SUMATRA'S WESTKUST VAN 1841—1849.

DOOR

E. B. KIELSTRA.

(Vervolg van blz. 462.)

VIJFDE HOOFDSTUK.

Militaire bewegingen in Tapanoeli (1842 en 1844). — Oproer in Pau (1844). — Bedreiging onzer grenzen. — Krijgsverrichtingen oostwaarts van Sidjoendjoeng en naar de III Kota's. — Overhaaste terugkeer onzer troepen uit de III Kota's. — De meening van Michiels omtrent onze houding jegens de onafhankelijke landstreken. — Zienwijze daaromtrent van de Indische regeering en den Minister van Koloniën. — Expeditie naar Soengei Pagoe. — Soengei Pagoe voorloopig bezet. — Expeditie tegen de XII Kota's. — Verantwoording door Michiels van de verschillende krijgstochten. — In die verantwoording wordt berust, de bezetting van Soengei Pagoe goedgekeurd. — Nadere beschouwingen van Michiels omtrent den handel naar Sumatra's Oost- en Westkust, beslissing der regeering dienaangaande.

Nadat de opstand van Batipoe was gedempt, werd in de eerstvolgende jaren — tot het laatst van 1844 — de rust niet verstoord, maar integendeel meer en meer bevestigd.

Intusschen hadden er, in het begin van 1842 en 1844, in de residentie Tapanoeli eenige militaire bewegingen plaats, die hier kortelijk behooren te worden vermeld.

In het laatst van 1841 liepen er geruchten omtrent eene samenwerking der voornaamste hoofden van Mandailing en Rau, onder de leiding van den Jang di pertoewan van Kota Siantar. De plaatselijke autoriteiten hechten waarde aan die geruchten, wellicht — naar Michiels meende — tengevolge van een overdreven achterdocht, door den Batipoe'schen opstand opgewekt. Zij vernamen, dat de hoofden bevel hadden gegeven tot een overvloedigen aanplant van padi; dat er meer zout dan anders het geval was, naar de binnenlanden vervoerd werd; dat de voorschriften van den Islam strenger werden opgevolgd. In Padanglawas werd veel over rooverijen geklaagd;

een vroeger hoofd van Tamboesei, dat vergunning gekregen had zich daar weder te vestigen, was door opstoking van de priesters weggebleven. Hoofden, wier vijandige gezindheid jegens het hoofd van Kota Siantar sinds lang bekend was, brachten allerlei beschuldigingen tegen hem in.

Michiels hechtte weinig aan al deze omstandigheden; maar de mogelijkheid bestond dat hij zich vergiste en de plaatselijke autoriteiten den toestand beter inzagen, en hij besloot daarom tot eene militaire vertooning, die den 15ⁿ Januari 1842 een aanvang nam.

De commandant van het halve 11^e bataljon, dat te Loender gelegerd was, rukte dien dag vandaar met een stuk geschut op om bij Rau, en des noods in het Mandailingsche post te vatten. Hij had de opdracht, zich noch aan de bewaking der achterliggende landstreek, noch zelfs aan die van zijn kampement gelegen te laten liggen, daar de bevolking van Loender verantwoordelijk was gesteld voor alle schade, welke aan 's Gouvernements eigendommen zoude worden toegebracht. Dit beginsel, dat na de gebeurtenissen van Batipoe aangenomen en overal bekend gemaakt was, maakte dat eene grootere macht gemobiliseerd kon worden, en dat men met meer recht steeds de vergoeding van alle verliezen zou kunnen opleggen.

Tegelijkertijd marcheerden 2 compagnieën van het 11^e bataljon van Paja Combo naar Loender, werwaarts een paar dagen later ook nog eene compagnie van het 6^e bataljon uit Matoea oprukte. Deze troepen kwamen daar den 26ⁿ en 27ⁿ Januari aan.

De te Tobing gestationneerde compagnie werd gedirigeerd naar Fort Elout, waar de colonne van Loender den 19ⁿ Januari aankwam. Geen dezer troepen-afdeelingen ontdekte op haren marsch eenig spoor van vijandelijke gezindheid.

Aldus was in weinige dagen in de landen, waar verzet gevreesd werd, eene mobiele macht van cc. 700 man vereenigd, en daarmede waren ook alle voornemens tot een opstand — indien die al bestaan hadden — verijdeld. Drie der voornaamste hoofden — waaronder de genoemde Jang di pertoevan van Kota Siantar — werden, na onderzoek, aangehouden en als „staatsgevangenen“ naar Natal, en verder naar Padang vervoerd. Hier werden zij nader door Michiels in verhoor genomen, met dat gevolg dat hun vergund werd naar hunne respectieve negorijen terug te keeren, nadat zij, naar Battasch gebruik, den eed van zuivering hadden afgelegd. Bij die eedsaffegging, welke met de meeste plichtigheid plaats vond, deelde Michiels „als bewijs van welwillendheid en vertrouwen“ eenige geschenken aan de

hoofden uit: aan den Jang di pertoewan een pronksabel en een schrijfnécessaire, aan de beide anderen een jachtgeweer en een koppel pistolen. ¹

In het jaar 1843 werden de wegen van Angkola gedurende eenigen tijd onveilig gemaakt door omzwervende stroopers, terwijl sommige kampongs der nabij de Tapanoeli-baai wonende Batta's zich onwillig betoonden in de opvolging der door het bestuur gegeven bevelen tot instandhouding van den grooten weg en de levering van koeli's. Eene militaire vertooning, van Tobing naar den kant van Pinang Soreh en Pinang Dollok, maakte aan een en ander een einde.

En soortgelijke tocht had, den 31 Januari 1844 en volgende dagen, plaats naar de kampong Rapa, ten O. van Siboga, welks hoofd zich aan veelvuldige strooperijen schuldig maakte, met zijne naburen overhoop lag en, door den resident opgeroepen, niet verscheen. Gevechten hadden ook thans niet plaats: toen onze troepen na een allervermoeiendsten marsch genoemde kampong bereikt hadden, was zij reeds aan alle zijden in den brand gestoken door de bewoners, die de vlucht namen in de bosschen. De volgende dagen werden de nabijzijnde kampongs bezocht, tengevolge waarvan de hoofden hunne onderwerping aanboden. Van het hoofd van Rapa werd verder niets vernomen. ²

Karakteristiek is de beoordeeling, bij zijn verslag door den resident en militairen commandant, majoor Van der Hart, uitgebracht over den kapitein (later generaal-majoor) J. A. Waleson:

„De kapitein Waleson, een officier van militaire verdiensten, bezit bovendien eene bescheidenheid en eene soliditeit, welke mij nimmer zouden doen aarzelen, aan zijne handen de gewichtigste zaken toe te vertrouwen.

„Hij representeert den Indischen officier van den waren stempel, hetgeen hij door zijn beleid bij het volvoeren der hem opgedragen taak voldingend heeft bewezen.”

Van geheel anderen aard was, in het laatst van 1844, een oproer in het landschap Pau, in de nabijheid der hoofdplaats Padang,

¹ Rapport van den wd. Gouverneur-Generaal aan den Minister van Koloniën, van 8 Maart 1842 kab. La. A.; — Résumé der krijgsgesbeurtenissen van 1842—1845, opgemaakt bij het Mil. Departement; — Indisch besluit van 30 October 1842 no. 34.

De Jang di pertoewan van Kota Siantar is later, o. a. door Godon, steeds beschouwd als een ons zeer getrouw hoofd.

² Nadere détails, overeenkomende met die van het in bovenstaande noot genoemd résumé, bij Lange, II bl. 447—450.

waarvan een paar ontevreden hoofden (de kapitein der Maleiers van Padang en zijn broeder) de aanstokers, en eene bende dweepzieke Mohammedanen de uitvoerders waren. De zaak liet zich aanvankelijk vrij dreigend aanzien, toen, in den nacht van 14 op 15 December, de uitgezonden politie en militaire macht nabij Loeboeq Lintah overvallen en met groot verlies teruggeslagen werd: van het militaire detachement, sterk 2 officieren en 50 man, sneuvelden de kapitein G. Beijerman, 1 Europeaan en 7 inlanders, terwijl 5 Europeanen en 7 inlanders gekwetst werden.

Bij de onzekerheid, hoever de samenzwering zich wellicht uitstrekte, nam de generaal Michiels dadelijk de krachtigste maatregelen: hij verklaarde Padang in staat van beleg, en liet den 15ⁿ, 16ⁿ en 17ⁿ December alle kampongs van het district Pau door kleine colonnes doorzoeken. Het centrum der Mohammedaansche dweepers, de *soerau* van Loeboeq Lintah en de huizen hunner aanvoerders werden in de asch gelegd; noemenswaarde tegenstand werd niet meer geboden, en weldra ware de opstandelingen heinde en ver gevlucht en kwam de bevolking alom in volkomen onderwerping. Den 24ⁿ December 1844 kon de staat van beleg opgeheven en de rust geheel hersteld geacht worden. ¹

Blijkens het Gouv. besluit van 27 September 1845 no. 15 werden 10 belhamels van het oproer bij politieken maatregel naar Banda, Riouw of Ternate gerelegeerd.

Inmiddels was, in de tweede helft van het jaar 1844, de toestand op de grenzen van het Gouvernementsgebied ongunstiger geworden. In de onafhankelijke grensgewesten, waar zich van lieverlede vele boosdoeners hadden verzameld die zich onder ons bestuur niet meer veilig achtten, en waar ook Mohammedaansche dweepers de bevolking tegen ons opzetten, ontstond meer en meer het streven, onze grenzen te verontrusten. Den 16ⁿ November 1844 bekwam men het bericht, dat de kampong Ajer angat, op ons gebied (ten O. van Sidjoendjoeng) gelegen, door den vijand bezet en versterkt was. Het was alzoo onvermijdelijk, gewapenderhand op te treden en hem te verdrijven, hetgeen weldra volkomen gelukte ²: den 3ⁿ Januari 1845 konden onze troepen voor goed naar Sidjoendjoeng terugkeeren en kwamen zij beschikbaar voor andere operatiën, waarvan de noodzakelijkheid intusschen gebleken was.

¹ Nadere bijzonderheden (uit meermeld résumé) bij Lange, II bl. 450—460.

² Id. id. id. bl. 463—475.

Want de XIII Kota's waren ernstig bedreigd met een inval uit de (nog onafhankelijke) districten III Kota's Soengei Pagoe en Soengei Aboe, zoo zelfs dat, den 25ⁿ December 1844, de Maleische hulp-troepen, die onder aanvoering van den civielen gezaghebber Taunay nabij de kampong Batoe Bedjandjang de grenzen bewaakten, door den vijand werden verdreven en op de vlucht gejaagd, en deze daarop de op ons gebied gelegen kampong Talang-berboenga bezette en versterkte.

Onder aanvoering van den luitenant-kolonel J. Van Swieten werd nu, van 7 tot 17 Januari, in de richting van deze kampong geageerd, met het gevolg dat ons grondgebied weder gezuiverd en de bevolking der III Kota's, wier versterkingen alom vernield waren, in het gebergte gevlucht was.¹

De generaal Michiels zag in dit alles weinig waarborg voor de toekomst. De vrees voor onze wapenen had die bevolking doen vluchten, maar nergens was eenige zucht tot toenadering of onderwerping gebleken. Herhaaldelijk waren onze colonnes verontrust; bij het verlaten der kampongs was al wat vervoerbaar was medegenomen; een der schoonste kampongs, Batoe Bedjandjang, was den 14n Januari door den vijand in den brand gestoken om ons moeielikheden in den weg te leggen. Uit alles was alzoo het onverminderd voortduren der bestaande vijandige gezindheid duidelijk.

De generaal was derhalve van meening, de III Kota's voorloopig bezet te houden, om de uitwerking der militaire operatiën te leeren kennen, de verdere bedoeling en verblijfplaats des vijands uit te vorschen, hem zoo mogelijk ook in deze aan te tasten, de eigenlijke bevolking aan te moedigen naar de kampongs terug te keeren, en eindelijk haar over te halen tot het nemen van maatregelen om haar land tegen het indringen van gewapende vreemdelingen en opstokers te beschermen.

Maar dit plan werd in duigen geworpen door het bericht van den luitenant-kolonel Van Swieten, dat hij den 17n Januari naar Solok zoude terugkeeren, daar hij de expeditie als afgeloopen beschouwde. Michiels noemde dezen „overhaasten terugmarsch onbegrijpelijk, door geene enkele gebeurtenis gewettigd en op geenerlei last gegrond“, maar hij moest daarin berusten, slechts betreurende dat thans „niet die vruchten van onze operatiën zouden worden getrokken welke eene bezadigde wijze van handelen onmisbaar zoude hebben medegebracht.“

¹ Zie uitvoeriger Lange, II bl. 475—480.

Dat Michiels niet ten onrechte Van Swieten's overijling had afgekeurd, zou weldra blijken. Maar alvorens de verdere gebeurtenissen te bespreken, wenschen wij de meening te doen kennen welke Michiels, in zijn rapport van 16 Januari 1845 n°. 93 (toen hem de uitslag der operatiën tot den 9n Januari bekend was) omtrent onze verdere gedragslijn tegenover de grensgewesten uitsprak.

Reeds bij een vorig rapport, dd. 6 Januari 1845 n°. 12, had hij aan de regeering geschreven:

„Ik geloof gerust de verzekering te kunnen geven, dat voor den goeden en de spoedige beëindiging van zaken niet de geringste twijfel bestaat. Uit het geheele beloop blijkt dat, ofschoon die zaken den schijn eener dreigende houding van verschillende zijden tegelijk aangenomen hebben, het inderdaad slechts een dier voorbijgaande, niet onvoorziene schokken is, welke niet het geringste kan doen twijfelen aan het beslissend overwicht, der Nederlandsche heerschappij over deze gewesten verzekerd; integendeel wordt nogmaals de juistheid bewezen mijner beschouwingen van October 1842.

„Met uitzondering van het oproerig voorval in Pau, hetwelk mogelijk niet dan zeer indirect met de aangelegenheden in de Bovenlanden in verband staat, is de openbare rust binnen 's Gouvernements gebied ongestoord gebleven, niettegenstaande een aanval op verschillende punten onzer grenzen, wellicht ondernomen in de hoop, aanleiding te geven tot inwendige beroeringen; niettegenstaande die anders geheel ongeprovoceerde aanranding aangehitst en geleid is door vroegere, voortvluchtige kwaaddoeners uit gouvernementslanden.

„De vijandelijkheden, door de aangrenzende volkeren van Kwantan enz. aangevangen, bevestigen ten volle hetgeen door mij gezegd is omtrent de meerdere voorzorgen en nopens grootere ontwikkeling van macht, welke de bescherming onzer grenslijn zou vorderen na het verlaten der reeds vroeger bezette punten aan het Oosterstrand. Niet alleen dat de tusschen ons gebied en de Oostkust nu, zonder toom, onafhankelijk gelaten landen eene veilige schuilplaats aanbieden aan alle boosdoeners en kwaadwilligen die daar steeds nieuwe complotten kunnen smeden, is de eigen bevolking dier landen uit den aard der locale omstandigheden in eene valsche, als 't ware gedwongen vijandige verhouding tot ons gebracht. Immers, gelijk ik vroeger aanwees, bezit dat gedeelte des lands, hoewel de grootste oppervlakte beslaande, een onvergelykelijk minder productief vermogen dan de beknopte districten welke de residentie Padangsche Bovenlanden vormen; maar de bevaarbaarheid der rivieren aan de

Oostkust gaf aan de volkeren, langs de oevers gezeten, het voordeel van den transito-handel, ook dan wanneer door het Gouvernement aan de Oostkust dezelfde rechten geheven werden als aan de Westkust. Nu moet de in- en uitvoer tegengegaan worden door een totaal prohibeerend stelsel, binnen's lands min gemakkelijk te handhaven, voor de tusschenliggende, onafhankelijk gelaten volkeren verderfelijk, voor verscheidene van de aan ons gezag onderdanige volkeren ontrievend en hatelijk.

„Ik mag en zal mij niet veroorloven, de wijzere inzichten te beoordeelen die tot de stellige bevelen hebben aanleiding gegeven, begrepen in de ministerieële dépêche van 1 Sept. 1841 n°. 363/W zeer geheim, maar het moge mij vergund worden hier te herhalen: dat wij daadzakelijk in 1842 bijna ten volle bereikt hadden het doel, bij de instructiën van Zijne Excellentie den Commissaris-Generaal Van den Bosch aan ons streven voorgesteld, en dat tot de voltrekking op eene ruime schaal niets dan de wil ontbrak; terwijl de bevolen en bewerkstelligde inkrumping voor de bevestiging van onze heerschappij op Sumatra niet dan eene nadeelige, zoowel financieële als politieke, uitwerking heeft kunnen hebben en zal blijven uitoefenen”.

Op deze quaestie kwam Michiels nader terug bij zijn evenbedoeld rapport van 16 Januari 1845. Na uit hetgeen in de III Kotas gedaan was afgeleid te hebben dat „ook van die zijde eene voorspoedige beëindiging van zaken was waar te nemen”, schreef hij bij die gelegenheid verder:

„Doch ik mag niet langer voor Uwe Excellentie verholen houden de opmerkingen, bij mij gerezen uit (of liever de bevestiging van gevoelens, bij mij teweeggebracht bij) eene aandachtige beschouwing van het politiek en organiek standpunt, waarop wij ons geplaatst vinden op Sumatra, ingevolge de bevelen van 1 September 1841.

„Het ontruimen der reeds vroeger bezette riviermonden aan de Oostkust en van een gedeelte der Oostelijke afgelegen landen, de verminderde organieke sterkte en strategische indeeling der krijgsmacht enz. zouden geen twijfel kunnen overlaten aan een bepaald beginsel van stagnatie met betrekking tot alle uitbreiding van gebied, ware niet daarmede in strijd de navolgende zinsnede van des ministers dépêche: „Het denkbeeld, om van lieverlede geheel Sumatra tot aan de grenzen van Atjeh aan ons gezag te onderwerpen behoeft daarom niet te worden opgegeven; die verovering kan integendeel alleszins het einddoel onzer pogingen blijven, maar men zal er eene eeuw aan moeten besteden in stede van 25 jaren

zooals de voormalige minister meende; men zal niet moeten veroveren dan door de omstandigheden gedwongen, en wanneer het reeds veroverde zich geheel heeft geconsolideerd."

"Het aangeduide tijdsbestek van eene eeuw kan men redelijkerwijze niet als de onvoorwaardelijke richtsnoer onzer handelingen beschouwen, maar wel, dat liever eene eeuw aan het bereiken van het doel zal moeten besteed worden dan dat, op losse gronden, met eene overhaasting zou worden te werk gegaan die van den lande nog grootere inspanning en opofferingen zou kunnen vorderen.

"Men zal niet moeten veroveren dan door de omstandigheden gedwongen," en "wanneer het reeds veroverde zich geheel heeft geconsolideerd." Ziedaar de twee feitelijke voorwaarden, waaraan ik het noodig acht, de tegenwoordige omstandigheden te toetsen.

"Mijne verrichtingen bij het in werking brengen der jongste, zoo civiele als militaire organieke bepalingen; mijne correspondentie met den resident der Padangsche Bovenlanden betrekkelijk het in onderwerping aannemen van Pangkalan Kota Baroe en andere Oostelijke en Zuidelijke landschappen, die zich daartoe om zoo te zeggen hebben opgedrongen; de instructiën, laatstelijk nog als richtsnoer of maatstaf der militaire bewegingen gegeven, zullen wel de volle overtuiging hebben gegeven van mijne bereidwilligheid en nauwgezetheid in het opvolgen der beginselen van onthouding, in den geest der ministerieele bevelen opgesloten.

"Het is niettemin waar dat, zonder de minste provocatie van onze zijde, het Gouvernementsgebied door de onafhankelijk gelaten naburige volkeren op onderscheidene punten onzer Oostelijke en Zuidelijke grensline is bedreigd en daadzakelijk aangerand geworden; dat de vijand met geweld van wapenen is moeten worden teruggedreven; dat het verstrooien zijner vergaderde benden, het, door inboezemen van eene heilzame vrees en van ontzag, zooveel doenlijk voorkomen van nadere aanrandingen, het indringen op 's vijands eigen grond noodzakelijk heeft gemaakt, waarvan dan ook de uitslag is geweest, voor hetgeen betreft die van de zijde van Kwantan, dat, gelijk ook wel met de Zuid zal geschieden, de tegen ons samengebrachte gewapende macht geheel is uiteengedreven, en de kampongs op eenige marschdagen afstands hare onderwerping hebben aangeboden.

"Stelt dit nu daar de gedwongen verovering, bij de ministerieële dépêche bedoeld? Dan brengt die ons geen stap verder tot het "van lieverlede onderwerpen van geheel Sumatra tot aan de grenzen van

Atjeh", zoo wij de veroverde landschappen weder ontruimen; en in het tegengesteld geval zou ten minste eenige verandering in het organieke gevorderd worden; maar de landschappen, waarin wij nu beoosten waren gedrongen, maken, althans feodaal, een deel uit van het Kwantansche, dat weder een soort van vasalstaat van Indragiri is. In vreedzaam bezit zouden wij daarvan niet worden gelaten, en waar zou dan van lieverlede het gedwongen standpunt zijn? Weder het Oosterstrand!

"Ik mocht speciaal bij mijne missive van 3 October 1842 La Q trachten te ontvouwen hoedanig, na den oorlog van Bondjol, de eene verovering de andere noodzakelijk had gemaakt, en uit welke redenen de bevolen ontruiming van een gedeelte van het verkregen gebied, in stede van ons vaster in het bezit van het overige te vestigen of ook minder middelen te vorderen, de noodzakelijkheid medebracht van meer inspanning, en wellicht van het gebruik van ruimere en kostbaarder middelen tot behoud van ons dan beperkt gebied. Ik heb ook, toen en later, trachten aan te toonen in welke subjectieve verhouding de aard van het terrein en de handelsbetrekkingen de onafhankelijke volkeren van de Oostzijde tot de Gouvernements-bovenlanden stelden; eene verhouding, die hun bestaan grootendeels afhankelijk maakt van eene vereeniging: alle de naastbijgelegene hebben dan ook niet nagelaten, hunne onderwerping aan het Gouvernement op te dringen en om eene feitelijke inbezitting te vragen; alle zouden opvolgend dit even bereidwillig doen, omdat alle, opvolgend tot aan het Oosterstrand toe, er een gelijk belang in hebben, dat van het handelsverkeer met de rijkere bevolkte en meer productieve gouvernementslanden. Maar ik heb de aanbiedingen tot onderwerping moeten afwijzen of althans illusoir maken, omdat niet alleen eene, schoon maar tijdelijk noodzakelijke, militaire occupatie, maar zelfs het aanwijzen van ambtenaren met de bestaande bevelen strijdig zou zijn. De financieele noodzakelijkheid van het nu gestrengelijk op onze grenzen handhaven van een totaal prohibeerend stelsel maakt, door het afbreken van alle handelsverkeer, dat diezelfde volkeren ons noodwendig vijandig gezind moeten zijn. Zij moeten trachten, ons in het bezit te storen dier landen waarin zich de voornaamste bronnen van hun bestaan bevinden: voor geheel de L Kota's, Lintou, Boea, de VII Kota's, een gedeelte van Tanah Datar, is de natuurlijke helling van het handelsverkeer ook naar het Oosten; en de dwang, om hunne producten naar de Westkust te brengen, is voor die volkeren minstens een ongerief, dat op de productie-zelve nadeelig werken kan.

„Het status-quo, dat wij ons zelven hebben opgelegd, stelt alzoo eene voortdurende valsche verhouding daar, van het bestuur tot een deel zijner onderdanige, zoowel als tot de naburige volkeren; eene valsche verhouding, die niet kan ophouden te bestaan dan bij voltrekking van het ontwerp van uitbreiding tot aan de grenzen van Atjeh, of tot op omtrent gelijke Noorderbreedte aan de Oostkust, als 's Gouvernementsbezittingen zich aan de Westkust uitstrekken.

„Die volvoering kan geene buitengewone inspanning of middelen vorderen. Geen eeuw, geen 25 jaren, — alleen de wil is voldoende, omdat de *drang van omstandigheden*, volgens 's Konings bevelen tot voorwaarde gemaakt om tot veroveringen over te gaan, in den volsten zin bestaat, zooals de jongste voorvallen nog hebben bevestigd; terwijl diezelfde gebeurtenissen tevens het duidelijkste blijk hebben geleverd van de *consolidatie van ons gezag* binnen het tegenwoordig gebied. Immers, terwijl onze grenzen van alle zijden bedreigd werden, en zelfs aangerand door benden aan wier hoofd zich allerhande gevluchte of verbannen kwaadwilligen of booswichten uit onze landen afkomstig, bevonden; terwijl door zendelingen en geschriften getracht is oproer te verwekken, — is de inwendige rust der binnenlanden ongestoord gebleven.

„Het is deze zoo volkomen overeenstemming van omstandigheden met die, bij de ministeriële instructiën als grondbeginsel aangegeven, welke het mij tot plicht maakt, Uwer Excellentie's nadere bevelen te vragen betrekkelijk het al dan niet in onderwerping aannemen en bezetten van nieuwe landschappen, of zoodanige andere instructiën als Uwe Excellentie oorbaar zal achten.”

Nadat Michiels nader, bij missive van 10 Februari 1845 n°. 269 aan de Regeering had gerapporteerd dat „de expeditie tegen de Zuidelijke grensdistricten was afgeloopen, — bij welke gelegenheid onze troepen tot Batoe Bedjandjang waren voortgerukt, op hunnen weg alle vijandelijke versterkingen hadden genomen en daarop weder naar hunne vorige standplaatsen waren teruggekeerd —”, gaven zijne rapporten en beschouwingen, den 4ⁿ Mei 1845, aanleiding tot:

1°. het Gouvernements-besluit n°. 11,

2°. een brief van den wd. Gouverneur-Generaal (J. C. Reynst) aan den Gouverneur van Sumatra's Westkust, n°. 103, en

3°. een brief van Reynst aan den Minister van Koloniën n°. 282/11.

In het besluit van 4 Mei n°. 11 werd aan den Gouverneur van Sumatra's Westkust te kennen gegeven:

„dat volgens de laatstelijk van het Opperbestuur ontvangen mededeelingen, 's Konings oogmerken medebrengen dat voor Sumatra worde aangenomen eene voorzichtige staatkunde, betere waarborgen voor bestendiging opleverende dan de overhaaste uitbreiding en verovering welke in de vroeger aangenomen beginselen lag opgesloten;

„dat wel is waar de beschouwingen en opmerkingen, in zijne bovenverhandelde missives vervat, van genoegzame waarde zijn geacht om te worden medegedeeld aan het Ministerie van Koloniën,

„maar dat intusschen geene landschappen nieuwelings behooren te worden bezet als uit onvermijdelijke noodzakelijkheid voor onze veiligheid, binnen de grensline welke laatstelijk aangenomen is en, overeenkomstig de bevelen voorkomende in de missive van den Minister van Koloniën van 1 September 1841 n°. 363/W, bepaald is geworden tot de volkrijkste districten van eenig strategisch of financieel belang, met de inbezitneming der Oostkust van Sumatra in geen onmiddellijk verband staande; welke districten bezet gehouden zijn, zoowel uit een noodzakelijk beginsel van aaneenschakeling (contiguiteit) als van handhaving van den regel, dat de producten des lands zooveel mogelijk onbelemmerd naar de Westkust behooren te kunnen vloeien.”

De sub 2 bedoelde brief aan Michiels handelde over het door dezen noodzakelijk genoemd „prohibeerend stelsel” op de Oostelijke grenzen van zijn gebied, waardoor de handel naar de Westkust werd geleid ten voordeele der schatkist en van de Nederlandsche scheepvaart, maar waaraan daarentegen ook groote bezwaren verbonden waren.

De wd. Gouverneur-Generaal schreef dienaangaande:

„Met het oog op het gevoelen” (in 1841 door Michiels uitgesproken) „dat een eenvoudig, trapsgewijze ingevoerd, gematigd stelsel van waakzaamheid, tegengang en belemmering het beste middel zal zijn om den handel en den afvoer van producten uit onze Oostelijke districten naar de Westkust te leiden, en dat de bezwaren, welke verbonden zijn aan het vervoer van zout voor 's lands rekening naar de binnenlanden van dit middel, moeten doen afzien om den handel met de Oostkust te doen opgeven, — kan ik mij niet vereenigen met den dwang en het geweld, verbonden aan een totaal prohibeerend stelsel, zooals hierboven bedoeld wordt, en dat moet worden gehandhaafd op eene wijze, zoo niet willekeurig, dan toch afhankelijk van de eigen inzichten van den ambtenaar, aan wien het bestuur der residentie Padangsche Bovenlanden wordt

toevertrouwd. Naar het mij voorkomt is het niet-alleen aan de natuurlijke gesteldheid van het land te wijten, dat de bevolking onzer binnenlandsche en die der aangrenzende districten de gemeenschap met de zee liever over de Oostkust dan over de Westkust gaat zoeken, houdende ik het voor waarschijnlijk dat, indien inderdaad de handel over de Oostkust wordt voorgetrokken, zulks voor een groot gedeelte het gevolg kan zijn van bezwaren, welke aan de Westzijde worden ondervonden.

„Onder deze veronderstelde bezwaren en belemmeringen worden door mij bedoeld:

- a. formaliteiten, bemoeiingen, onvrijheid;
- b. gebrek aan mededinging, door instellingen (de Handelsmaatschappij, de zoutverkoopers, de amfioenpachters) die den binnenlander het voordeel en het genoeg doen missen van, bij overvoer en schaarschte, goedkoop te kunnen koopen en duur te kunnen verkoopen, eigenlijk te kunnen handelen;
- c. lage prijzen voor de binnenlandsche producten;
- d. hooge prijzen voor de buitenlandsche artikelen.

„Dat eenige van de hier opgenoemde bezwaren inderdaad aanwezig zijn, valt niet te ontkennen.

„Onze inkomende en uitgaande rechten en onze territoriale rechten voor Sumatra's Westkust, daargelaten de prijzen van het opium en van het zout, zijn op een cijfer vastgesteld, hetwelk geschikter zijn zoude voor eene bezitting waarvan alle toegangen en uitwegen volkomen bezet zijn, en wij zelve zijn daardoor wellicht het meest oorzaak van den handel met de Oostkust; van eenen handel, waartoe de binnenlander misschien niet dan tegen zijnen zin overgaat.

„In dat geval is het niet bevreemdend, dat hij zich bezwaard gevoelt indien wij trachten hem van zijne keuze terug te brengen door aanhalingen en verbeurdverklaringen wegens den in- en uitvoer over eene binnenlandsche grensscheiding, welke niet behoorlijk bezet is en waar alzoo overigens de bevolking aan zichzelf is overgelaten.

„Een totaal prohibeerend stelsel, door verbeurdverklaringen gehandhaafd, is — de laatste berichten van onze Oostelijke grenzen op Sumatra bevestigen het — niet geschikt ter bevordering van rust en vrede, welke thans aldaar onze eerste behoefte is, en waarmede de twijfelachtige en moeielijk te waarborgen financieele voordeelen, door een zoodanig verbodstelsel beoogd, op verre na niet in werkelijk en duurzaam belang te vergelijken zijn.

„Het zijn deze beschouwingen, welke alhier hebben doen oordeelen

dat de in- en uitvoer van en naar de Oostkust (met uitzondering misschien van enkele artikelen) niet verboden, en althans niet onvoorwaardelijk aan verbeurdverklaringen blootgesteld moet worden, maar dat daarentegen de afvoer naar, en de invoer van de Westkust meer zal kunnen worden bevorderd door de bezwaren, welke daaraan thans verbonden zijn, voor zooveel nodig en mogelijk op te heffen en door den uitvoer naar de Oostkust van onze producten en van zilvergeld bijzondere bescherming te onthouden."

In verband met die beschouwingen werd het nader advies van den gouverneur Michiels gevraagd.

Bij de missive aan den Minister van Koloniën dd. 4 Mei 1845 n° 282/11 werd de gevoerde correspondentie overgelegd met verzoek om "het Indisch bestuur mededeeling te doen van de beschouwingen, tot welke al de aangeboden stukken aanleiding mochten geven."

De Minister Baud bracht omtrent de zaak een rapport aan den Koning uit (dd. 27 November 1845 La A n°. 418 geheim), en beantwoordde, nadat de Koning zich met dat rapport vereenigd had, den Gouverneur-Generaal bij missive dd. 8 December La A n°. 433/O¹, geheim.

Bij zijne "onbekendheid met de genomen binnenlandsche dwangmaatregelen en met een aantal gegevens van plaatselijken aard, bij de beoordeeling van dergelijke aangelegenheden zoo hoogst belangrijk" onthield de Minister zich echter van bepaalde bevelen, en gaf hij slechts beschouwingen, waarin de bezwaren van eene beslissing, in welken zin ook, werden aangewezen. Op den voorgrond stelde hij "dat Sumatra geen lastpost mocht worden"; overigens liet hij aan den Gouverneur-Generaal over om, na verdere toelichtingen en gegevens te hebben ontvangen, "of te berusten in het bestaande met al zijne onmiskenbare ongelegenheden, of wel een anderen weg in te slaan."

Dit wat betreft het bovenbesproken stelsel van prohibitie ten aanzien van handel.

Omtrent de uitbreiding van ons gezag in Oostelijke richting bleef de Minister echter aan "de in 1841 aangenomen beginselen van voorzichtige staatkunde" vasthouden.

In het rapport aan den Koning schreef hij dienaangaande o. a.:

"Wat betreft de redeneering, dat eene voortgaande uitbreiding van grondgebied zou strekken tot verzekering van de algemeene rust en tot bevestiging van onze macht, zoo blijf ik nog van

meening dat, bij de hooge noodzakelijkheid, die er nog altoos bestaat om onze maatregelen te doen blijven in verhouding tot onze financieele middelen, men geene nieuwe veroveringen moet maken dan voor zoover dit *volstrektelijk* gevorderd wordt om het reeds bezette rustig te besturen. Wij moeten als het ware schoorvoetende vooruitgaan. De aard van onze positie op Sumatra brengt — dat erken ik — mede dat de *noodzakelijkheid* van vooruitgang zich nu en dan met aandrang zal laten gevoelen, maar ik deel geenszins de beschouwing van den Gouverneur en Militairen Commandant, dat het nu gebeurde tot die categorie zou behooren. Wat toch was de aanleiding tot de vijandige gezindheid der Oostelijke grensbewoners? Voor zoover uit de ontvangen stukken is op te maken, moet die voornamelijk gezocht worden in ontevredenheid over de maatregelen, door den Gouverneur en Militairen Commandant genomen, om aan den binnenlandschen handel eene *Westelijke* richting te geven, d. i. naar onze havens op de Westkust, terwijl de natuurlijke loop van een gedeelte van dien handel *Oostwaarts* neigt.

»De Gouverneur en Militaire Commandant wil de aan onze Oostelijke grenzen daargestelde dwangmaatregelen opheffen en den handel vrijelijk Oostwaarts laten gaan; maar om nu dien handel op de Oostkust in ons belang te leiden, wil hij dat wij onze territoriale uitbreiding in dezelfde richting voortzetten en de punten op de Oostkust weder bezetten die een paar jaar geleden verlaten zijn. Maar, mag men vragen, zal de ontevredenheid minder worden wanneer de binnenlandsche belemmeringen worden verplaatst naar de Oostkust en de daar gelegen havens? Zal zij minder worden wanneer plaatsen, waar nu noch tarieven noch tolbeambten bestaan, daarmee begiftigd worden?

»Immers neen! Het is den Sumatraan te doen om te kunnen handeldrijven zooals zijn belang dit medebrengt. Het is hem te doen om zijne lijnwaden, zijn zout, zijn opium te gaan koopen waar geene fiscale reglementen den prijs daarvan aanzienlijk verhoogden; het is hem te doen om zijn producten te gaan verkoopen waar hij er den hoogsten prijs voor bekomen kan. Al wat hem daarin dwarsboomt is hem onaangenaam, en het zal wel om het even zijn of dit binnen 's lands dan wel op de Oostkust geschiedt.

»Buitendien zou het doel langs dien weg niet te bereiken zijn, dewijl geene voor den vreemden handel belemmerende maatregelen aan de Oostkust kunnen worden genomen zonder in nieuwe discussiën met Engeland te worden gewikkeld. Van die zijde toch is beweerd,

dat de geest van het Londensche tractaat van 1824 medebrengt dat onze latere overwinningen in den Indischen Archipel den Britschen handel op de in bezit genomen landen niet van erger conditie kunnen maken dan hij tijdens het sluiten van het tractaat was. Ofschoon wij nu dat argument geenszins hebben toegegeven en ik die bewering voor onrechtmatig houd, schijnt het toch ongeraden om met Engeland andermaal deswege in discussiën te komen. Om zulke discussiën te vermijden zouden wij, de Oostkust bezittende, aldaar zeer liberale tarieven moeten vaststellen; en wat zou ons in dit geval die bezitting uit het oogpunt van eigen handel en fabriekswezen baten? Niets hoegenaamd.¹

„Het is om deze redenen dat ik het daarvoor houd, dat het doelloos en daarom onstaatkundig zou zijn om de laatstelijk door onze troepen bezette landen bij ons grondgebied te voegen. Ik ben het in zoover eens met de aan den Gouverneur en Militairen Commandant van Sumatra's Westkust gerichte missive van den wd. Gouverneur Generaal van 4 Mei jl, no. 103.

„De Heer Reynst heeft daarbij m. i. de zaak uit het ware oogpunt beschouwd.

„Zoolang de handel der Sumatranen, hetzij binnen 's lands, hetzij aan den zee kant, door onze fiscale maatregelen getroffen wordt, zal ons bestuur zich bezwaarlijk met de inheemsche bevolking vereenzelvigen. En echter zal dit kwaad wellicht moeten blijven bestaan.

„Het groote bezwaar, dat ons op Sumatra in den weg staat, is de afkeer der bevolking van het opbrengen van directe belastingen; zij is daaraan niet gewoon. Aan het Indisch bestuur is ten aanzien van Sumatra voorgeschreven de regel, dat de kosten van bezetting door de inkomsten moeten worden gedekt. Wat nu blijft ter bereiking van dat doel over dan het heffen van indirecte belastingen? Op Sumatra bestaan die hoofdzakelijk in de in- en uitgaande rechten, de pachten (vooral op het opium), het zoutmonopolie, en eindelijk in het territoriaal recht dat, behalve het uitgaand recht, op de daar voortgebrachte koffie bij den uitvoer geheven wordt. Al deze belastingen veroorzaken, schoon indirect, dat eenige voorwerpen van eerste behoefte, zooals lijnwaden, zout en opium, duurder voor den verbruiker worden en dat hij daarentegen voor de voortbrengselen van zijne nijverheid, zooals koffie, minder hooge prijzen bedingt.

¹ Ook hieruit blijkt dat niet onze uitbreiding van grondgebied op zich zelve, maar wel onze differentieele tarieven de oorzaak waren van de houding van Engeland.

„Het is mij onbekend, van welken aard de binnenlandsche maatregelen zijn die tot ontevredenheid aanleiding hebben gegeven.... Ook is mij onbekend welke de materieele gevolgen dier maatregelen zijn, en dus ook, wat men voor onzen handel, voor ons zoutmonopolie en voor onze opiumpacht te wachten zou hebben van eene verslapping dier maatregelen.

Bleek het nader, dat de schade of derving die ons bedreigt niet groot is, dan zou ik overhellen tot eene ontheffing en verzachting der belemmeringen, die zooveel ontevredenheid en verbittering schijnen teweeg te brengen.

„Bleek het daarentegen, dat die opheffing en verzachting zou gevolgd worden door zeer belangrijke invoeren langs de Oostkust van opium, zout, lijnwaden en andere goederen, en door eene evenredige opdroging onzer financieële hulpbronnen op Sumatra, — in zoodanig geval zou men slechts te kiezen hebben tusschen twee, gelijktijdig onaangename alternatieven, n. l. *de voortduring van het bestaande stelsel, maar tevens de voortduring der vijandige stemming van een groot gedeelte der inheemsche bevolking, en de opoffering van een gedeelte onzer geldelijke inkomsten op Sumatra en van eene vrij aanzienlijke markt voor de Nederlandsche lijnwaden.*

„Bij den aanvang, nu eenige jaren geleden, van onze groote uitbreiding op Sumatra, meende men dat de oprichting binnenslands van Nederlandsche handelsétablissemten een krachtig middel zou zijn om deze moeilijkheden te ontgaan, en om op eene zachte wijze aan den handel der vermeesterde landschappen eene leiding ten voordeele der Nederlandsche belangen te kunnen geven. In de binnenlanden werden toen dusdanige depôts, o. a. te Padang Pandjang en te Pajacombo, gevestigd. Daar kon de Sumatraan, zonder vermoeiende en gevaarvolle reizen, voorzien in al zijne behoeften, en kon hij zich ontdoen van zijne producten; en hoewel de prijzen die hij daar geven moest en erlangen kon, noodwendig lagen onder den voor hem nadeeligen invloed onzer fiscale verordeningen, zoo bood het gemak, hetwelk deze inrichtingen opleverden, eene wezenlijke vergoeding aan voor die, in ons stelsel onvermijdelijke nadeelen. Het is daarom te betreuren dat de aanzienlijke kosten, daaraan verbonden, en de verliezen welke de handelsoperatiën aldaar opleverden, de Nederlandsche Handelsmaatschappij, welke deze établissemten had opgericht, genoopt hebben ze weder op te breken; zij heeft thans geene andere handelsétablissemten dan aan de Westkust, n. l. te Padang en te Ajer Bangis.....

„Konden de Sumatranen worden bewogen tot het betalen van een hoofdgeld, of van eene grondbelasting, dan zou men het zoo drukkende territoriale recht op de koffie kunnen opheffen; maar het moet worden betwijfeld, of zulke belastingen vooreerst wel kunnen geheven worden zonder nog grootere ontevredenheid te verwekken dan nu reeds bestaat. „

Wij zullen nader zien, wat Michiels op deze beschouwingen antwoordde, en keeren nu tot de grenzen van het Gouvernementsgebied op Sumatra's Westkust terug.

Nauwelijks hadden de troepen hunne vorige standplaatsen hernomen en waren de meeste hulptroepen naar hunne kampongs teruggezonden, of „de gevolgen der overijling, in de III Kota's begaan, deden zich gevoelen.„ In Soengei Pagoe, waar zich uitgewekenen uit de III Kota's ophielden, nam men meer en meer eene vijandige houding aan, en eindelijk, den 3ⁿ Maart, ontving Van Swieten, te Solok, het bericht dat Alahan Pandjang, op twee étapes van Solok op gouvernementsgebied gelegen, door den vijand bezet, en dat de bevolking van Soepajang, voor een aanval beducht, gevlucht was.

Van Swieten rukte den volgende dag met 2 compagniën van Solok op en dreef de aanvallers (4 en 5 Maart) over de grenzen terug.

Michiels, begrijpende dat aan deze herhaalde schending en aanranding van ons territoire een einde behoorde te worden gemaakt, achtte een offensief optreden tegen Soengei Pagoe noodzakelijk, doch wenschte vooraf zooveel mogelijk op de hoogte te zijn van de toestanden in dat landschap. Hij droeg Van Swieten derhalve op, stelling te nemen te Alahan Pandjang, daar vooreerst slechts defensief te ageeren, dagelijks inlichtingen omtrent den vijand in te winnen en te rapporteeren, en in geen geval de grenzen over te trekken zonder nadere bevelen. De ter beschikking van Van Swieten staande macht werd inmiddels versterkt met 2 compagniën van Fort de Kock en 2 handmortieren, die den 13ⁿ Maart te Alahan Pandjang aankwamen

Toen de verkregen inlichtingen en gemaakte verkenningen voldoenden waarborg hadden verschaft dat de aldus aangegroeide macht van Van Swieten voldoende was om allen tegenstand in Soengei Pagoe te overwinnen, ontving deze den last derwaarts op te rukken. Daarbij werd hem o. a. opgedragen „het verwoesten der kampongs tegen te gaan.„

De operatiën in Soengei Pagoe duurden van 15 tot 24 Maart ¹, en eindigden met een volkomen succes. Maar de volslagen regeeringsloosheid, die daar bleek te heerschen, gaf de zekerheid dat eene rugwaartsche beweging onzer troepen weldra gevolgd zou worden door den terugkeer der nu gevluchte gewapende vreemdelingen en vijandig gezinden; ter bereiking van het beoogde doel was het alzoo noodig, de troepen voorloopig in Soengei Pagoe te doen standhouden, althans totdat daar een eenigszins geregeld bestuur zou zijn in werking gebracht. Van Swieten ontving alzoo de opdracht, zich vooreerst te Pasir Talang te vestigen, alles op geregelde voet te doen brengen en het landschap geheel te doen opnemen.

Dat ons bestuur weldra het vertrouwen der hoofden en der bevolking wist te verwerven, blijkt uit het feit, dat eene maand later (25 April) de afgezanten der hoofden te Singkaraq bij den generaal Michiels zelve kwamen aandringen op annexatie van Soengei Pagoe, omdat alleen daardoor rust en orde zouden kunnen worden verzekerd.

Inmiddels was, in het begin der maand April 1845, weder op andere nabij onze grenzen gelegen punten plan gemaakt tot invallen op ons gebied. De generaal Michiels meende nu, tot afdoende beveiliging onzer grenzen, meer macht te moeten ontwikkelen. Uit Sidjoendjoeng onder Sutherland en uit Soengei Pagoe onder Van Swieten werd eene gecombineerde manoeuvre uitgevoerd tegen de XII kota's (ten O. van Soengei Pagoe) waar de van elders verdreven vijanden zich verzameld en eene sterke stelling ingenomen hadden. Deze stelling werd den 12n Mei 1845 door Van Swieten veroverd, en weinige dagen later bleek dat de onrustige elementen dit landschap geheel verlaten hadden. Sommigen hielden zich nog kort in de Noordelijk gelegen III Kota's op, waar zij weldra door een militaire vertooning verdreven werden ²; van aanhang beroofd, vluchtten de meesten voorgoed naar Djambi.

De opmerking is door verschillende schrijvers gemaakt, dat Michiels met de hier in het kort vermelde expeditiën van 1845 zijne bevoegdheid was te buiten gegaan, daartoe vooraf toestemming van de Indische Regeering had behooren te vragen en, dat niet doende,

¹ Nadere bijzonderheden bij Lange, II bl. 481—489.

² Id. id. II bl. 500—528.

was afgeweken van de sedert 1841 omtrent Sumatra's Westkust aangenomen staatkundige gedragslijn.

Die opmerking komt ons niet juist voor: het doel der expeditiën was niet, veroveringen te maken, maar wel om ons grondgebied tegen invallen van de onafhankelijke grensstammen te beveiligen, — en de ondervinding heeft doen zien dat op geene betere wijze dan geschied is dit laatste doel is kunnen worden bereikt.

Uitvoerig heeft Michiels zelf zijne handelingen verdedigd bij zijne missive van 24 September 1845 no. 1955, waaruit voldoende blijkt welke bezwaren aanvankelijk tegen die handelingen waren gerezen. Aan dien brief ontleenen wij het volgende:

— — — „Reeds sedert medio 1844 waren nu en dan geruchten gerezen omtrent vijandelijke aanstalten aan onze grenzen. Eindelijk werd in November het stellig bericht ontvangen dat zich kwaad volk, van de Oostzijde afkomstig, genesteld had te Ajer Angat, eene negorij binnen onze grenzen gelegen en sorteerende onder Kota VII (Sidjoendjoeng); kort daarop, dat eene gewapende bende, van Tandjong Padang komende, Timboelan en Boekit Sablah bezet had, terwijl het hoofd van Ajer Angat zelf aan den resident der Padangsche Bovenlanden liet weten, door vreemdelingen genoodzaakt te zijn geweest, eene vijandelijke houding aan te nemen.

„Nog steeds was door mij eene defensieve houding aanbevolen, en het was niet dan nadat werkelijke engagementen hadden plaats gegrepen tusschen de vijandelijke benden en de hulptroepen, welke ter dekking van de grenzen waren opgekomen en waarbij laatstgemelde de nederlaag hadden geleden, dat ik tot het besluit kwam, eene mobiele colonne te Sidjoendjoeng te doen samentrekken, en vervolgens de vijandelijke stellingen te Ajer Angat enz. liet aantasten.

„Echter werd terzelfder tijd aan den resident der Padangsche Bovenlanden, zoowel als aan de militaire commandanten, uitdrukkelijk te kennen gegeven dat er volstrekt niet gedoeld werd op eenige verovering of uitbreiding van grondgebied, maar dat alle operatiën zich moesten bepalen tot het verstrooien van de openbaar tegen de veiligheid onzer grenzen bestaande samenrottingen. Na het nemen van Solok Hamba, dat sedert 1838—39 eene vijandelijke houding tegen ons had behouden, was het doel, aan die zijde althans, bereikt en trokken ook de troepen binnen de oude grenzen terug.

„Maar ook ten Zuiden waren door die der III Kota's vijandelijkheden gepleegd, terwijl Silimpat eene twijfelachtige houding had

aangenomen, zoodat de districten Siroekam, Soepajang en Alahan Pandjang bedreigd werden. Na de dientengevolge gemaakte tochten keerden de troepen naar hunne vaste standpunten terug en werden zij weder op voet van vrede gebracht.

„Doch kort daarna deden ook die van Soengei Pagoe, geheel ongeprovoceerd, een inval op gouvernementengebied, en drongen zij door tot Kota Anau, dus tot in de nabijheid van Solok (XIII Kota's).

„Gestuit door den tijdigen marsch onzer troepen, werden zij in hun eigen land teruggeworpen; het landschap Soengei Pagoe werd bemachtigd, doch men vermoedde van de zijde der reeds gestrafte, meer Zuidoostelijke grenslanden nieuwe aanrandingen.

„Zoowel daartegen als om de kwaadwilligen buiten de gelegenheid te stellen hunne pogingen tot opruiing afwisselend van het eene op het andere punt onzer grenzen te brengen, besloot ik, te trachten door eene gecombineerde strategische beweging tot meer afdoende resultaten te komen.

„Soengei Pagoe sluit aan het Westerhoofdgebergte, in de Zuidelijke prolongatie der XIII Kota's; het is de bovenlanden van het district Bajang, in dezelfde verhouding als de XIII Kota's tot Padang.

„In het Zuiden stuit Soengei Pagoe tegen den vulcanischen hoogen bergknoop, bekend onder den naam van Piek van Indrapoera, en door dezen wordt volkomen afgebroken de communicatie, welke anders van het uiterste Noorden af bestaat tusschen de opvolgende valleien, door de dubbele hoofd-bergketen geformeerd. Tusschen Soengei Pagoe en het zuidelijk daarop volgend Korintji is geene rechtstreeksche binnenlandsche communicatie.

„Maar de rivier, welke, van de Talang afkomende, door de vallei van Soengei Pagoe vloeit, baant zich door eene nauwe keel een weg Oostwaarts naar de XII Kota's, waar zij, met andere wateren, de eerste kom der Batang Hari vormt.

„De zeer uitgestrekte vallei der XII Kota's omgordt — om zoo te zeggen — onze geheele Zuidelijke grens, daar zij zich in het O.-Z.O. gedeelte weder verbindt met den uitspringenden hoek, derwaarts gemaakt door het Gouvernementsdistrict Kota VII, dat ook weder eene zeer groote oppervlakte beslaat, en op verschillende punten in aanraking komt, niet slechts met de bewoners der Noorder-boven-takken van de Batang Hari, maar ook met de Zuidelijke takken der Kwantan- of Indragiri-rivier, en binnenwaarts met Tanah Datar en de XIII Kota's.

„De Jang di pertowans en nog andere vijandiggezinden van Soengei

Pagoe hadden zich naar de XII Kota's teruggetrokken en in de engte, welke de eenige gemeenschap uitmaakt, verschanst. Hier wilde men dat zich eene aanzienlijke macht had samengetrokken op eene plaats, genaamd Pasimpei Doerian Tarong, òf om ons den verderen doorgang te betwisten, òf om gelegenheid af te wachten om ons weder uit Soengei Pagoe te verdrijven, hetgeen natuurlijk het gevolg zoude gehad hebben van, ook wanneer de terugtocht vrijwillig was geschied, ons moreel overwicht te krenken en tot onophoudelijke aanrandingen van Gouvernementsgebied aan te sporen.

„Het aantasten van den vijand in zijne stelling van Pasimpei had ook onmiddellijk kunnen geschieden door de colonne, welke hem uit Soengei Pagoe verdreven had, doch het was te vreezen dat dit slechts eene verschuiving van het tooneel des oorlogs zou zijn; ook zou de colonne te veel geïsoleerd zijn geweest. Het omtrekken der positie uit de nabijheid of door de III Kota's was bijna onmogelijk wegens de menigvuldige hooge en scherpe spruiten, welke daar van West naar Oost van den Talang komen. Er moest dus op een uitgebreider schaal gewerkt worden, dat is: de vallei der XII Kota's moest uit een lager punt genaderd worden, n.l. uit het punt waar het, zooals gezegd, met de Kota VII in aanraking kwam. Aan deze veel terrein omvattende beweging waren dan ook de voordeelen verbonden van, in de eerste plaats, eene diversie te bewerkstelligen en, door het naderen zijner meer centrale en belangrijke negorijen, den vijand wellicht vanzelf uit zijne stelling te Pasimpei te doen terugtrekken; terwijl de bende, welke op nieuw onrust had gestookt in de III Kota's, door den marsch uit Sidjoendjoeng over Silago enz. insgelijks werd omgetrokken.

„Te Sidjoendjoeng werd dan eene aanzienlijke macht samenge trokken, terwijl door mij-zelfen eene centrale stelling werd ingenomen, vanwaar ik aan de van weerszijden ageerende colonnes de hand kon leenen en tevens de gouvernementslanden in het oog hield.

„De voorbereidende maatregelen om maar vooreerst de verschillende afdeelingen op het punt van vertrek te brengen, vorderden een geruimen tijd, gedurende welken de colonne in Soengei Pagoe tegenover den vijand slechts in observatie bleef.

„Het was dan ook aanvankelijk het plan dat de colonne uit Sidjoendjoeng het initiatief van den aanval zou nemen, tot welk einde zij eene uitgestrekte bocht van vele marschdagen, zelfs nog binnen gouvernementsgebied, moest doorloopen, maar tezelfder tijd de verraderlijke ontwerpen welke in Kota VII zelve mochten be-

staan, kon verijdelen, en ontzag inboezemen aan de volkeren welke de oevers bewonen der Noordelijke boventakken van de Batang Hari en der Zuidelijke van de Kwantan-rivier, welke laatste wateren Kota VII doorsnijden, terwijl de Batang Hari rakelings de Z.O. zoomen van dat Gouvernementsdistrict voorbijstroomt.

„Ziedaar tevens de redenen der bewoordingen waarin mijne publicatie van April jl. was vervat ¹ en die, naar het schijnt, het denkbeeld hebben doen geboren worden dat door mij het ontwerp was gevormd van een bepaalden doortocht naar de Oostkust; terwijl het integendeel bloot eene waarschuwing gold voor die grensvolkeren welke, door hunne aanrandingen op de flank der marschcolonne, deze, ter bestraffing en beteugeling, tot eene meerdere of mindere afwijking van haren weg binnen ons gebied zouden kunnen noodzaken.

„Van die zijde had alzoo de bevolen operatie eene bloot repres-

¹ Deze publicatie (Zie Lange II bl. 501) luidde in haar geheel als volgt:

„Nademaal de generaal-majoor Michiels, gouverneur van Sumatra's Westkust, commandeur der Militaire Willemsorde en ridder van den Nederlandschen Leeuw, te rade is gegaan aan de radja's en panghoeloe's, aan alle ingezetenen van de VII, van de IX en van de V Kota's naar den kant van de Ooster-benedenlanden van het rijk van Siak-Kwanton tot aan Indragiri en langs de Batang Hari tot aan Djambi te doen weten, dat hem is ter oore gekomen het in die negorijen opnemen van voortvluchtige opstandelingen uit de bovenlanden of het Rijk van Menangkabau, en dat het die voortvluchtigen zijn, welke telkens de negorijen bij onze grenzen komen opruïen;

„zoo is het, dat hij besloten heeft, 's Gouvernements gewapende macht te doen oprukken, ten einde in staat te zijn over de gevoelens te oordeelen van de radja's en ingezetenen der benedenlanden, en omdat het zeer verkeerd is, dat opstandelingen worden opgenomen die zich jegens het Gouvernement vergrepen hebben.

„Geeft derhalve te kennen aan alle ingezetenen der genoemde negorijen zijn verlangen dat zij de voortvluchtige opstandelingen van deze bovenlanden doen uitleveren en terugbrengen naar de bovenlanden, want het zijn de vluchtelingen welke ongeluk brengen over Uwe negorijen en die het ons lastig maken;

„Verlangende al verder dat voortaan nimmer meer menschen opgenomen worden die zich aan het Gouvernement vergrepen hebben;

„Geeft eindelijk nog te kennen zijn verlangen dat, vermits Gouvernemente troepen zich naar de benedenlanden zullen bewegen, de radja's en diegenen welke het gezag hebben, de Heeren aanvoorders der troepen te gemoet komen en met hen spreken, opdat van hunne welwillendheid kunne blijken en opdat hunne negorijen gespaard blijven, want het Gouvernement verlangt dat gestraft worden wie ons aanvallen en dat verschoond blijven wie zich in rust houden, zooals ook 's Gouvernements bedoeling is, door groote wegen het algemeen verkeer te bevorderen, de bevolking te beschermen, den landbouw te verlevendigen en aan deze gewesten den vrede te geven.

„Het zij zoo.

„Gegeven in de Padangsche Bovenlanden, den 24n April 1845.”

sieve bedoeling, verbonden aan het strategisch oogmerk om den vijand, die zich te Pisampeï Doërian Tarong tegenover de colonne van Soengei Pagoe had verschanst, in den rug aan te grijpen. Dit laatste gelukte niet ten volle, doordien een misverstand zoodanige vertraging in den marsch bracht dat de colonne van Soengei Pagoe, welke bloot secundair zou ageeren, geheel alleen de vijandelijke stelling aantastte en, na hen daaruit verdreven te hebben, reeds in het hart der XII Kota's was gedrongen toen de colonne uit Sidjoendjoeng ook het centraal gedeelte van dat landschap naderde. Nu kwamen de beide colonnes in communicatie, en binnen weinige dagen had de onderwerping van de geheele XII Kota's, zonder verdere operatiën of gevechten, haar beslag; en al dadelijk ook werd de terugmarsch aangenomen, en werden alle troepen naar hunne oude standplaatsen teruggezonden, met uitzondering van die, welke nog voorloopig Soengei Pagoe zouden blijven bezetten.

„Hieruit blijkt, hoop ik, overtuigend, dat daadzakelijk geene veroveringen gemaakt zijn en dat geene andere bewegingen hebben plaats gehad dan van denzelfden aard en met dezelfde strategische strekking als die in den aanvang dezes jaars, waarvan het militair departement de noodzakelijkheid heeft beaamd; dat bijgevolg niet in het minste is afgeweken van eenig punt mijner instructie of van andere voorschriften.

„Ik moet overigens nog opmerken, dat mijne politieke gevoelens of beschouwingen niet in strijd zijn met de gedragslijn, bij die instructiën of bevelen van het Opperbestuur afgebakend, en het mij daarom zoo moeielijk niet valt, mij daaraan te onderwerpen. Uit de door mij gevoerde correspondentie met den resident der Padangsche Bovenlanden en met de militaire commandanten blijkt, dat ik elke uitbreiding van grondgebied in alle opzichten als nadeelig of impoliteek beschouw, zoolang niet door het Opperbestuur tot het occupeeren der riviermonden aan de Oostkust besloten is; want de nabuurschap met nieuwe volkeren, die het gevolg zou zijn van eene partiële uitbreiding, geeft nieuwe verwikkelingen, zonder eenig voordeel; zelfs zoude die uitbreiding, hoe verder zij zich Oostwaarts uitstreckte, ons zooveel meer nadeel toebrengen, dewijl dit het gemak en de veiligheid der communicatiën derwaarts zou vermeerderen, en dus slechts strekken om de producten onzer binnenlanden een ruimeren weg te banen naar die zijde, waar zij aan het Gouvernement geen tol zouden betalen.

„Ik heb evenwel aangetoond dat de valsche verhouding, die het

gevolg is van het tegenwoordig aangenomen stelsel van onthouding of van status quo, blijvende nadeelen medebrengt. Nog de jongste gebeurtenissen hebben bewezen dat, bij ontstentenis van natuurlijke grensscheiding, de wrijving met naburige inlandsche volkeren, en bijzonder met eene zoo verbrokkelde bevolking als die van Sumatra, de strekking tot uitbreiding onvermijdelijk maakt; maar partiële uitbreiding is geen verbetering, en mijne vertoogen hebben steeds beoogd de noodzakelijkheid om de monden der rivieren aan de Oostkust te bezetten, willen wij immer van 's Gouvernements gebied op Sumatra een geheel maken en de vruchten erlangen van het zoo duur gekocht bezit der binnenlanden.

— — — „Tot den tegenwoordigen materiëelen stand van zaken terugkeerende, blijft mij te behandelen het punt van bezethouding van Soengei Pagoe.

— — — „Die bezethouding staat in geene betrekking tot die van de Oostkust of tot eene uitbreiding derwaarts, maar behoort tot de contiguiteitslijn der met de Westkust vermaagschapte binnenlanden; die lijn, verder afgebroken door de Piek van Indrapoera, stelt zuidelijk eene natuurlijke grensbeperking daar.

„In hoever het van wezenlijk financieel of politiek belang zal wezen dat landschap permanent daadzakelijk te bezetten, zou ik zelf liefst nog niet willen bepalen, maar zoomin de permanente als de tijdelijke bezetting zal eenige vermeerdering in de organieke sterkte der Sumatrasche legermacht vorderen, en ik zou daarom willen verzoeken, het oordeel deswege op te schorten....

„Men heeft vermeend, eenige tegenstrijdigheid te ontwaren tusschen het door mij beweerde, dat 's Gouvernements gezag in de onderworpen landen, of, zoo men wil, dat het reeds veroverde genoegzaam zoo is geconsolideerd als door het Opperbestuur tot regel is vastgesteld, buiten welke niet verder moet worden veroverd, — en het tegelijkertijd beweren dat, Zuid en Oost, onlusten heerschen waartegen vijandig moet geageerd worden.

„Zeker heeft er dan eene misvatting plaats gevonden in het denkbeeld, dat men zich van die onlusten gevormd heeft.

„Ik vermeen vooreerst niet van onlusten te hebben gesproken, maar wel van aanrandingen, door volkeren gepleegd, buiten 's Gouvernements gebied gelaten en over welke dus 's Gouvernements gezag of bestuur geen invloed, althans direct, kan uitoefenen, nog veel minder zich kan consolideeren; maar ik geloof wel degelijk, als een proefondervindelijk bewijs voor de consolidatie van het bestuur in de

werkelijk onder het Gouvernement staande landen te mogen aanvoeren dat de woelingen, langs den geheelen buitenzoom bespeurd, niet de geringste opschudding binnen het gebied hebben teweeggebracht, en mijn beweren zou niets van zijne kracht verliezen wanneer men de zaak van Pau verbond met hetgeen aan de geheel tegengestelde grenszijde geschiedde; want niettegenstaande het zoo gunstig gekozen tijdstip — verondersteld dat hier voorbedachtzaamheid bij geweest is — is het plan, door eenige dweepzuchtige priesters gesmeed, even spoedig verijdelde geworden als het bekend was; en heeft het, ondanks het aanvankelijk gelukken van een moorddadigen aanslag, geen bijval gevonden, noch bij hoofden, noch bij de bevolking.

„De nabijheid, of liever de verwantschap, van Pau met Padang heeft werkelijk schrik en beroering onder de gemengde bevolking der hoofdplaats gebracht; en het was om de kwade moreele gevolgen te keeren van den schrik en de beroering, waarvan sommigen — niet inboorlingen, maar Europeesche en andere ingezetenen — onverstandige blijken gaven, dat de plaats in staat van beleg werd verklaard; eerder eenē politieemaatregel dan een van strategischen aard.

„Het oproer van eenige vreemde Chineezzen in het Krawangsche (1832) veroorzaakte reeds te Batavia geene geringe ongerustheid, omdat gevreesd werd voor eene opschudding onder de Bataviaasche of Tangerangasche Chineezzen; en zoo hiervan maar het geringste was uitgebarsten, twijfel ik niet of schrik en beroering zou ook wel de hoofdplaats van Nederlnds sch-Indië bevangen hebben, zonder dat dit nog als een bewijs kon strekken tegen het zedelijk overwicht der Nederlandsche heerschappij op Java!

„Ik moet het zeker aan eene gebrekkige wijze van voordracht wijten, zoo mijne woorden en bedoelingen in strijd schijnen, of zich onder eene valsche gedaante voordoen; en dit is mij zooveel te grievender, daar ik mij steeds beijverd heb, evenmin ondoordacht te schrijven als te handelen; terwijl ik mij vleide, dat ondervinding en locale kennis aan mijne politieke beschouwingen althans genoegzamen grond zoude kunnen doen toeschrijven, dat die niet aan het eerste vereischte: zelfstandigheid, zouden mank gaan, en dus ook niet kwetsbaar zouden zijn door eenzijdige oordeelvellingen.”

Deze brief en die waarbij het militair verslag werd aangeboden (old. 11 Augustus 1845 n°. 1556) werden gevolgd door het Gouvernements-besluit van 22 December 1845 n°. 12, waarbij — zonder nadere beschouwingen — werd goedgevonden en verstaan:

Eerstelijk „Den Gouverneur van Sumatra's Westkust te kennen te geven dat in zijne verantwoording, wat aanbetreft de motieven en de uitvoering der krijgsoperatiën, wordt berust, met aanbeveling zich stipt te houden aan de bestaande voorschriften in art. 23 en 54 van het Regeeringsreglement,

Ten tweede. „Goed te keuren de inbezitneming en het in bezit houden van Soengei Pagoe.”

Alvorens dit Hoofdstuk te besluiten, meenen wij hier nog te moeten mededeelen wat Michiels, bij zijnen brief van 23 September 1846 n°. 1568 antwoordde op de beschouwingen, boven vermeld, van Reynst (dd. 4 Mei 1845) en Baud (dd. 8 December 1845).

Die brief handelt voor het grootste gedeelte over de ten aanzien der koffiecultuur te treffen regelingen; dat gedeelte kan hier buiten sprake blijven, daar wij dit onderwerp elders ¹ uitvoerig behandeld hebben. Verder schreef Michiels o. a., dat hij zich vleien mocht, nimmer in strijd te hebben gehandeld met de aangenomen staatkunde, terwijl ook zijne beschouwingen wel gestrekt hadden tot betoog van den afbreuk die door de concurrentie van de Oostkust zou kunnen worden gedaan, maar tevens ook van het ondoelmatige eener binnenlandsche uitbreiding buiten het bezetten der Oostelijke zeegaten.

„Ik mocht — zoo merkte hij verder op — ook in dien geest, en met het oog op de belangen die mij zijn toevertrouwd, op het nut van die bezitneming aandringen, zonder het geringste denkbeeld te koesteren, mij te willen verzetten tegen de staatkunde, aan die belangen vreemd, welke ons vooralsnog het bezetten van Siak schijnen te verbieden.

„Het was voor mij dan ook eene hooge voldoening, te mogen ontwaren dat, afgescheiden van den hinderpaal, door de politieke verhouding tot Engeland teweeggebracht, dat is van redenen welke buiten mijne machten beoordeeling zijn, mijne beschouwingen omtrent de inwendige gesteldheid van zaken op Sumatra bij den Minister van Koloniën genoegzaam licht hebben mogen verspreiden over die huishoudelijke aangelegenheden, dat Zijne Excellentie er toe gebracht is geworden ook te oordeelen dat de genomen binnenlandsche maatregelen de eenige waren die ons overbleven om de financieele nadeelen tegen te gaan, ons door de mededinging der Oostkust berokkend.”

¹ *Indische Gids*, October 1888. — Zie plz. 29 van den overdruk.

Omtrent de „bezwaren en belemmeringen“, den handel naar de Westkust volgens den wd. Gouverneur-Generaal Reynst (Kab. missive van 4 Mei 1845 n°. 103) in den weg staande, berichtte Michiels:

dat hem geene andere formaliteiten, bemoeiingen of vrijheid onbekend waren dan die, welke onvermijdelijk overal verbonden zijn aan het douanestelsel;

dat de handelmaatschappij geene andere voorrechten genoot dan dat, hetwelk gelegen is in het bezit van een grooter kapitaal, hetgeen voor den inlander geen ongerief is daar deze in 't geheel geen kapitaal bezit, en de eenige handel, dien hij drijft, ontgaat in eene voor zijne landgenooten drukkende en voor den zeehandel nadeelige zwendelarij;

dat de zoutverkoop alleen aan de kust door het Gouvernement gemonopoliseerd en de verkoop overigens vrij was;

dat de amfioenpacht — wat het debiet in het klein betreft — alleen aan de Westerstranden in werking, en het debiet in de binnenlanden aan de inlandsche dorpschouten overgelaten was.

Michiels teekende hierbij aan, dat naar zijne meening geene, of althans geringe handel met de Oostkust plaats had in artikelen van omvang, waarvan het vervoer moeilijker is, zooals koffie, zout, lijnwaden; maar dat ons veel grooter afbreuk gedaan werd door den ruilhandel van goud tegen opium.

Een douane-stelsel op onze Oostelijke grenzen kon daartegen niets haten; het eenige middel, in 's lands financieel belang aan te wenden, was: belemmeren, beletten zoo mogelijk, van aandraken, handelstransactiën enz. met de Oostelijke naburen „waarvan het natuurlijk gevolg ook is minder waarborg onzerzijds voor veiligheid van personen en goederen.“

De lage prijzen der uitvoer-, en de hooge prijzen der invoer-artikelen konden van onze zijde niet anders gewijzigd worden dan door vermindering van de rechten; doch de Maleier betaalde geenerlei grond- of hoofdelijke belasting, en zoolang dat het geval niet was kon de schatkist bedoelde rechten niet missen. Het eenige wat in het belang der bevolking en der schatkist gedaan kon worden was uitbreiding en aanmoediging der cultures.

(Hierop volgt het uitvoerig gemotiveerd voorstel, dat leidde tot het Besluit van 30 Maart 1847 n°. 8.)

Bij dit besluit, waarvan art. 2, over de koffiecultuur handelende, in bovenvermeld opstel door ons is medegedeeld, werd, wat het thans behandeld onderwerp betreft, als volgt beslist:

„Eerstelijk. Alhier aan te teekenen, dat berust wordt in het verrichte met betrekking tot de in- en uitvoeren over de Oostkust naar, en van, het Nederlandsch gebied ter Westkust van Sumatra;
„met last op den Gouverneur aldaar:

a. „om de wijzigingen voor te dragen welke hij in het tarief van in- en uitgaande rechten noodig mocht achten ter bereiking van het doel, dat de in- en uitvoeren, welke thans schijnen plaats te hebben over de Oostkust van eenige artikelen welke bij geringen omvang of gewicht eene groote waarde bezitten of aan hooge rechten onderhevig zijn, voortaan meer uitsluitend over de Westkust zullen worden in- en uitgevoerd;

b. „om te zorgen dat geene gewelddadigheden plaats hebben, welke bij de heffing van rechten, niet noodig zijn, alsmede dat de toegang over de grenzen van het Nederlandsch gebied aan de bewoners van de ten Oosten dier grenzen gelegen districten niet worde geweigerd, zijnde het eer te wenschen dat die bevolking zich in de onder Nederlandsch gebied gebrachte districten kome te vestigen.”

ZESDE HOOFDSTUK.

De brochures van Michiels. — Zijn, bij de eerste brochure behorende geleidebrief aan den Gouverneur Generaal, met zijne meening omtrent de verdere uitbreiding van ons gezag Oostwaarts. — Beoordeeling daarvan door Baud. — Waarom de tweede brochure eerst na den dood des Schrijvers het licht zag. — Het vertrouwen der Regeering in Michiels. — Vermindering der troepenmacht. — De meening van den generaal Von Gagern omtrent verschillende onderwerpen, Sumatra's Westkust betreffende.

Eenige beschouwingen van den generaal De Stuers omtrent Sumatra's staatkundige aangelegenheden, geplaatst in de *Arnhemsche Courant* van 8 September 1844, gaven Michiels in 1845 aanleiding tot het schrijven zijner bekende brochure *„Neerland's souvereiniteit over de schoonste en rijkste gewesten van Sumatra”*¹, waaruit, naar de verklaring van een bevoegd beoordeelaar, duidelijk de staatsman spreekt².

In die brochure wordt de ontwikkeling van ons gezag op de Westkust van Sumatra geschetst. Het zou ons te ver leiden, indien wij ons daarbij thans lang ophielden; slechts een paar aanhalingen mogen ons vergund zijn, omdat die er werkelijk toe kunnen bijdragen, het thans behandelde tijdvak beter te leeren kennen.

In de eerste plaats, betreffende de oorzaken van den opstand van Batipoe. Michiels schrijft daarover (bl. 33):

„De regent, welke dien titel en bijzonder zijne autoriteit, zelfs in zijn eigen land niet dan aan den oorlog te danken had gehad, had zich geveleid, na het eindigen van denzelfden, regent van al de Padangsche Bovenlanden te zullen worden, en wellicht had men vroeger wel aan die ijdele hoop voedsel gegeven. Toen elk landschap onder onze bescherming in het genot terugtrad van eigen rechten, was men niet zelden verplicht de aanmatigingen van den regent van Batipoe en van zijn volk tegen te gaan, hetgeen noodwendig wrevel veroorzaakte. Het bestuur was hiervan niet onbewust, maar, niet mogende toegeven, kon men ook de eventueele gevolgen dier

¹ Amsterdam, bij G. J. A. Beijerinck, 1846.

² E. de Waal, *Onze Indische financiën*, VI bl. 66.

ontevredenheid niet voorkomen; en om die te voorzien ware een des te scherpzinniger oog noodig geweest, dewijl Batipoe en zijn regent gevoelen moesten dat alleen Gouvernements-bescherming hen zelve behoeven kon tegen den algemeenen haat, dien zij zich door roof, plundering en aanmatiging hadden berokkend."

Verder nog omtrent onze politieken toestand ter Westkust (bl. 39, 41, 42):

"Nederland's souvereiniteit was in 1840 gevestigd, ... en wel zoo gevestigd, dat ik niet vrees, mij door de ondervinding immer te zien logenstraffen, wanneer ik verzeker dat geene schokken meer te duchten zijn, die ons politiek bestaan zouden kunnen doen wankelen of zelfs ernstige rustverstoring veroorzaken binnen 's Gouvernements gebied. De eenige mogelijke verstoring, welke ons nog somwijlen te wapen zal kunnen roepen, is te verwachten van de zijde der nog onafhankelijke landen beoosten. Behalve de algemeene redenen, die beletten vooridurend op vrede te mogen rekenen met naburen, welke ook onder een verbrokkeld en krachteloos bestuur leven, strekken die min bevolkte en woeste grenslanden tot schuilplaats voor alle ontevreden, vagebonden en voortvluchtige boosdoeners uit 's Gouvernements gebied....

"En thans mag ik het vrij verzekeren: de onderwerping van Sumatra, voor zoover die beoogd is geworden, behoeft geen vraagpunt meer uit te maken. De vestiging van Nederland's souvereiniteit steunt op meer radicale grondvesten dan zelfs op Java, te weten: het wel begrepen en gevoeld belang der bevolking.... Aan de Nederlandsche bescherming is de Maleier niet alleen en verlossing en bevrijding verschuldigd van het wreede juk der Padri's, — onder Nederland's bestuur geniet hij daarenboven eene nooit gekende rust, eene met zijne eigene instellingen nimmer mogelijke veiligheid van persoon en eigendom."

Een afschrift van het gansche opstel, gelijk het ter openbaarmaking naar het vaderland gezonden was, zond Michiels, bij zijn brief van 22 Mei 1845 n°. 952, aan den wd. Gouverneur-Generaal Reynst.

Daar hij bij dien brief verschillende punten bespreekt, welke in de brochure onaangeroerd waren gelaten, omdat zij betrekking hadden op de verder op Sumatra te volgen staatkunde, schijnt het ons wenschelijk, hem hier geheel over te nemen:

"De beschouwingen omtrent den politieken stand van zaken op Sumatra door H. Ridder De Stuers, zooals die aangetroffen worden

in de *Arnhemsche Courant* van 8 September 1844 n°. 178, zijn van eenen aard, geheel geschikt om de publieke opinie omtrent die aangelegenheden te misleiden.

„De werkelijke snoeverij van den Schrijver, zijne ongeverge en onkiesche aanranding der nagedachtenis van verdienstelijke mannen, en eindelijk zijne pogingen om den roem van Sumatra's legermacht te bevleken hebben mij, met het belang der zaak, den weerzin doen overwinnen om ook den weg der publiciteit in te slaan door het ter drukpers zenden van eene wederleggende nota.

„Ofschoon het daarin vervatte zich bepaalt tot een kort overzicht van geschiedkundige feiten en tot eene samentrekking van onderwerpen, meestal herhaaldelijk behandeld bij de rapporten en verslagen, door mij aan de Hooge Regeering ingezonden, heb ik het plichtmatig geacht, aan Uwe Excellentie van dat stuk een afschrift aan te bieden, gelijk ik de eer heb te doen bij deze.

„Uwe Excellentie zal ontwaren dat ik mij onthouden heb de punten aan te raken welke de tegenwoordige, zoowel huishoudelijke als politieke gesteldheid van zaken meer direct betreffen, om de beoordeeling en beslissing van het Gouvernement niet vooruit te loopen omtrent de voorzieningen welke de omstandigheden mochten vorderen.

„Met Uwe Excellentie mag ik echter dit stilzwijgen niet bewaren, en moet ik trachten eene duidelijker omschreven schets te ontwerpen van de verhouding, waarin wij gekomen zijn tot nog onafhankelijk gelaten landschappen, welke ten O. en eenige nog ten Z. aan Gouvernementsbezittingen grenzen.

„Het eiland Sumatra heeft eene langwerpige gedaante, strekkende zich N.W. en Z.O. uit over meer dan 140; terwijl de gemiddelde breedte niet meer bedraagt dan $\pm$ 160 Eng. mijlen.

„Over het geheel genomen brengt die configuratie mede dat de binnenlandsche bevolking, voor in- en uitvoer, aan het handelsverkeer maar alleen aan Oost of West cijsbaar is.

„Van Padang uit, ten Zuiden van den Vlakken hoek om, tot Palembang, zijn wij aan het geheele strand meester; alles, binnen dien omtrek besloten, kan dus beschouwd worden den tol aan 's lands schatkist te betalen. Van Padang, in eene N. richting, is ook de kust door ons bezet tot Singkel, d. i. tot op 2° 15' N.B. Doch ten Oosten, van Palembang of Djambi tot Bila (2° 10' N.B.) en verder op is de geheele kust open.

„Het hooge land, tusschen de tegenovergestelde stranden, is juist

dat, welks bezit aan het Gouvernement zoovele schatten gekost heeft; het bestaat uit eene dubbele hoofd-bergketen, loopende evenwijdig met de strekking van het eiland; die bergketenen en het hooge land in het algemeen, sluiten van heel nabij aan de Westkust, maar niettemin behoort de bodem tot de Oostelijke helling, ontspruitende van daaruit de verschillende stroomen, welke Oostwaarts vloeien en die bij hunne vereeniging op meer of minder afstand van de kust resp. de hoofdrievieren vormen van Djambi, Indragiri, Kampar, Siak, Rokan en Bila. Hiervan worden verscheiden boven-takken reeds bevaarbaar, onmiddellijk nadat zij den voet der lagere bergspruiten bereikt hebben, en hier en daar nog tusschen in, dus binnen, of op korten afstand van de landen, tot het Nederlandsch gebied behoorende.

„De wateren blijven zich door een terrein, al toenemend alluviaal en moerassig, eenen langzamen weg naar zee banen; alvorens de zee te bereiken, hebben zij van de gebergten af of buiten ons gebied, een afstand van cc. de halve breedte des eilands, van West naar Oost, te doorloopen.

„De wateren daarentegen, welke Westelijk afstroomen, zijn, wegens de nabijheid van het hoog gebergte tot aan het strand, bijna geheel onbevaarbaar.

„Zoo niettemin de kortere afstand voor eenigen, de veiligheid der communicatiën, door eene betere politie gewaarborgd, voor allen, en nog meer eene gereede markt een ruim gedeelte van het binnenlandsch product Westelijk doen afvloeien, kan dit niet dan per mansvrachten geschieden; terwijl het gemak van vervoer over water van en naar die gedeelten der Oostkust waar de Nederlandsche vlag niet waait, niet kan nalaten grooten afbreuk te doen aan de Nederlandsche handelsbelangen in het algemeen, en aan 's lands financiën in het bijzonder.

„Onmiddellijk na de occupatie der meer Zuidoostelijke gedeelten der binnenlanden is getracht geworden dit nadeel zooveel mogelijk te verzwakken door het vestigen van een agentschap der Nederlandsche Handelsmaatschappij te Pajacombo in de L Kota's. Zelfs door het verleenen van groote credieten en met zich aanzienlijke verliezen te getroosten zou dit lichaam nog de concurrentie tegen de Engelsche en Chineesche manufacturen volstrekt niet hebben kunnen doorstaan, had zich niet het bestuur krachtig genoeg gevoeld om, door verbod, den vreemden handel te weren.

„Maar zoo wij niet langs andere punten dan uit de L Kota's in

aanraking kwamen met de landen tusschen de boventakken der rivier Siak en van die van Kampar en Indragiri, laat het zich licht gevoelen dat bij de duizend paden, welke door de bergen en wildernissen loopen, een zoodanig prohibeerend stelsel niet dan gebrekkig gehandhaafd kan worden, bijzonder voor hetgeen betreft licht vervoerbare ruilwaren, als opium en goud; terwijl het in alle gevallen, voor de artikelen van grooteren omvang en meer gewicht, eene scheuring veroorzaakt van het natuurlijk handelsverkeer; eene scheuring, voor vele onzer eigen landschappen ongeriefelijk, — voor de verstootene, onafhankelijke grensvolkeren des te hatelijker, daar die bevolking, meestal gezeten aan de onmiddellijke oevers der bevaarbare stroomen, een groot deel van haar bestaan vond in den transito-handel met onze meer productieve districten.

„En wat zou evenwel, zonder dit gewelddadig middel, van 's Gouvernements-inkomsten worden? De opofferingen, aan het bezit der binnenlanden gebracht, de nog voortdurende kosten van bezetting en bestuur waren grootendeels verloren. Men stelle zich slechts voor, dat op het eene of andere gedeelte der Javasche kust vrije havens aangetroffen werden; en hoeveel te erger dan hier, waar geen land- of hoofdrenten betaald worden en dus alle Gouvernements-inkomsten op het stelsel van in- en uitgaande rechten berusten!

Als maatstaf, of minstens als bewijs van het niettemin nog voortdurend nadeel, toegebracht door het openblijven der Oostkust, strekke slechts dat in de Padangsche benedenlanden eene bevolking van 150.000 zielen ruim f200.000 's jaars aan de amfioenpacht brengt, terwijl in de Padangsche Bovenlanden die pacht niet meer dan f60.000 afwerpt voor eene bevolking van 500.000 zielen.

„De vraag is gerezen of het niet beter ware, den handel van en naar de Oostkust vrij te laten, onder betaling van rechten.

„Zoo het ook mogelijk ware, tolpoorten te stellen op eene grens-linie, welke door geene natuurlijke water- of bergscheiding wordt afgebakend, maar integendeel door duizend paden en stroomen wordt doorsneden, dan neme men in aanmerking dat de tol alreeds betaald wordt aan de groote riviermonden en alzoo eene dubbele belasting zou worden geheven; en dat, zoo niettemin de handel zich daar uitbreidde, ook naarmate dier uitbreiding het valsche der verhouding zich meer en meer zou doen gevoelen.

„Ook zou, naargelang de gemeenschap onzer bezittingen met het Oosterstrand zich regelde en vestigde, de sluikhandel ook op grootere schaal gedreven worden. Hoe gebrekkig die thans tegen-

gegaan kan worden, het is voldoende om den kleinen en grooten handel met de Westkust te beschermen, en te beletten dat de concurrentie van de Oostkust met meer vertrouwen ook grootere kapitalen tegen ons stelt; want het is het gebrek aan dat vertrouwen en aan gevestigde kapitalen ter Oostkust, welke de grootste bescherming van de belangen der Westkust uitmaakt.

„Gaan wij nu met onze beschouwingen van de Oostzijde uit.

„Terwijl, ten Westen, de hooge landen bijna aan zee sluiten, heeft de Oostkust van Sumatra door den steeds voortgaanden alluvialen aard van het terrein volstrekt geen stranden, zoodat de riviermonden tot 70 en 80 Engelsche mijlen opgevaren moeten worden voordat aan hunne oevers een begin van vasten grond wordt aangetroffen.

„Die riviermonden bepalen zich voor de geheele uitgestrektheid kust, met onze bezittingen aan het Westerstrand corresponderende, d. i. op eene lengte van 4°, tot een getal van 5: Indragiri, Kampar, Siak, Rokan en Bila, waaronder nog maar de 3 eerste als belangrijke handels-debouchés kunnen beschouwd worden. Alle wateren uit de binnenlanden hebben zich dus successievelijk vereenigd alvorens door die enkele trechters de zee te bereiken. Zoo heeft het land van Indragiri, zoo heeft dat van Kampar, zoo heeft dat van Siak elk maar eene uitwatering, en het tusschen de boventakken begrepen terrein heet dan ook respectievelijk Rijk van Indragiri, Rijk van Kampar, Rijk van Siak; maar men zal bevatten dat het getal der riviertakken al grooter en grooter wordt hoe hooger op men komt; dit toch zou nog eene goede scheiding kunnen aanduiden wanneer de oorsprong als zoodanig kon worden genomen; echter bevindt zich, zooals ik reeds gezegd heb, die oorsprong in het hart onzer bezittingen. De doorlopende bergketenen, waarvan de kruin werkelijk het Oosten van het Westen scheidt en de eenige natuurlijke scheiding zou kunnen aangeven, zijn wij overgetrokken; en zodoende bevinden wij ons, niet figuratief maar inderdaad, in den toestand van den reiziger die, met inspanning van krachten een hoog gebergte overgeklommen is en die nu, in plaats van voort te gaan, zijne krachten ook moet inspannen om niet aan de impulsie te gehoorzamen welke hem langs de tegenovergestelde helling naar beneden voert.

„De bevolking der binnenlanden heeft geene behoefte aan eene Zuidelijke of Noordelijke onderlinge communicatie; geheel beneden wordt die onmogelijk door het moerassige van het terrein tusschen de hoofdriiviertakken, dus Noord en Zuid is daar eene grens-demarkatie mogelijk. In de Bovenlanden kunnen daarvoor genomen worden

de hooge vulkanische bergtoppen, welke men van afstand tot afstand als zoovele geduchte knoopen in de prolongatie der bergketenen aantreft; echter is er, uit onze bezittingen Oostwaarts, geene natuurlijke grensscheiding, zelfs denkbeeldig, te vinden; geen punt van stilstand dan aan zee.

„Wij hebben gezien hoe de geheele Oostkust ongenaakbaar was of liever met geen voet te betreden, dan op zekeren afstand opwaarts van de rivieren: die punten, waar zich de wateren der binnenlanden resp. in eenen hoofdstroom reeds vereenigd vinden, zijn dus de eenigste en nauwe handelskanalen voor eene uitgestrektheid kust van ruim 200 Eng. mijlen en de daarmede corresponderende binnenlanden.

„Daar is dan ook de hoofdzetel, respectievelijk van de zoogenaamde Rijken van Indragiri, Kampar en Siak. Ik zeg zoogenaamd, omdat het gezag en de macht der hoofden geheel lokaal is en zich bijna uitsluitend bepaalt tot het heffen van tol op hetgeen den nauwen trechter passeeren moet, waar zij met eenige handelaren gevestigd zijn.

„Naarmate men zich van de kust westwaarts op verwijderd, wordt de grond tusschen de verschillende waterstroomen vaster. De daarop gezeten bevolking krijgt dezelfde verbrokkelde huishoudelijke soekoeinrichting van bestuur, en komt in alles al nauwer en nauwer in aanraking met de ware kern der Maleische bevolking, welke de valleien bewoont onder Gouvernements-gebied.

„Ook hebben de volksstammen, langs den geheelen zoom van dat gebied, hunne onderwerping als het ware opgedrongen; en, schoon niet in hun verzoek is kunnen worden getreden tot eene feitelijke occupatie, zoo hebben verscheidene landschappen vrijwillig den vorm van huishoudelijk bestuur aangenomen, door ons in de Padangsche Bovenlanden ingevoerd, als het aannemen van opper-dorpshoofden (panghoeloe kapala) de verdeeling in districten (larassen), het verschijnen in de vergaderingen, door de naburige civiele gezaghebbers gehouden, en het aan het Nederlandsch bestuur onderwerpen van hunne geschillen. En dit niet alleen omdat zij in het voorbeeld der Gouvernementslanden de overtuiging gekregen hebben van de weldadige werking van dat bestuur, maar ook uit de behoefte aan eene, zij het vooreerst ook maar schijnbare, hereeniging.

„Deze strekking tot vrijwillige onderwerping bepaalt zich niet tot de meer onmiddellijk aan ons grenzende landen, maar die deelt zich al verder en verder mede, tot aan de onmiddellijke stranden, omdat

alle tusschenvolkeren diezelfde behoefte gevoelen om bij gemeenzame belangen ook onder eene gemeenzame wet te staan.

„Ik houd mij dan ook overtuigd, dat eene bloote demonstratie, de *wil* alleen zooals ik reeds meermalen gezegd heb, voldoende is om ons naar het Oosterstrand te brengen langs de Indragiri-, de Kamper- en de Siakrivier, gelijk wij al reeds vroeger dat strand meer Noordelijk bereikt hadden.

„De onthouding, welke wij ons zelve hebben opgelegd, heeft het politiek nadeel, dat de onafhankelijke grenslanden tot schuilhoeken verstrekken aan alle ontevreden, aan vagebonden, aan voortvluchtige staats- of andere misdadigers, die niet nalaten, van daar alles in het werk te stellen om, door hunne betrekkingen binnen ons gebied, onrust te stoken; dat het hun somwijlen gelukt, door dwang en inlandsche kunstgrepen, de grensvolkeren in beweging te stellen, en ontwerpen te smeden tot het aanranden van het een of ander punt van het Gouvernementsgebied.

„Ik moet trachten, met een paar woorden uiteen te zetten het schijnbaar strijdige hiervan met de anders niet ongunstige stemming dier naburige volkeren ten onzen opzichte, met het werkelijk groot ontzag, dat Nederlandsche wapenen inboezemen, en nog meer met het verkregen zedelijk overwicht.

„Een 20-tal kwaadgezinden begeven zich naar een afgezonderd gehucht, dwingen de weinige weerbare mannen welke zich daar bevinden, om zich bij hen te voegen, en, zich zoo van plaats tot plaats begevende, vermeerderen zij opvolgend hunnen schijnbaren aanhang; en zoo zij dan maar een begin van alarm bij 's Gouvernements naburige landschappen hebben kunnen doen geboren worden, dan valt het hun licht, het heele district waarin zij zich bevinden, in het denkbeeld te brengen dat zij tegenover de Compagnie gecompromitteerd zijn en zich voor straf hebben te wachten, zoodat zij wel zullen doen zich ook maar te verzetten of zelfs het initiatief van aanval te nemen; hiertoe leent zich bijzonder het beginsel van solidariteit, in de begrippen van den Maleier gelegen. Dan ontbreekt het ook niet aan geschriften, waarin zij namens binnenlandsche volkeren geroepen worden, de Gouvernementsgrens te overschrijden onder toezegging van bijval; geschriften, niet zelden werkelijk van ons onderworpen landen uitgegaan, maar waarvan de bedoeling slechts is, het zoo ver te drijven dat wij verplicht zijn de wapenen op te vatten; de opruiers haasten zich dan, zich aan onze zijde te scharen, om, na de nimmer twijfelachtige nederlaag der opstandelingen, tegen deze aan hunne roof- en plunderzucht bot te vieren.

„Dit gaat soms zoover dat, wanneer, op aanmadering eener militaire macht, de vijandig gezinden tot inkeer komen, hun de toegang tot ons door list of geweld belet wordt, — ja, wel eens zullen doebalangs onzer eigen hulptroepen zich hier en daar verschuilen en op onze voorhoede vuren om de hostiliteiten te engageeren.

„Daar de kennis van zulke kunstgrepen nimmer dan te laat en onvolledig komt, en het steeds moeielijk zal blijven, te onderscheiden waar het bedrog ophoudt en de waarheid begint, dwingt ons de steeds weifelende stand van zaken — resultaat onzer valsche verhouding tot de naburige volkeren — tot eene gedurige waakzaamheid, tot het onderhoud en dikwijls tot de ontwikkeling eener macht, welke ruim voldoende zou wezen om bij eenen offensieven oorlog grootere landstrecken te onderwerpen en in onderwerping te houden dan waartegen wij thans eene bloot defensieve houding aannemen.

„Bij mijn geheim verslag van 3 October 1842 La Q mocht ik reeds de opmerking maken, dat het niet was door inkrumping van grondgebied, dat het mogelijk werd tot eene vermindering van militaire bezetting over te gaan, maar wel door de steeds toenemende stabiliteit en goede werking van ons bestuur over die landstrecken die, door volkrijkheid en productief vermogen, de ware kern der Maleische landen van Sumatra uitmaken.

„De ondervinding heeft dit ten volle bevestigd, dewijl de woelingen welke nu, bijzonder sedert 6 maanden, langs den geheelen zoom der residentie Padangsche Bovenlanden bespeurd zijn, niet den geringsten invloed hebben gehad op de inwendige rust en orde, maar dat militaire bewegingen noodig zijn geweest om aanrandingen van buiten af te weren.

„Ook deze vijandelijkheden zijn niet van eenen aard, welke immer ons politiek bestaan zou kunnen doen wankelen, noch is de oorlog van dien bloedigen of hardnekkigen aard, welke de oorlogen vóór 1838 kenmerkte; en zulks, omdat zij niet ontstaan uit eenig vast beginsel, noch uit de onrustige geaardheid van den Maleier, maar uit den staat van regeeringloosheid, waarin de naburige volkeren verkeerden.

„De landen, welke vroeger het tooneel zijn geweest van gedurige woelingen en van den bloedigsten oorlog — waarvan ik slechts Lintou, Boea, Halaban zal aanhalen — zijn thans, en dit zonder het aanwezig van de geringste militaire bezetting, het rustigst. Dit getuigt niet-alleen voor de goede werking van ons inwendig bestuur, maar bewijst ook daadzakelijk, dat het behoud van vrede en rust op

Sumatra gebiedend vordert dat dit bestuur zich uitbreide over alle die landschappen, welke door contiguitéit, door politieke en commercieele verhouding, om zoo te zeggen bestemd zijn om met het tegenwoordige Gouvernements-gebied een geheel te vormen.

„De beoordeeling van de politieke gedragslijn, op Sumatra te volgen, staat in het nauwste verband met eene terreinsgesteldheid en onderlinge verhouding van belangen, waarvan het hoogst bezwaarlijk valt, bij beschrijving een duidelijk denkbeeld af te malen. Ik zie mij daarom verplicht, in de weegschaal te brengen dien graad van persoonlijk vertrouwen, welken het de Regeering zou kunnen behagen, aan mijne plaatselijke kennis en ondervinding te willen schenken.

„Ik besef, dat de ontwikkeling mijner gevoelens mij kan blootstellen aan de verdenking van veroveringszucht; maar ik mag uit zoodanige vrees de overtuiging niet smoren, welke mij bezielt omtrent de beste middelen om 's lands belangen te bevorderen. Ook mag ik mogelijk in aanmerking brengen dat de beschouwingen, waarin ik heb vermeend te moeten treden, hoofdzakelijk de strekking hebben, aan te duiden dat de verwezenlijking der ontwerpen, daarbij bedoeld, kan verkregen worden op eene wijze, geheel in den geest der bestaande ministerieele bevelen en instructiën, d. i., naar ik vermeen, zonder buitengewone inspanning of buitengewone kosten.”

Deze brief, door den heer Reynst aan den Minister Baud gezonden, gaf dezen aanleiding, bij brief van 3 Januari 1846 L^a A n°. 3 geheim aan den Gouverneur-Generaal het volgende te schrijven:

„Ik heb het rapport met zeer veel belangstelling gelezen, vooral omdat het meer licht verspreidt over den inwendigen staat van Sumatra, en bepaaldelijk over de maatregelen, die worden beschouwd als de oorzaken der bestaande ontevredenheid en der bewegingen, die onder de bevolking aan onze Oostelijke grenzen hebben plaats gehad en aanleiding hebben gegeven tot militaire expeditiën.

„Het is nu vrij duidelijk, dat er binnenlandsche verbodswetten bestaan om den handel met de Oostelijke kusten te weren en dat dit prohibitief stelsel op eene wijze wordt in practijk gebracht, die den Gouverneur aanleiding geeft het een *gewelddadig middel* te noemen. Hoe bedenkelijk een zoodanig middel ook zij, heeft echter de slotsom mijner nadere overwegingen geene andere kunnen zijn dan die, welke bij mijne missive van 8 Dec. jl. n°. 433/O¹ is medegedeeld. De gronden daarvoor zijn voornamelijk de volgende:

10. „Bij eene uitbreiding van ons gebied naar de Oostkust zou in elk geval Siak daarvan uitgesloten moeten blijven, omdat Engeland niet lichtelijk zal opgeven de bezwaren, tegen de inbezitneming van dat land, door ons in 1841 ingebracht en hoofdzakelijk steunende op de omstandigheid, dat tusschen den Sultan en de Engelsche O. I. Compagnie een in het jaar 1818 gesloten tractaat bestaat;

20. „Zoolang dus de rivier van Siak eene vrijhaven blijft, zou het ons niet baten, de overige riviermondingen met ons douanenstelsel te begiftigen, gesteld al eens dat een zoodanig douanen-stelsel in die overige havens kon worden tot stand gebracht zonder opnieuw in discussiën met Engeland gewikkeld te worden.

„Op grond van dat alles geloof ik, dat men zich houden moet aan den bestaanden staat van zaken, met al zijne gebreken en ongelegenheden. Kunnen die worden opgeheven of getemperd, zooveel te beter; maar zulks moet alleen door binnenlandsche maatregelen geschieden, en niet door zulke welke de bezetting der Oostkust tot grondslag moeten hebben.“

Het is hier — al loopen wij den tijd een oogenblik vooruit — de geschikte plaats om over de tweede brochure van Michiels (*De toestand van Sumatra's Westkust in 1848*, na zijn dood uitgegeven te 's Hertogenbosch bij Gebr. Muller, 1851), enkele woorden te zeggen.

De brochure over Neerland's souvereiniteit had, in de *Nieuwe Rotterdamse Courant* van 25 Juli 1846 n°. 176, een antwoord uitgelokt van den generaal De Stuers. Michiels greep naar aanleiding van dien opnieuw naar de pen, en bood, bij missive van 19 April 1847 n°. 811,¹ zijn manuscript aan den Gouverneur-Generaal Rochussen aan, met verzoek om vergunning tot de openbaarmaking.

Maar deze had daartegen bezwaar, en schreef (missive van 28 Mei 1847 geh. L^a FF) aan Michiels:

„De openbare behandeling van staatsaangelegenheden, vooral wanneer deze eigen beheer betreffen, staat in den regel niet vrij aan den staatsbeambte. Voor het publiek behoeft hij zich niet te verdedigen; alleen de Regeering moet en kan hem beoordeelen, op hare goed- of afkeuring alleen moet hij prijs stellen. Aantijgingen en veroordeelingen van dagbladschrijvers of van hen, die hunne vroegere stelling en het vertrouwen, dat zij van de Regeering genoten, misskennen door van de wetenschap, welke zij in ambtelijke stelling

¹ De titel der brochure is dus, wat het jaartal betreft, niet juist.

verkregen, gebruik of liever misbruik te maken, moeten hem geheel onverschillig zijn.

„Ongelukkig zoude het wezen wanneer in een land, waar aan de vrijheid van de drukpers schier geene palen gesteld zijn, dusdanig dagbladgeschrijf iemand in zijne eer konde krenken.

„Het kan dan ook niet te pas komen, aan te nemen dat een gezagvoerder als zoodanig een eigen stelsel heeft en verdedigt tegen een stelsel, dat onder eenen voorganger gevolgd of door anderen voorgestaan werd.

„Elk vigeerend stelsel is dat van de Regeering, 't zij dat deze zulks uitdrukkelijk heeft aanbevolen, 't zij slechts geduld.

„Deze stelregelen gelden dubbel in eene kolonie welke, zooals hier het geval is, grondwettig tot het uitsluitend opperbestuur des Konings, vertegenwoordigd door den door Zijne Majesteit gekozen Gouverneur-Generaal behoort, en waarbij alle andere inmenging uitgesloten is.

„Het door U ontworpen tegenschrift, de waarde van welks inhoud ik niet wil betwisten, zou onvermijdelijk nadere schrifturen van den gepensioneerden generaal-majoor De Stuers uitlokken, dus opnieuw voedsel geven tot eenen pennestrijd welke, in strijd met de zooeven aangegeven beginselen, zoowel U zelve als de Regeering eindelijk in eene moeilijke verhouding zoude kunnen brengen.

„Deze zijn de gronden welke mij U doen verzoeken, aan het opgevat voornemen niet-alleen geen gevolg te geven, maar zelfs om de reden, waarom dit door U nagelaten wordt, niet te openbaren.

„Om U echter al de genoegdoening te verschaffen welke U behoeft en in mijn vermogen is, zal ik het mij door U aangeboden geschrift aan het Opperbestuur mededeelen, ten einde te doen blijken, zoowel van Uwe grondige kennis der zaken van Sumatra, als van Uwe bereidvaardigheid om zich naar de inzichten en bedoelingen der Regeering te gedragen.”

De Minister Baud verzocht, na ontvangst der stukken, dd. 13 December 1847 n°. 434/A² aan den Gouverneur-Generaal, als een vervolg op het slot van diens schrijven „aan den generaal-majoor Michiels te willen kenbaar maken dat ik van zijnen brief van 19 April jl. n°. 811 geheim en van de bijlage heb kennis genomen, en evenals Uwe Excellentie op prijs weet te stellen de bekwaamheden van den schrijver en het persoonlijk offer, hetwelk hij door zijn stilzwijgen brengt aan de verplichtingen, op hem als dienaar van

den Staat rustende, en met zooveel juistheid geschetst in Uwer Excellentie's brief van 28 Mei jl.»

Bij de mededeeling hiervan aan den generaal Michiels, bij missive van 22 Februari 1848 L^a G, schreef de Gouverneur-Generaal Rochussen:

„Het is mij aangenaam, aan het verlangen van den Minister van Koloniën te voldoen en tevens deze gelegenheid te baat te kunnen nemen om U de hernieuwde verzekering te geven dat Uwe inzichten en diensten, zoowel in het civiel als in het militair gedeelte van 's Konings dienst, door mij op hoogen prijs worden gesteld.»

Uit een en ander blijkt wel, dat het vertrouwen van de Indische Regeering en het Opperbestuur in Michiels geenszins geschokt waren geworden door de aanvallen, in de Nederlandsche dagbladen door den generaal De Stuers zoowel tegen zijn persoon als tegen zijn beleid gericht. De Indische regeering, die bij Besluit van 22 November 1844 n°. 15 aan den generaal Michiels had te kennen gegeven dat zij „volkomen overtuigd is van zijne getrouwe en gemoedelijke handelingen, in het belang van 's lands dienst sedert vele jaren aan den dag gelegd, en met het meeste vertrouwen tegemoet ziet de gevolgen van zijne politieke en administratieve verrichtingen en zijne onvermoeide pogingen tot aanwakking van cultures, nijverheid en handel in het jonge, doch belangrijke gouvernement, aan zijne zorgen toevertrouwd», — die Indische regeering beseftte wel, dat een man als Michiels een zegen was voor Sumatra's Westkust en zijne bevolking!

Dat Michiels inderdaad een helderen blik had in de toestanden van zijn gewest, bewijst, dunkt ons, zijn in 1846 aan den generaal Von Gagern — destijds met eene zending omtrent de levende en doode strijdmiddelen in Indië belast — gedaan voorstel om de krijgsmacht in zijn gewest belangrijk (met cc. 660 man) te verminderen. Hij gaf in overweging, het garnizoensbataljon van 838 tot 1414 man op te voeren, en daarentegen de beide „auxiliaire» (tijdelijk van Java gedetacheerde) bataljons naar Java te doen terugkeeren; dan wel, indien men bezwaar had tegen eerstbedoelde uitbreiding, deze te beperken tot 82 man en slechts één veldbataljon terug te zenden.

Bij deze gelegenheid schreef hij o. a.:

„De vermindering, welke thans nogmaals wordt voorgesteld in de organieke samenstelling der verdedigingsmiddelen van Sumatra, wordt ook grootendeels toegelaten door de nog verbeterde verhouding tot de bevolking, door den invloed van het politiek beheer.

„Zoowel tot handhaving van inwendige rust, als tot ontwikkeling van het productief vermogen des lands, moet dan ook dat beheer steeds met vertrouwen en klem kunnen handelen, en hiertoe behoort het toegerust te zijn met het volle vertrouwen der Hooge Regeering en met eene in allen opzichte ruimere bevoegdheid dan b. v. op Java of andere bezittingen aan 's Gouvernements dienaren wordt toegekend; en dit wel, uithoofde wij hier geen erfgenamen zijn van eene gevestigden stand van zaken, maar dat, integendeel, alles is moeten worden geschapen uit de geheel verbroken en verstrooide elementen van het inlandsch huishouden; dat nog veel te scheppen of te wijzigen blijft naargelang van den keer, die zich in den volksgeest vertoont na zoovele jaren van verwoestende en bloedige woelingen. Hierdoor zal het bestuur dezer gewesten nog lang inderdaad een doorlopend commissariaat blijven; het heeft niet bloot regelmaat en orde te handhaven, — het moet daarvan ook de grondslagen leggen.

.... „Ik ben mij bewust, dat ik mij aan de verdenking bloot stel van mij eene soort van dictatoriale macht te willen toeëigenen. Ik moet mij dit gevaar getroosten in het hooge belang der zaak, en in de overtuiging die mij bezielt dat, om te bevredigen zoowel als om nut te stichten, eene krachtige hand vereischt wordt; en het is in het vertrouwen, van door wel toegepaste middelen van politiek bestuur de noodzakelijkheid te kunnen vermijden om in alles den gewapenden arm te moeten bezigen, dat ik tot inkrimping der militaire macht, en daarmee in verband staande bezuinigingen, in 1842 heb kunnen, en thans nogmaals kan en moet adviseeren“....

In hoofdtrekken kan het voorstel van Michiels tot inkrimping en nieuwe organisatie zijner strijdkrachten op de volgende wijze worden teruggegeven. Men kan daaruit zien, van welke plaatsen destijds de bezetting nog noodzakelijk werd geacht.

Van de veldtroepen zouden het 1^e en 11^e bataljon naar Java teruggaan; het 6^e bataljon als reserve te Padang, het 10^e bataljon te Padang Pandjang (4 comp.) en Solok (2 comp.) gestationneerd worden.

Het garnizoensbataljon zou de volgende plaatsen bezetten:

Padang.	15 off.,	379	manschappen ¹
Priaman	1 "	25	"
Zuidelijke afdeeling.	1 "	50	"
Soengei Pagoe	1 "	50	"
Sidjoendjoeng	1 "	30	"
Fort van der Capellen	2 "	75	"
Paja combo	2 "	75	"
Fort de Kock	2 "	75	"
Kota Generaal Cochius	3 "	100	"
Ajer Bangis	1 "	30	"
Taloe	1 "	50	"
Rau.	1 "	50	"
Fort Elout	1 "	25	"
Natal	1 "	25	"
Padang Sidempoean	3 "	100	"
Siboga	4 "	100	"
Nias	1 "	50	"
Baros	1 "	25	"
Singkel	3 "	100	"

te zamen . . . 45 off., 1414 manschappen.

Verder werd gerekend op:

Artillerie	3 "	197	"
Sappeurs	2 "	60	"

Geneeskundige dienst: 16 off. v. gez. en 2 mil. apothekers.

Een detachement djajang-secars (inlandsche cavalerie) van 4 Europeanen en 30 inlanders.

Wat dit laatste detachement betreft, — het had vóór 1838 bestaan en was toen op voorstel van Michiels ingetrokken, omdat het terrein voor werkelijken cavalerie-dienst min geschikt was. Hij wenschte het thans terug, nu het land door het slechten der tallooze inlandsche versterkingen en door de nieuw aangelegde en veel verbeterde wegen eene geheel andere gedaante had verkregen. Voor openlijke onlusten was weinig gevaar, maar nog wel voor verraderlijke aanslagen; personen van aanzien behoorden daarom nog niet zonder geleide te reizen, en een infanterie-escorte veroorzaakte te veel oponthoud; ook daarom werd een klein cavaleriecorps thans wenschelijk geacht.

Omtrent de in totaal voorgestelde inkrimping der krijgsmacht schreef Michiels:

¹ Eene Europeesche, 2 inlandsche compagnieën en het subsistentenkader.
5^e Volgr. VI.

„Ik vermeen dat het politiek gezag genoegzaam bevestigd is om de krijgsmacht te brengen tot de samenstelling en sterkte welke permanent als vaste bezetting gevorderd wordt, en waarbij alle auxiliaire hulpmiddelen als overtollig moeten worden beschouwd; en wellicht zal mogen worden geoordeeld dat ik in mijne dubbele betrekking te veel eigenbelang moet stellen in het niet door onderfinding zien logenstraffen mijner beschouwingen, om een roekeloos vertrouwen te koesteren of aan de bloote zucht om met bezuinigende ontwerpen te pralen, 'slands hoogere belangen en alle aanspraken, welke ik zou kunnen hebben op krijgsmanseer of staatkundig doorzicht, ten offer te willen brengen“....

De generaal Von Gagern raadpleegde, gelijk wij beneden nader zullen zien, ten deze met Steinmetz, Van der Hart en Van Swieten, die allen minder optimistisch dachten; overeenkomstig hunne adviezen achtte hij de voorgestelde vermindering van militaire macht „zeer ongeraden.“ Maar de generaal-majoor Van der Wijck, wiens advies door den legercommandant, generaal Cochius, was gevraagd, schreef daarentegen: „Ik kan niet nagaan, welke zwaarmoedige personen den generaal Von Gagern de overtuiging schijnen gegeven te hebben dat het verminderen der tegenwoordige bezetting van Sumatra's Westkust gevaarlijk zoude zijn; wat mij betreft, ik deel geheel het gevoel van den generaal Michiels“....

Overeenkomstig het voorstel van Cochius werd de beslissing van het Opperbestuur gevraagd; bij ministeriële dépêche van 18 November 1847 n°. 412/X¹ geheim werd, krachtens 's Konings machtiging, aan den Gouverneur-Generaal medegedeeld dat ten deze konde worden gehandeld zooals men zou vermeenen te behooren.

Deze beslissing werd evenwel niet afgewacht.

Toen Michiels, aan wien bij Besluit van 19 Maart 1847 n°. 3 een verlof naar Java was verleend, zich in Juni van dat jaar te Batavia ophield ¹ wist hij Cochius te overtuigen van de wenschelijkheid om, vooral „wegens den geheel vervallen toestand der steeds tijdelijke militaire gebouwen“, voor Sumatra's Westkust tot eene definitieve organisatie te komen. De legerbevelhebber stemde nu geheel met het bovenvermeld voorstel van Michiels in, met ééne wijziging, waarmede deze zich gaarne vereenigde: om het 10e bataljon geheel te

¹ Gedurende zijne afwezigheid belastte hij Steinmetz met het politiek, den luitenant-kolonel Poland met het militair beheer van het gouvernement van Sumatra's Westkust (Gouv.-Besluit van 28 Juni 1847 n°. 2).

kunnen mobiliseeren, zou te Solok nog eene compagnie van het garnizoensbataljon (4 officieren en 150 manschappen) geplaatst, en het garnizoensbataljon alzoo nog zooveel sterker worden. Van het wederoprichten van een korps djajang-secars wordt in de ter onzer beschikking staande bescheiden niet verder gesproken.

Bij Gouv.-Besluit van 25 October 1847 geh. Ia. M3 werd overeenkomstig de in den aangeduiden geest ingediende voorstellen van generaal Cochius beslist, op grond dat „de waarschijnlijkheid eener nadere expeditie naar Bali het wenschelijk maakt, daartoe troepen te kunnen bezigen zonder de bezetting van Java merkbaar te verzwakken, dat de tegenwoordige toestand van Sumatra het niet alleen niet mogelijk maakt, maar zelfs raadzaam doet zijn, de troepensterkte ter Westkust te verminderen . . . ; dat zonder zoodanige vermindering thans op Sumatra zou moeten worden overgegaan tot het vernieuwen van provisioneele etablissementen, als zijnde de bestaande niet langer te gebruiken, en dat de terugtrekking van troepen van Sumatra het best kon geschieden op een oogenblik als het tegenwoordige, nu overal, maar vooral op Java, een volkomen rust heerscht.”

Daar evenwel de organieke sterkte van het Indische leger in zijn geheel, in afwachting van de beslissing op de voorstellen van den generaal Von Gagern, geene verandering mocht ondergaan, keerden wel het 1^e en het 11^e bataljon nominaal naar Java terug, maar werd voorloopig alleen het 1^e bataljon weder op Java opgericht. Eerst in 1851 werd het 11^e bataljon, inmiddels „in het algemeen tableau van formatie van het leger voor memorie gevoerd”, opnieuw samengesteld.

Na deze uitweiding, waarmede wij de chronologische volgorde eenigzins hebben ter zijde gesteld, keeren wij terug tot den toestand van Sumatra's Westkust in 1846.

Na raadpleging van de „best onderrichte civiele en militaire ambtenaren” stelde de generaal Von Gagern, onder dagteekening van 25 September 1846, „eenige beschouwingen over den staat van zaken van Sumatra” samen, waarvan sommige, naar onze meening, niet aan onze lezers behooren te worden onthouden.

In de eerste plaats werd besproken in hoever de staatkundige indeeling van ons grondgebied op Sumatra's Westkust doelmatig moest worden geacht, en waar de zetel van ons bestuur behoorde gevestigd te zijn.

Tegen de bestaande indeeling, overeenkomende met de natuurlijke

grenzen, taal en landaard der bewoners, bestonden over 't algemeen geen bedenkingen; alleen meende Von Gagern — en Michiels stemde daarin toe — dat de afdeeling Rau en Loender, in 1842 onder het bestuur van den resident der Padangsche Bovenlanden gebracht, weder behoorde ingedeeld te worden — als vroeger — bij de adsistent-residentie Ajer Bangis. Rau en Loender waren te ver van het centrum der Padangsche Bovenlanden verwijderd; de resident van dit gewest had toch al een zeer uitgebreiden werkkkring; Loender en Rau hadden veel meer gemeenschap met Ajer Bangis, waarheen ook de producten uit die streken werden afgevoerd.¹

Omtrent de plaats, waar de Gouverneur gevestigd zou zijn, was reeds herhaaldelijk vroeger van gedachten gewisseld. Bij het optreden van Michiels was hem al spoedig door de Indische Regeering Padang Pandjang als standplaats aangewezen, maar aan die beslissing werd geen gevolg gegeven, en op voorstel van Merkus was later de zetel van het bestuur te Padang gevestigd gebleven. In verschillende opzichten — o. a. uit een militair oogpunt — is echter ook in de sedert verloopen jaren de wenschelijkheid der verplaatsing van den bestuurszetel naar de Bovenlanden bepleit, en met de voltooiing van den spoorweg van Padang derwaarts zijn vele vroeger bestaande bezwaren tegen die verplaatsing vervallen. Ook met het oog hierop kan het van belang zijn, Von Gagern's meening over dit onderwerp te kennen.

„De Padangsche bovenlanden — zoo schreef hij — zijn het meest bevolkte en rijkste gedeelte van Sumatra; deze bevolking is moeilijk te regeeren, zoodat hier het meeste toezicht en eene sterke militaire bezetting vereischt is.

„De bevolking der Padangsche bovenlanden oefent eenen grooten zedelijken invloed over de andere landstreken uit; zoolang zij rustig en onderworpen blijft, is een opstand in de andere gewesten der Westkust weinig te vrezen.

„Ook zijn deze Bovenlanden bij een Europeeschen oorlog het

¹ Bij Gouvernements-besluit van 2 Juni 1847 n°. 1 werd, overeenkomstig het reeds dd. 24 Juni 1846 n°. 1018 ten deze door Michiels gedaan voorstel, door de Regeering beslist. Er werd nu gevormd de „afdeeling Ajer Bangis en Rau” onder een als-resident, met contrôleurs in de Ophirdistricten en te Rau, een surnumerair-ambtenaar te Loeboe Sikaping, een opziener te Loender, een posthouder te Alahan Pandjang, een opziener te Soengei Aboe. De Batoe-eilanden werden onder het ressort van den adsistent-resident van Ajer Bangis gebracht. Bij hetzelfde besluit werd Soengei Pagoe ingedeeld bij de XIII Kota's en ging het bestuur aldaar uit militaire handen (kapitein J. A. Waleson) in die van een contrôleur over.

meest geschikt voor eene hardnekkige verdediging, aangezien de weinige bergpassen, welke van de Westkust naar de Bovenlanden leiden, met geringe middelen kunnen versterkt en gesloten worden, terwijl de stad Padang slechts met groote kosten tegen eenen Europeeschen vijand kan versterkt worden en een talrijker garnizoen zoude vereischen dan wij daarvoor kunnen afzonderen.

„Eenigen oordeelen dat de zetel van het Gouvernement aan de kust, en in onmiddellijke gemeenschap met de zee moet blijven; doch waarom? De gemeenschap met Batavia wordt door de verplaatsing slechts 24 uren vertraagd, en dit klein nadeel weegt niet op tegen de andere voordeelen.

„Dat de gemeenschap met de zee door inlandschen opstand zoude kunnen afgesneden worden is niet waarschijnlijk, aangezien de debouchés der twee kloven, waardoor deze gemeenschap moet plaats hebben, door sterke posten verzekerd zijn.

„Voor den zetel van het Gouvernement zijn vier plaatsen in aanmerking gebracht: Fort de Kock, Padang Pandjang, Fort Van der Capellen en Pajacombo.

„Te Fort de Kock, in het Agamsche, is thans de resident der Padangsche Bovenlanden gevestigd; doch deze plaats, op een steilen heuvel gelegen, heeft gebrek aan water, en de steile hellingen en ravijnen storten in, zoodat op vele plaatsen niet met veiligheid kan gebouwd worden.

„Padang Pandjang is het belangrijkste punt voor de verdediging; het beheerscht de kloof en de hoofdcommunicatie met de Westkust. Het terrein is zeer geschikt om versterkt te worden.

„Paja Combo, in de I. Kota's, in eene rijke, gezonde vlakte met zeer goede gemeenschap per as, doch te ver afgelegen van het centrum.

„Fort Van der Capellen (Batoe Sangkar), het oude Menangkabau, oefent door zijnen naam, de oude herinneringen, het aanzien en het politiek overwicht zijner bevolking (Tanah Datar) een grooten invloed uit over de andere stammen. Het punt is centraal, heeft goede communicatie naar alle zijden en is achter de defensielijn gelegen en door deze tegen een Europeeschen vijand gedekt.

„Ik vermeen dat men tusschen Padang Pandjang en Fort Van der Capellen zal moeten kiezen. De Resident der Padangsche Bovenlanden geeft aan laatstgenoemde plaats om bovengenoemde politieke redenen de voorkeur, en ik ben ook oordeel, dat de hoofdplaats beter achter dan in de defensielijn geplaatst is. De vele gebouwen, welke eene hoofdplaats vereischt, kunnen toch niet in eene *versterking*

ingesloten worden; zij zullen dus blootgesteld zijn en mogelijk de verdediging belemmeren. Buitendien is Padang Pandjang, dicht onder het hooge gebergte Singgalang gelegen, zeer aan wind en regen blootgesteld, en minder geschikt in het vervolg eene groote, nijvere bevolking te bevatten dan Batoe Sangkar (Fort Van der Capellen)....

.... „Het vestigen van het hoofdmagazijn en van het hoofdhospitaal in de Bovenlanden zal voor de militaire bezetting een groot gemak, en voor het Gouvernement eene bezuiniging zijn. Het afhalen en overbrengen der goederen van Padang naar de onderscheidene militaire etablissementen is voor de korpsen een groot bezwaar; zij moeten daarvoor onderofficieren en detachementen afzenden, die dikwijls te Padang lang opgehouden worden. Ook zal (en dit is de voornaamste reden) het hoofdmagazijn en hospitaal in de Bovenlanden bij eenen Europeeschen oorlog gedeckt zijn, hetgeen te Padang het geval niet is.

„De aanwezigheid van den Gouverneur in de Bovenlanden zal aan het Gouvernement meer kracht geven. Het is natuurlijk, dat de Gouverneur gaarne eene aanzienlijke macht onmiddellijk onder zijn bereik en te zijner beschikking heeft. Thans zijn een bataljon en en 2 compagnieën infanterie, en eene sectie bergartillerie te Padang vereenigd; bij het uitbreken van onlusten moet deze reserve van Padang, door de moeielijkste bergpassen, naar het oorlogstooneel oprukken. De reserve zal doelmatiger en centraler te Fort Van der Capellen geplaatst zijn.”

De Gouverneur-Generaal Rochussen kon zich met deze beschouwingen niet vereenigen. Blijkens zijn brief aan den Minister van Koloniën van 30 Maart 1847 n°. 166/8 was hij van meening „dat de zetel van het algemeen bestuur in eene koloniale bezitting, steunende op de hulpmiddelen van het Moederland of van de hoofd-bezitting, welke hulpmiddelen over zee moeten worden aangevoerd, het eigenaardigst gevestigd is op de kust of in onmiddellijke gemeenschap met de zee, alsmede dat de overbrenging van den bestuurszetel waarschijnlijk met aanzienlijke kosten zou vergezeld gaan. Bij artikel 4 van het besluit van 30 Maart 1847 n°. 8 werd derhalve aangeteekend dat „als beginsel wordt aangenomen, dat er geene aanleiding bestaat om den zetel des bestuurs ter Westkust van Sumatra over te brengen van Padang naar de Bovenlanden.” *Feitelijk* is dit beginsel van kracht gebleven tot den tegenwoordigen tijd.

Een ander punt, door Von Gagern besproken, was de door Michiels

voorgestelde, boven reeds behandelde vermindering der krijgsmacht. Hij schreef daarover in zijne memorie:

„De generaal Michiels, in het vertrouwen op zijne menigvuldige militaire successen, en op het ontzag dat hij aan de ingezetenen heeft ingeboezemd; en vooral bezielde met het verlangen om aan den wensch van het Gouvernement te voldoen, dat Sumatra de kosten van administratie en bezetting zelf moet bedruipen, beweert dat voortaan de rust op Sumatra niet meer op bedenkelijke wijze zal kunnen gestoord worden, althans dat alle kleine onlusten nu met geringere militaire macht zullen kunnen gedempt worden, en dat eene aanmerkelijke vermindering der bezetting zonder gevaar is. Hij stelt voor, 2 veldbataljons van Sumatra weg te nemen, en slechts het garnizoensbataljon met 500 man te vermeerderen.

„Andere ambtenaren, zooals de residenten Steinmetz en Van der Hart, en de luitenant-kolonel Van Swieten, commandant der Padangsche Bovenlanden, deelen niet in dit onbegrensd vertrouwen; zij achten groote voorzichtigheid nog steeds noodig, en zij oordeelen dat eene sterke bezetting der Padangsche Bovenlanden — in plaats van de groote reserve die de Gouverneur der Westkust genegen is te Padang vereenigd te houden — wenschelijk is.

„Ten bewijze, dat hun beweren niet geheel zonder grond is, mag dienen dat, gedurende mijn verblijf in de Bovenlanden, eene samenzwering van priesters enz. in het Agamsche ontdekt is, met het doel, den Gouverneur en den resident bij gelegenheid van een feest te Fort Van der Capellen te vermoorden en dan een opstand te bewerken. Evenzoo is nog kortelings aan de Z. O. grens der Bovenlanden eene poging gedaan, een civiel ambtenaar te vermoorden, en hebben oproerige bewegingen aan deze grens plaats gehad.

„In allen gevalle is het beter voor het welzijn der kolonie, door het dadelijk aanwezen eener voldoende militaire macht, alle onlusten en opstanden te voorkomen, dan deze door het oprukken van colonnes te moeten dempen. Vrede en rust hebben meer waarde dan het zegevieren in militaire operatiën”

Wat Von Gagern dacht over den financieelen toestand des lands hebben wij, voor zoover noodig, opgenomen in onze geschiedenis van de koffiecultuur op Sumatra's Westkust ¹; wij behoeven daarbij dus thans niet stil te staan.

¹ *Indische Gids* van October en November 1888. — Zie blz. 35 van den overdruk.

Omtrent de reeds herhaaldelijk ter sprake gekomen vraag, in hoever het mogelijk en doelmatig was, het vroeger aangenomen beginsel van niet-bemoeienis met de huishoudelijke zaken der inlanders vol te houden, schreef hij het volgende:

„Vroeger heeft eene wijze voorzichtigheid het beginsel op den voorgrond gesteld, zich met de huishoudelijke zaken der inlanders niet te bemoeien. Men wilde verwikkelingen en al wat tot ontevredenheid aanleiding kon geven vermijden, en had in het begin nog weinig kennis van hunne instellingen. Doch spoedig is het gebleken dat dit beginsel niet kon worden volgehouden en dat, verre van den inlander te behagen, wij hem hierdoor van het voornaamste voordeel zouden beroofd hebben dat ons bestuur voor hem heeft, d. i. handhaving van orde en rust, en eene billijke, onpartijdige rechtspleging.

„Volgens de begrippen van de Oostersche volkeren is de rechterlijke en uitvoerende macht steeds in de hand van den oppersten gezaghebber; zij kunnen zich geen denkbeeld vormen van eene splitsing.

„De Maleiers, zoowel als de Batta's, hebben een gewoonterecht, *adat*; doch dit is niet toereikend, en dikwijls kunnen de hoofden het niet eens worden wat in een bepaald geval recht is. De inlandsche hoofden zijn ook zeer partijdig en toegankelijk voor omkoopning. De boeten, welke zij onder elkander verdeelen, worden dikwijls bovenmatig hoog bepaald.

„Dit alles maakt de aanwezigheid en de tusschenkomst van den Nederlandschen gezaghebber noodzakelijk.

„Ik heb zoowel in de Padangsche Bovenlanden als in de Batta-landen eenige groote raadsvergaderingen (*rapat*) bijgewoond, administratieve en gerechtelijke zaken zijn daarbij verhandeld.

„De vooraf geïnstrueerde zaak wordt door den Nederlandschen ambtenaar voorgedragen, zoo noodig met hulp van eenen tolk; de partijen worden gehoord, de inlandsche hoofden delibereren en adviseeren volgens de *adat*, — de ambtenaar stemt toe of modificeert, en zijne beslissing is geldig. Bij deze discussiën heerscht groote vrijheid, doch ik heb geen voorbeeld van ongepaste hartstochtelijkheid of onwelvoegelijkheid gezien.

„Vrouwen en slaven vinden hier bescherming tegen de hardheid der *adat*. Doch vooral de hoofden gehoorzamen liever aan de beslissing van den Nederlandschen ambtenaar, dan aan die hunner landslieden; den eerste beschouwen zij als hun meerdere, terwijl zij zich ongaarne aan hunsgelijken onderwerpen. En dit geldt nog meer

van rechtszaken tusschen verscheidene kampongs. Deze werden vroeger zelden anders dan door eenen kleinen oorlog beslist.

„De inlander gevoelt zeer wel de voordeelen der verzekerde inwendige rust en veiligheid.

„Ook bestaat er geen twijfel, dat onze zedelijke invloed krachtig genoeg is om uit de adat te doen verdwijnen al wat strijdig is met moraliteit en gezonde begrippen van recht. Het menscheneten der Batta's is afgeschaft, en zij schamen zich nu als men daarvan spreekt; ook de djoedjoer of het koopen der vrouwen zal zeker kunnen worden afgeschaft en waarschijnlijk mettertijd ook de instelling waardoor ieder ingezetene gebonden is aan de plek, waarop hij geboren is.

„De schadelijkste van alle instellingen der Maleiers is die, waardoor de man afwisselend en beurtelings bij zijne onderscheidene vrouwen inwoont, dus geen vast verblijf heeft en zijne familie niet bij zich verzamelt. Met deze instelling is noch goede huishouding, noch vlijt en geregelde werkzaamheid bestaanbaar. Het zal zeer moeielijk zijn dit kwaad af te schaffen, omdat de mannen zich bij dit lui, gemakkelijk leven wel bevinden, en ook omdat het erfrecht in de Bovenlanden met deze instelling in het nauwste verband staat. Doch voorzeker is zedelijke en huishoudelijke vooruitgang onmogelijk zoolang deze levenswijze blijft bestaan.»

Verder stelde Von Gagern de vraag, of er bij de ingezetenen gegronde bezwaren bestonden en, zoo ja: hoe daaraan zoude kunnen worden te gemoet gekomen. Hij antwoordde daarop:

„De Maleiers, en vooral de hoofden, kunnen het niet vergeten dat zij een onafhankelijk volksbestaan verloren hebben; zij zullen dezen wrok nog lang in hun boezem bewaren.

„Ook de Mohammedaansche priesters, vooral fanatieke hadji's, moeten wij als vijanden in het oog houden, doch ik vermeen dat alles vermeden wordt wat hun fanatisme zoude kunnen doen ontvlammen. . . .

... „De kleine man gevoelt zeer wel het voordeel, dat onze bescherming en de handhaving der rust hem aanbrengt; evenzoo wordt door de ambtenaren en de militaire bezetting veel geld in omloop gebracht. De gewesten zijn daarop zeer naijverig, en die welke hunne militaire bezetting verloren hebben, beklagen dit verlies en verlangen hunne bezetting terug.

„Gegronde reden tot klagen heb ik niet kunnen ontdekken; bezwaren, die vroeger hebben bestaan en gedeeltelijk hebben opgehouden, zijn de volgende:

„Weifeling en onvastheid in de bedoelingen, het aanleggen en weder verlaten van établissements.

„Het kan wel niet als een verwijt aangemerkt worden dat in een land, waar alles nieuw voor ons was en waar wij met de localiteit en de verscheidene belangen niet genoegzaam bekend waren, niet alles dadelijk op dien voet is kunnen ingericht worden op welken het moest blijven. Posten zijn bezet, en met moeite en kosten zijn militaire établissements gebouwd, die men later heeft moeten verlaten en die nu vervallen. Het tijdstip schijnt nu gekomen, dat men vaste beginselen kan volgen, en dat de gekozen établissements solide kunnen worden gebouwd. . . .

„*Het aanleggen van wegen.* De inlander begrijpt het nut van goede wegen nog niet, en inderdaad, voor hem bestaat het ook nog niet. Alle producten draagt hij op het hoofd, zoodat smalle voetpaden voor hem voldoende zijn; karren of pedati's waren hem nog kort geleden onbekend.

„In de Padangsche Binnenlanden zijn mooie wegen aangelegd, breed en met beplante dijkjes, als op Java. Het is mogelijk dat men hier voor het begin iets te veel geleverd heeft. In de Battalanden is het bouwen der wegen, door de schaarschheid der bevolking, en ook gedeeltelijk door de moeielijkheid van het terrein, een groot bezwaar.

„Het aanleggen der wegen was voor ons eene noodzakelijkheid; gemakkelijke onderlinge communicatiën voor de militaire bezettingen dragen het meeste bij tot handhaving en bevestiging van ons gezag.

„*De koelidiensten.* De inlander heeft, zoowel uit luiheid als uit hoogmoed, den grootsten afkeer tegen deze gedwongen koelidiensten; hoewel deze door het Gouvernement goed betaald worden, gebeurt het niet zeldzaam, dat een koeli het driedubbele daarbij voegt om een ander voor zich in de plaats te stellen. Een ander bezwaar is, dat in schaarsch bevolkte districten de koeli's op verre afstanden opgeroepen worden, dat zij in de stations vereenigd lang moeten wachten, en ook op verre afstanden moeten dragen. Ook heb ik de klacht gehoord, dat oogluikend wordt toegestaan dat particulieren, vooral kooplieden, van deze Gouvernements-koeli's tegen betaling naar het tarief gebruik maken. . . .”

Eindelijk wijdde Von Gagern nog een enkel woord aan de verdere uitbreiding van ons grondgebied, vooral in de richting der Oostkust. Hij vereenigde zich in hoofdzaak met de inzichten deswege van den

generaal Michiels, doch was van oordeel dat er geene dringende redenen bestonden om de bezetting der Oostkust te overhaasten: „wij kennen — zoo schreef hij — de Oostkust nog niet genoegzaam om alle gevolgen der bezetting te beoordeelen“, en „eene goede verstandhouding met Engeland is voor ons van het hoogste belang“, zoodat „vooraf dient onderzocht te worden door welke middelen of concessiën de toestemming of berusting van Engeland te verkrijgen zoude zijn.“

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Krijgsverrichtingen van 1847 in de Batangtaro-districten, Sipirok en het eiland Nias. — Overvalling van den post te Singkel. — Oproer te Priaman (1848). — Het politiek testament van Michiels, met de beslissing deswege door de Regeering. — De dood van Michiels, zijne groote verdiensten herdacht.

Gelijk de heer E. De Waal (*Onze Indische Financiën*, VI bl. 138 en 142) opmerkt, verschillen de gebeurtenissen na 1846 ter Sumatra's Westkust, in gewicht en in karakter, „zeer wezenlijk” met de vorige. Na de krijgsverrichtingen van 1845, die aan „de stelselmatig vijandige partij” den genadeslag toebachten, werd het gezag door niemand meer aan de Nederlanders betwist.

Wel hadden hier en daar in de volgende jaren nog soms ongeregeldeheden plaats, maar politieke beteekenis kon daaraan bezwaarlijk worden toegekend. Vandaar ook, dat van dergelijke voorvallen in den regel geene uitvoerige verslagen werden samengesteld of naar het Ministerie van Koloniën werden verzonden, en onze wetenschap voor een goed deel wordt bepaald door hetgeen de beknopte maand- of kwartaalrapporten, de jaarlijksche verslagen en de Javasche Couranten dienaangaande mededeelen.

Het is intusschen niet overbodig, hier samen te vatten wat ons bekend is geworden. Wij laten daarbij de invoering van het koffiemonopolie in 1847 buiten sprake, omdat dit onderwerp uitvoerig door ons behandeld is in het reeds genoemd opstel in de *Indische Gids* van 1888.

In de eerste plaats dienen wij dan te verhalen wat in 1847 voorviel in Klein-Toba (de Batang-taro-districten), Nias en Sipirok.

Den 24ⁿ Maart 1847 werd de opziener bij het établissement te Loemoet, de Eur. sergeant Rasmus, overvallen door lieden uit de koeria Banan Dolok; met behulp van een doortrekkend inlandsch sergeant en drie maleiers had hij zich staande gehouden en de aanvallers, die drie dooden achterlieten, verdreven. Deze trokken daarop naar Batang taro, waar zij het établissement en de hangbrug, welke de gemeenschap met Angkola vormde, vernielden en den

posthouder, sergeant Luxemburg, verscheidene wonden toebrachten. Die onderofficier wist echter nog door de vlucht zijn leven te redden: hij wierp zich in de rivier, zwom ondanks zijne wonden naar den overkant en bereikte Haroeba, vanwaar hij naar Padang Sidempoean werd vervoerd.

Zoodra het te Loemoet en Batang taro voorgevallene bekend werd, werden èn van Siboga, èn van Padang Sidempoean troepen in beweging gesteld.

Van der Hart ging, nog in den avond van den 24ⁿ, met 40 bajonetten van Siboga op twee kruisprauwen naar Djaga-djaga; tegenwind was oorzaak, dat deze plaats eerst den volgenden ochtend bereikt werd. Van Djaga-djaga ging het detachement in kleine prauwtjes over en roeide men naar Loemoet; maar ook bij dezen tocht werd, door den fellen stroom, groot oponthoud ondervonden, en des avonds was men nog slechts halverwege gevorderd. Den 26ⁿ was Van der Hart genoodzaakt, zijn detachement te ontschepen en over paden, door olifanten gebaad, den weg te vervolgen. Na een uitputtenden marsch kwam hij, des namiddags ten half vier uur, te Loemoet aan, vanwaar den volgenden dag naar Tapolan werd opgerukt,

Van Padang Sidempoean was, zoodra het gebeurde te Batang taro aldaar bekend was geworden, een detachement van 25 man onder den 1ⁿ luitenant J. F. Schummelketel derwaarts gezonden, terwijl de gezaghebber van Angkola, de surnumerair-ambtenaar P. L. Van Bloemen Waanders, zich met 300 Batta's in beweging stelde om de vernielde hangbrug door eene andere te doen vervangen.

Schummelketel kwam den 27ⁿ mede te Tapolan aan en vereenigde zich met de kolonne Van der Hart. Nog denzelfden dag, des avonds, kwam kapitein Moltzer, met 15 soldaten en een handmortier, van Padang Sidempoean te Batang taro; den volgenden dag bereikte hij Tapolan, waar inmiddels de noodige maatregelen genomen werden om in den koelidienst te voorzien.

Van der Hart rukte nu, den 29ⁿ Maart, met alle beschikbare troepen op naar Pari di Batta, dat, evenals alle in den omtrek gelegen kampongs, verlaten bleek; den 30ⁿ werd de marsch vervolgd naar Sibointoean, vanwaar verkenningen gemaakt werden naar de kampong Simanoesoer, de plaats waar de gansche macht der opstandelingen zich zoude hebben vereenigd en versterkt.

Den 31ⁿ Maart werd Simanoesoer door de colonne bereikt; deze kampong was wel versterkt, maar tegenweer werd niet geboden en

onmiddellijk kwamen drie zonen van het koeriahoofd van Banan Dolok in onderwerping. Zij werden uitgezonden om hunnen vader te gaan halen en de gevluchte bevolking aan te sporen naar hare kampongs terug te keeren, en reeds den volgenden dag kwam ook het hoofd zelf genade smeeken.

Er werd nu eene algemeene vergadering der hoofden gehouden, waarin aan de schuldigen werd opgelegd »te doen herstellen al wat vernield was»; en toen ook, de volgende dagen, verscheidene weerspanningen door de bevolking-zelve waren gevat, kon de rust als hersteld beschouwd worden en Van der Hart naar Siboga terugkeeren. Ter verzekering der goede uitvoering van de gegeven bevelen bleven te Batang taro 25 man onder Schummelketel, te Loemoet 10 man achter, doch ook deze detachementen konden reeds den 26ⁿ April hun garnizoen, Padang Sidempoean, rejoinneeren.

Uit het gehouden onderzoek bleek, dat de geheele opschudding moest worden geweten aan opruiing en het verspreiden van valsche geruchten door kwaadwilligen.

»Het was hier — zoo schreef Van der Hart in zijn rapport — weder een dier roekeloze ondernemingen, in het brein van een enkelen kwaadwillige gevormd en door eene nog geheel onbeschaafde menigte (door bedreiging overgehaald) zonder orde of samenhang uitgevoerd, en die bij de verschijning van eenige militaire macht in duigen vallen, omdat alsdan het grootste gedeelte van hen, die uit vrees voor de vervulling der bedreigingen van de ontwerpers deelnemen aan het verzet, onmiddellijk terugkeeren tot de orde en hunne aanvoorders in den steek laten.»

In werkelijkheid was hier dus de militaire macht als doeltreffend middel tot handhaving der politie gebezigd. Van anderen aard was de expeditie tegen Nias, die in Mei 1847 plaats vond.

Sedert eenigen tijd luiden de berichten, ten aanzien van den staat van zaken in Zuid-Nias, ongunstig. Men had daar den schijn van onderwerping aan ons gezag afgeworpen; eenigen tijd geleden eene poging gedaan om den 2ⁿ luitenant Donleben, die met eene opneming van het eiland belast was, en zekeren heer Messum, die sinds lang op Nias woonde, te vermoorden; de aangrenzende, goedgezinde landschappen verontrust, en eindelijk gewapende prauwen uitgerust om zeeroof te plegen.

Om onzen »verloren moreelen invloed te herstellen», de goedgezinden vertrouwen, de wankelmoedigen ontzag in te boezemen en

de vijandig gezinden te bestraffen, achtte Van der Hart eene machtsontwikkeling noodig, waartoe hij in Mei 1847 de gelegenheid had toen hij tijdelijk over eenige zeemacht (Z. M. schoener *Banka*, de brik *Koerier* en eene kruisboot) beschikken kon. Op de *Koerier* werd «een honderdtal» soldaten, uit de verschillende garnizoenen der Noordelijke afdeeling getrokken, ingescheept, benevens een handmortier met dertig schoten.

De beide genoemde oorlogsbodems waren door Michiels naar Siboga gezonden om den resident in de gelegenheid te stellen, den radja van Troemon te bezoeken en «de kwaadwilligen in dit rijk, door de vertooning van onze zeemacht, eenig ontzag in te boezemen».

Troemon werd alzoo (den 5ⁿ Mei) bezocht; van daar stevendende schepen den 7ⁿ Mei naar Singkel, waar een detachement van 25 man onder den kapitein W. E. Kroesen embarkeerde. Den 13ⁿ Mei werd Goenoeng Sitoli op Nias bereikt. De *Banda*, die niet, gelijk de *Koerier*, regelrecht van Singkel, maar over Siboga de reis had gemaakt, kwam daar aan met de tijding dat in het landschap Sipirok onlusten waren uitgebroken, en een detachement troepen daarheen verzonden was. Van der Hart, «in aanmerking nemende met welk volk men daar te doen had», vond in die berichten «niets onrustwekkends» en besloot, den tocht naar Zuid-Nias door te zetten, waartoe nu alle maatregelen genomen waren en de gelegenheid zich niet licht spoedig weder zou aanbieden.

De reeds geëmarqueerde troepen werden nog aangevuld met 1 officier (de 1^e luitenant Banzer, de held van Goegoeq Malintang in 1841), 6 Europeanen en een handmortier met munitie, van Goenoeng Sitoli; de beschikbare macht telde nu in totaal 3 officieren (kapitein Kroesen, 1^e luitenant J. B. Banzer, 2^e luitenant A. J. E. Diemont), 24 Europeanen en Afrikanen en 78 inlanders, benevens twee handmortieren. Zij werd in vier pelotons verdeeld, onder de genoemde officieren en den sergeant De Vicq. Het door dezen onderofficier aangevoerde peloton zou, als reserve, onder onmiddellijk toezicht van Van der Hart blijven.

Den 15ⁿ Mei werd het anker gelicht, en twee dagen later de baai van Telok Dalam bereikt. Hier bleek de bevolking niet slecht gezind, maar uit wantrouwen omtrent onze bedoelingen had zij zich tot tegenweer uitgerust. Van der Hart stelde, door tusschenkomst van den djoeragan der kruisboot, haar gerust, en toen hij den volgenden dag met zijne troepen aan wal kwam, wist hij weldra de gemoederen der hoofden geheel tot bedaren te brengen. Zij verklaarden,

geen deel te hebben aan de handelingen van het volk van Lagoendi, dat niet-alleen tegen de «Compagnie» was opgestaan, maar ook de aangrenzende landschappen door het plegen van moord onveilig maakte, en zich tot ernstig verzet had voorbereid. Na een verblijf van een paar uren embarqueerden de onzen weder, en in den nacht van 18 op 19 Mei werd koers gezet naar Lagoendi. Tegen den middag van den 19ⁿ liepen de schepen de aan haren ingang zeer nauwe en klipachtige baai van dien naam binnen; op korten afstand van het strand namen zij positie tegenover de kampong Hili-dja-maffou, welker bewoners den aanslag op Donleben's leven hadden beproefd.

In tegenstelling met Telok Dalam werd hier dadelijk een vijandige geest waargenomen; men zag naar verschillende zijden beduidende troepen gewapend volk heen en weer trekken.

Echter vertoonden zich, kort na de aankomst der schepen, eenige personen met eene Hollandsche vlag aan het strand. De naar hen toegezonden djoeragan antwoordde, gelijk hij te Telok Dalam gedaan had, op de vraag welke onze bedoelingen waren, dat men niets te vreezen had wanneer men zich vredelievend en onderworpen betoonde, en dat dit zoude blijken uit hun gedrag wanneer de troepen den volgenden dag aan wal kwamen.

Van der Hart liet verder den radja van Lagoendi, en ook Sari Gomori, hoofd van Hili-dja-maffou, uitnoodigen hem bij het landen der troepen aan het strand op te wachten. Beide beloofden aan die uitnoodiging te zullen voldoen, en de radja zond zelfs zijn sirihzak als *tanda* (teeken van onderwerping). Zij verschenen echter den volgenden dag geen van beiden.

De troepen, nu nog versterkt met eene landingsdivisie (2 officieren en 50 man) der marine, kwamen den 20ⁿ Mei onder bescherming der oorlogsschepen ongehinderd aan wal, en onmiddellijk werd nu de marsch naar Hili-dja-maffou aanvaard.

Zij werden echter al spoedig in de voortzetting van dien marsch verhinderd; toen zij tot den voet van een eenigszins verheven plateau genaderd waren, vonden zij dit door de gansche mannelijke bevolking der kampong bezet, die, zwaar gewapend, eene vijandelijke houding aannam.

Van der Hart meende zoo lang mogelijk den vredelievenden weg te moeten bewandelen en liet de colonne, op 75 pas afstand van de op elkander gedrongen massa Niassers, halt houden. Sari Gomori werd ontboden en kwam met eenige volgelingen spoedig aan. Op de vraag van Van der Hart, waarom men, in strijd met de den vorige

dag gegeven verzekering dat onze troepen als vrienden ontvangen zouden worden, thans den toegang tot de kampong wilde beletten, luidde het antwoord dat wij niets in zijne kampong te maken hadden. Tegenover de pogingen van Van der Hart om den man tot inkeer te brengen, stelde hij eene steeds brutaler houding, daartoe wellicht aangespoord door de Niassers op het plateau — naar gissing 200 man —, die op hunne schilden sloegen, tegen de troepen tandakten enz.

Er schoot dus niet anders meer over voor de onzen, dan van de wapens gebruik te maken; en het bleek zelfs raadzaam daarmede niet te toeven, toen rechts en links van onze colonne troepjes gewapenden in het struikgewas werden opgemerkt, waaruit het voornemen kon worden afgeleid ons den terugtochtsweg af te snijden.

Tot drie malen toe werd Sari Gomori gesommeerd, den doortocht naar zijne kampong vrij te laten, maar te vergeefs, en nu werden onze troepen in beweging gesteld: Kroesen zou, met zijn peloton, vooruitrukken met opdracht „niet te vuren wanneer men terugtrok of den weg openliet, maar daarentegen alles onder den voet te werpen wat weerstand bood“; Diemont zou links, Banzer rechts den heuvel omtrekken; het 4e peloton, benevens de mariniers onder den luitenant-ter-zee 2e kl. J. Van Mourik, bleef als reserve achter.

Zoodra de voorwaartsche beweging der troepen een aanvang genomen had, hieven de Niassers een gillend geschreeuw aan. Toen het 1e peloton hen tot op 10 à 12 pas afstand genaderd was, openden zij den strijd door een zwerm van werpspiesen, waardoor Kroesen ernstig gewond werd. Maar deze bleef het bevel over de zijnen voeren en deed het vuur openen, dat, als 't ware *à bout portant*, eene moorddadige uitwerking had. De Niassers hielden echter nog stand; zij wierpen zich op den grond en kropen onder de bajonetten door om een gevecht met den klewang aan te vangen. Eerst toen zij aan weerszijden ook het 2e en 3e peloton zagen opdagen, trokken zij, met achterlating der gesneuvelden, langzaam terug. Eene algemeene voorwaartsche beweging der onzen, waarbij Diemont's peloton met geveld geweer voortrukte, deed den vijand weldra het geheele plateau ontruimen. Ook de Niassers, die onze reserve bedreigden, sloegen nu op de vlucht, evenals een aantal dat zich aan het strand verzameld had en waarop de gewapende sloepen haar vuur hadden gericht.

De vijand, van het plateau teruggedrongen, werd onmiddellijk vervolgd, en weldra stonden de drie pelotons voor de sterk bezette kampong, welker toegangen verdedigd werden door enkele geweerdragenden en door het afwerpen van groote steenen.

Kroesen kreeg last, haar in het front, Diemont, haar aan de Noordzijde aan te vallen, en nadat enkele gewerschoten gewisseld waren drongen beide in de kampong door, die nu overhaast door hare verdedigers verlaten werd.

Hili-dja-mafflou, gelegen op den schermen rug van eene cc. 300 voet hooge heuvelrij, die glooiend strandwaarts afloopt, was eene schoone, welvarende kampong; men vond daarin 150 hechte, fraai gebouwde houten woningen, veel huisraad, varkens en hoenders, en schatte de bevolking op 3000 zielen.

Van der Hart had hier gaarne eenige dagen verbleven, om de aangrenzende landstreken te bezoeken en, onder den indruk onzer overwinning, onzen invloed aldaar te verzekeren; maar daaraan was, bij volslagen gemis aan transportmiddelen en onvoldoenden voorraad levensmiddelen, niet te denken, en hij moest zich dus louter tot bestraffing van het gepleegde verzet bepalen. De kampong werd „tot den grond toe“ afgebrand¹, en daarna namen de onzen den terugtocht aan, die zonder eenige verhindering kon worden volvoerd. Het verlies van den vijand werd op 20 dooden en een 30-tal gewonden geschat; aan onze zijde was, buiten den kapitein Kroesen, nog een inlandsch soldaat ernstig gekwetst geworden.

De troepen werden nog in den avond van den 20ⁿ Mei weder ingescheept, en in den vroegen ochtend van den 21ⁿ verlieten de schepen de baai van Lagoendi. Nauwelijks buiten die baai gekomen, ontmoetten zij eene laadboot die zeer ongunstige tijdingen bracht omtrent de toestanden in Sipirok. Van der Hart ging dus regelrecht met een der schepen naar Siboga, terwijl met het andere Banzer en Kroesen naar hunne garnizoenen werden teruggebracht.

Wij moeten thans onze aandacht wijden aan hetgeen inmiddels in Sipirok voorgevallen was, waar — gelijk naar wij zagen, Van der Hart reeds den 13ⁿ Mei te Goenoeng Sitoli vernomen had — onlusten uitgebroken waren.

Den 5ⁿ Mei ontving de surnumerair-ambttenaar Van Bloemen Waanders, civiel gezaghebber in Angkola, het bericht dat in Sipirok een algemeen verzet was ontstaan, waaraan alleen door de kampongs Sipirok en Pangariboean geen deel was genomen; deze, beducht voor de wraak der kwaadwilligen, riepen de hulp des bestuurs in.

De aanleiding tot bedoeld verzet was, naar vermeend werd, de

¹ Zij werd later, onder den naam Singadeassi, weder door de bevolking opgebouwd.

wijze waarop in Sipirok de vaccine was ingevoerd: daar was n.l. last gegeven, op een bepaalden dag twintig kinderen bijeen te brengen om die te doen vaccineeren door een geneesheer; men had uitstel gevraagd tot een volgend jaar, maar dit was geweigerd. De hoofden hadden daarop eene vergadering belegd, waarin besloten was tot een opstand. Rangarlaut, hoofd van de kampong Baringin, en Kali Permata, van Salagoendi, waren de aanvoerders; Rangarlaut vooral, die (tengevolge der handelingen van een vroeger ambtenaar wellicht) persoonlijk vijandig jegens het bestuur gezind was, en de menigte diets maakte dat de vaccine alleen diende om den kinderen een onuitwischbaar teeken te geven waardoor zij steeds als aan het Gouvernement dienstbaar te herkennen zouden zijn.

Op ontvangst van het bovenvermeld bericht achtte Waanders zich verplicht, den commandant van Padang Sidempoean, kapitein Moltzer, gedurende de afwezigheid van Van der Hart belast met het bevel der troepen in de Noordelijke Afdeeling, te verzoeken, een militair detachement naar Sipirok te zenden tot herstel van de rust; dientengevolge rukte Moltzer nog denzelfden dag met 1 inlandsch officier (Rakarias) en 39 minderen op, vergezeld van Waanders met eenige gewapende Angkola-ers.

Onderweg werd vernomen dat de kampong Sipirok ernstig door de opstandelingen bedreigd werd; langs Salagoendi en Baringin werd derhalve voortgerukt tot aan het passantenhuis, tusschen Baringin en Sipirok staande. Hier bracht de kleine colonne den nacht door, herhaaldelijk door het geweervuur der muitelingen verontrust; zonder veel moeite werden deze echter telkens door het vuur der onzen verdreven.

Den volgenden ochtend (6 Mei), toen gebleken was dat Baringin en Salagoendi beide rechtstreeks vijandig gezind waren — o. a. beletten zij de gemeenschap tusschen Sipirok en Angkola — rukten de troepen tegen die kampongs op. Voor Baringin stonden de opstandelingen hen gewapend af te wachten; het slaan van den stormmarsch en de aanval op twee punten was echter voldoende om de muiters met overhaasting op de vlucht te doen slaan. De kampong Salagoendi, verwaarts de colonne zich nu richtte, was reeds geheel verlaten.

Moltzer, die de zaak na het des nachts gebeurde van meer gewicht beschouwde dan hij aanvankelijk gedaan had, ontbood nog den luitenant Schummelketel met 12 à 15 man en een handmortier, en trok des namiddags naar het passantenhuis terug. De civiele gezaghebber zond brieven aan Rangarlaut en Kali Permata, waarin zij, voor het geval dat zij zich niet spoedig onderwierpen, bedreigd

werden met vernieling hunner kampongs en wegvoering van hun vee.

Op den terugmarsch te Baringin komende, vond men hier reeds weder eenige opstandelingen gevestigd, die eenige geweerschoten op de troepen losten en daarna weldra op de vlucht sloegen. De zending, die naar Rangarlaut was afgevaardigd, kwam hier terug met het bericht, dat deze geweigerd had den aan hem gerichtten brief te ontvangen, en verklaard had zich nooit te zullen onderwerpen. Kali Permata was nergens te vinden.

De door Rangarlaut aangenomen houding maakte, naar de meening van Waanders en Moltzer, het noodig de gedane bedreiging ten uitvoer te leggen: de kampong Baringin werd in brand gestoken.

De luitenant-kolonel Van der Hart noemde, in zijn rapport, dezen maatregel „in dit geval onverantwoordelijk“, omdat „nog geene middelen waren beproefd om de wellicht door een enkelen raddraaier, door allerlei bedriegelijke voorwendsels, tot het helpen uitvoeren zijner onbekookte plannen verleide menigte tot inkeer te brengen.“

De bevolking van Baringin was door de verbranding harer kampong tot wanhoop gebracht, en gaf aan hare woede uiting door, kort nadat de onzen weder in het nachtkwartier (passantenhuis) waren teruggekeerd, de kampongs Salagoendi, Prau sorat en Pangaribocan mede aan de vlammen prijs te geven.

Luitenant Schummelketel kwam denzelfden avond nog in het passantenhuis aan met 17 soldaten, een handmortier, een 100-tal Angkolasche hulpstroepen en een officier van gezondheid. Tusschen de kampongs Baringin en Salagoendi was hij door de opstandelingen aangevallen; bij de heerschende duisternis had zulks eenige verwarring gegeven, waardoor twee paarden in handen der muitelingen waren geraakt.

Den volgende ochtend (7 Mei) rukten de troepen weder naar de afgebrande kampong Baringin op; de oproerlingen hadden de wijk genomen naar de op den rand van het gebergte gelegen, door hen verbrande kampongs. Op de nadering der onzen namen zij telkens de vlucht, zoodat men hun geenerlei nadeel kon toebrengen. Rangarlaut vertoonde zich nu en dan, om den troepen toe te roepen dat hij niet aan onderwerping dacht.

Een drietal granaten werden geworpen in het bosch, waar men veronderstelde dat de muitelingen zich ophielden; eenige alleenstaande hutten werden verbrand, en daarop keerde de troep van Salagoendi weder na het passantenhuis terug.

Den 8ⁿ Mei richtte men zich tegen het Noordelijk gedeelte der vallei, waar de bevolking goed gezind bleek. Na terugkeer der colonne, naar Sipirok, werd echter een der kampongs, tot straf voor die goede gezindheid, door de muitelingen in brand gestoken.

Deze waren dus waarlijk nog niet tot gehoorzaamheid teruggebracht; door de vernieling hunner woonplaatsen geen vast verblijf meer hebbende, maakten zij het land onveilig en bedreigden zij de gemeenschap met Angkola, — maar Moltzer, oordeelende „niets verder in Sipirok te doen te hebben“, en bedenkende dat te Padang Sidempoean, behalve de zieken, slechts 27 man waren achtergebleven, besloot naar zijne standplaats terug te keeren. De inlandsche luitenant Rakarias zou echter met 25 man in de vallei achterblijven.

Den 9ⁿ Mei ging Moltzer alzoo met Schommelketel en 32 man op marsch, na vooraf bepaald te hebben dat de Angkolasche hulptroepen, met het door hen buitgemaakte rundvee, den volgende dag den terugtocht zouden aannemen en door Rakarias buiten de vallei zouden worden geleid. Bij den uitgang van de vallei stootte Moltzer op eene bende muitelingen, die wel spoedig, met achterlating van een doode, op de vlucht werd gedreven, maar hem de overtuiging gaf dat de hulptroepen onmogelijk buiten de vallei zouden kunnen komen. De colonne keerde dus terug om die hulptroepen met hun buit af te halen, en bracht den nacht van 9 op 10 Mei weder in het passantenhuis door, waar zij — of, juister gezegd de in de nabijheid gelegerde hulptroepen — herhaaldelijk verontrust werden.

Den 10ⁿ Mei werd dan de terugtocht aangenomen; zonderling genoeg openden de hulptroepen, met het buitgemaakte vee aan het hoofd, den marsch.

De uitgang der vallei was nu sterker bezet; van alle zijden werd op de troepen gevuurd, en de Angkola-ers konden slechts een deel van hunnen buit overbrengen. Tot op het grondgebied van Angkola waren alle bruggen afgebroken en op verschillende plaatsen randjoe's langs den weg geplant.

Maar men hield zich nu niet op met de verdrijving des vijands, en vervolgde den marsch om zoodra mogelijk buiten de vallei te geraken.

Nauwelijks was dit doel bereikt, of men zag ook Rakarias en de zijnen aankomen. Deze officier verklaarde dat eene menigte van muitelingen zich om het passantenhuis had samengetrokken en dat hij, het vuur der marcheerende troepen hoorende, vermeend had dezen

te hulp te moeten snellen. Hij had zich slechts met moeite door den vijand kunnen heenslaan en op zijn weg de kampong Pagaran Padang in de asch gelegd, wat tengevolge had dat de muitelingen uit weerwraak de kampong Pagaran Dolok verbrandden.

Rakarias kreeg den last, weder naar het passantenhuis terug te keeren; maar toen Moltzer de onmogelijkheid had ingezien van de uitvoering, trok hij dien last in en werd de terugtocht door alle troepen voortgezet. Deze werden uit de kampong Sitomba beschoten en staken haar in brand. Rakarias werd met zijn 25 man nu te Pagar Oetan achtergelaten om te beletten dat de muitelingen zich in Angkola wierpen; Moltzer en de zijnen marcheerden „met geforceerden marsch“ naar Padang Sidempoean terug.

Gelijk te vermoeden is was Van der Hart, toen hij van al het voorgevallene kennis bewam, in hooge mate ontevreden. „Men had“ — zoo schreef hij — „bezwaarlijk andere middelen dan de gebezigde kunnen aanwenden wanneer men in Si Pirok getrokken was met het opzet, om een in geboorte zijnden opstand aanhangers te bezorgen, of om een anders vreedzaam maar nog zeer onbeschaafd volk, van eene smeulende ontevredenheid tot een volslagen opstand te doen overgaan. . . . Men kon de hoofdadraddraaiers niet beter in de hand werken dan door de bezittingen van hunne verdwaalde aanhangers te vernielen, vermits zij, op deze wijze van alles beroofd wordende, meer en meer gestijfd worden in het geloof aan de geruchten omtrent de vijandige bedoelingen van het bestuur, die deze opruiers hadden getracht onder hen te verspreiden“

En ook van het zuiver militair standpunt beschouwd, keurde hij Moltzer's handelingen af: deze had, bij het oprukken naar Sipirok, moeten zorgen voor de veiligheid zijner gemeenschapslijn, door den ingang der vallei met eenige soldaten en wat hulptroepen te bezetten; toen men eene menigte bewijzen had ontvangen van feitelijk verzet, meende Moltzer dat er niets meer te verrichten was, en liet hij een inlandsch luitenant met 25 man achter op een onversterkt punt, waar hij twee dagen te voren, toen de zaken nog door geene onherstelbare verkeerde handelingen bedorven waren, zich met 40 man en eenige hulptroepen niet sterk genoeg achtte. Eindelijk was men, den 9ⁿ en 10ⁿ Mei, feitelijk voor de overmacht gaan wijken, terwijl de trouw gebleven kampongs aan de woede der opstandelingen werden prijs gegeven.

Te Padang Sidempoean teruggekeerd, maakte Moltzer gebruik van de hem door Van der Hart verleende bevoegdheid om, voor zooveel noodig en mogelijk, te beschikken over het garnizoen van Siboga: den 11ⁿ Mei zond hij last, dat, van dit garnizoen, een detachement van 1 onderofficier en 10 man te Batang taro zoude post vatten om de gemeenschap over deze rivier te verzekeren.

Deze last, zoo schreef Van der Hart, was doelmatig; maar hij werd reeds den volgenden dag weder ingetrokken, toen de militaire commandant te Siboga de opdracht ontving, bedoeld detachement, met nog 1 officier en 36 man, naar Padang Sidempoean te dirigeren. Aldus liep Moltzer „gevaar van afgesneden te worden van de eerste plaats, vanwaar hij spoedig hulp kon te gemoet zien.“

Luitenant Nissink kwam, den 17ⁿ Mei, met 35 man te Padang Sidempoean aan, en thans besloot Moltzer, na acht dagen in werkeloosheid te hebben doorgebracht, opnieuw tegen Sipirok op te rukken met twee officieren (Nissink en Schummelketel), den handmortier en 59 man, benevens de hulptroupen. Ter hoofdplaats bleven, buiten de zieken, 50 man onder bevel van een officier achter.

Den 19ⁿ Mei werd de marsch aanvaard en Pagar Oetan bereikt, alwaar Rakarias mededeelde dat hij in den afgehoopen nacht door een paar honderd muitelingen was aangevallen, die echter door ons geweervuur verdreven en, door een uitval die bij het aanbreken van den dag was ondernomen, geheel uit elkander gejaagd waren.

Met het detachement van Rakarias werd den volgenden dag naar Sipirok gemarcheerd, vanwaar den 21ⁿ eene verkenning naar de kampoeng Boenga Boender werd ondernomen. Men vernam, dat de muitelingen zich met vrouwen en kinderen in de versterkte kampong Lian hadden teruggetrokken, en besloot tegen dit punt te opereeren. Na een zeer vermoeienden marsch werd het, in den namiddag van den 22ⁿ Mei, bereikt. De kampong lag, 400 voet hoog, op de helling van een berg en werd na eenige worpen uit den mortier bestormd. De vijand trof verscheidene aanvallers met steenworpen, maar weldra was Lian in onze handen.

De volgende dagen werden besteed om, den marsch door het gebergte volgende, verschillende oproerige, doch verlaten kampongs te bezoeken. Zonder eenige belangrijke ontmoeting kwam de colonne den 28ⁿ Mei te Sipirok terug, waar Moltzer de tijding ontving dat het établissement aan de Batang taro den 25ⁿ Mei was aangevallen en de opziener, sergeant Luxemburg, vermoord was door de bevolking van Tapolan.

Dientengevolge besloot Moltzer met 35 bajonetten naar Padang Sidempoean terug te keeren en Rakarias met 50 man ¹ te Sipirok achter te laten. Ook de surnumerair-ambtenaar Waanders trok met zijne hulptroepen af, met het doel, zonder verwijl de gemeenschap over de Batang taro te herstellen.

Inmiddels was de luitenant-kolonel Van der Hart, den 26ⁿ Mei, van de expeditie naar Nias te Siboga teruggekomen en zond hij nog denzelfden dag een detachement van 50 man onder luitenant Diemont over den landweg, een ander detachement van dezelfde sterkte, bij volslagen gebrek aan officieren onder sergeant De Vicq, langs de rivier naar Loemoet. En na voor Siboga zelf de noodige veiligheidsmaatregelen genomen te hebben, ging Van der Hart zelf den volgende dag met 25 bajonetten derwaarts op marsch. Den 28ⁿ ging hij met de gezamenlijke detachementen (125 man) naar Batang taro, waar de brug reeds weder hersteld was door den adsistent-resident Lamhleth met eenige hulptroepen.

Dat de omtrek onveilig was, bleek Van der Hart toen hij, op den marsch naar Batang taro, in de nabijheid van deze plaats, uit het bosch beschoten werd, waardoor een Eur. soldaat zwaar gewond werd.

Ter verzekering van de gemeenschap werd luitenant Diemont hier achtergelaten met 50 man; 20 man, versterkt met 140 Angkolenaars en een deel der bevolking van Hoeraba, bezetten Batang taro; 25 man, met 10 hoeloebalangs van den jang di pertoean van Kota Siantar werden gedetacheerd te Tapolan, 5 man toegevoegd aan den opziener te Loemoet.

Met de rest der colonne (75 man) marcheerde Van der Hart den 29ⁿ Mei naar Padang Sidempoean. Hier droeg hij den jang di pertoean van Kota Siantar met de hoofden van Angkola op, zich naar Sipirok te begeven en daar te trachten, door overreding de muitelingen tot hun plicht te doen terugkeeren. Om allen schijn van zwakheid te vermijden, zond hij tevens Moltzer met 35 man naar Sipirok, met opdracht zich met het daar aanwezig detachement te vereenigen, daarmede eene goede stelling te kiezen en zich hier behoorlijk te vestigen. De trouw gebleven kampongs moesten tegen aanranding beveiligd, maar in geen geval mocht meer gebrand worden. Voorts werden, uit Groot- en Klein-Mandailing, 600 man hulptroepen ont-

¹ Waaronder waarschijnlijk cc. de helft hulptroepen.

boden om, indien de onderhandelingen niet tot een goed einde mochten leiden, aanstonds krachtdadig te kunnen optreden.

Doch dit was, wat Sipirok betreft, niet meer noodig. De jang di pertoean van Kota Siantar kweet zich op uitmuntende wijze van zijne opdracht: Rangarlaut en verscheiden andere hoofden der opstandelingen kwamen in onderwerping, en zonder verder militair vertoon was de rust in dit landschap weldra geheel hersteld.

Van der Hart was daardoor in de gelegenheid, de schuldigen aan de laatste overvalling van den post te Batang taro en aan den moord van sergeant Luxemburg eene welverdiende bestraffing te doen ondergaan, en de muitelingen aldaar tot in hunne diepste schuilhoeken te doen vervolgen. Voor deze taak, waarvoor de geregelde krijgsmacht minder geschikt was, bestemde hij de hulptroepen van Mandailing en Angkola.

Den 13ⁿ Juni werd alzoo Sipirok verlaten, en 4 dagen later waren 90 man, met de hulptroepen, te Batang taro vereenigd.

Hier werd bericht ontvangen dat de opstandelingen uit eigen beweging 13 hunner kampongs hadden verbrand, vermoedelijk om de welgezinden te straffen en hun tevens, door de vernieling hunner bezittingen, het belang te ontnemen dat zij hadden bij het behoud van den vrede. Verschillende kampongs hadden zich versterkt; de bevolking van andere koeria's hadden zich tot op de grenzen van Si Goempoelan en Groot-Toba teruggetrokken en daar van nature sterke stellingen bezet, met het plan deze hardnekkig te verdedigen en, desnoods, in de Tobalanden de wijk te nemen.

Het terrein, waartegen in de eerste plaats moest worden geageerd, gelegen tusschen de Batang taro en de Djandi Mario, was bedekt, doorsneden en zeer bergachtig; en de moeielijkheden, in zoodanig terrein aan de operatiën verbonden, werden nog aanmerkelijk vermeerderd doordien de kampongs bijna allen gelegen waren op de hoogste toppen van de steilste bergen.

In dat terrein lag de „mchtigste en schuldigste“ landstreek. Volgens 's vijands meening kon zij slechts in front, langs een voetpad, genaderd worden; een voetpad, dat op vele plaatsen door enkele mannen krachtdadig kon worden verdedigd, en waarin zich zelfs een punt bevond, waar men langs een rotan-ladder tegen den loodrechten bergwand moest opklauteren. Deze ladder stond bij den inboorling bekend onder den naam van tangah begoe (duivelstrap, ladder van den kwaden geest).

Terwijl Van der Hart, den 17ⁿ en 18ⁿ Juni, door schijnbewe-

gingen den vijand in den waan bracht dat inderdaad langs dien weg de aanval zoude plaats hebben, beraamde hij een omtrekking der stelling, die den 19ⁿ een aanvang nam. De hulptroepen (omstreeks 1500 man, waarbij 500 geweren) onder den ambtenaar Van Bloemen Waanders, gesteund door 90 bajonetten onder luitenant Schummelketel, volbrachten die omtrekking met goed gevolg, en in den namiddag van den 20ⁿ was de vijandelijke positie te Pagar Oetan in onze handen. Hier vatte Schummelketel post, terwijl de volgende dagen naar alle zijden hulptroepen werden uitgezonden om de opstandelingen te vervolgen.

Deze hulptroepen voldeden boven verwachting aan de hun gedane opdracht; vooral Siripada, koeriahoofd van Pidoli Boekit (Groot-Mandailing) maakte zich daarbij verdienstelijk. Met 60 geweren den 21ⁿ op marsch gegaan, veroverde hij den volgenden dag eene vijandelijke sterkte en bleef hij daarna steeds den vijand vervolgen, naar de uitdrukking van Van der Hart „meer moedig en eerzuchtig dan behoedzaam“, met onvermoeide inspanning. Na drie dagen zwervens door de onbekende wildernis haalde hij den vijand in bij de Batang taro. Deze kapte de ter plaatse aanwezige hangbrug, die hij juist overgetrokken was, af; maar dat was voor zijne vervolgers geen beletsel, daar zij even spoedig zwemmende den overkant bereikten. Negen mannen, waaronder de drie moordenaars van sergeant Luxemburg, verloren het leven; 80 vrouwen en kinderen werden gevangen gemaakt. Bij den terugtocht werden de hulptroepen, daar alle meêgenomen leeftocht verbruikt was, met wortels en andere in de wildernis groeiende aardvruchten gevoed. Den 1ⁿ Juli kwamen Siripada en de zijnen bij Van der Hart terug.

Deze had inmiddels, den 25ⁿ Juni, door eene andere afdeeling hulptroepen, eene bende belhamels die zich te Boeloe laga (district Manossor) schuilhielden, doen overvallen; deze overvalling slaagde volkomen, zoodat de meeste mitalingen gedood en 40 vrouwen en kinderen gevangen genomen werden.

Toen het meer en meer bleek, dat na dezen *coup* het verzet geheel was gefnuikt en de nog overblijvende mitalingen een goed heenkomen naar de onafhankelijke Tobalanden gezocht hadden, deed Van der Hart, den 2ⁿ Juli, alle soldaten en hulptroepen naar Batang taro, en vandaar naar hunne garnizoenen en haardsteden terugkeeren; slechts bleef voorloopig te Batang taro een detachement van 25 man onder luitenant Schummelketel, te Tapolan eene bezetting van 25 doebalangs van den jang di pertoean van Kota Siantar, en te

Loemoet een detachement van 25 man onder een onderofficier achter, om in te rukken wanneer de rust voor goed zou blijken bevestigd te zijn.

Bij deze operatiën was door de infanterie geen schot gelost; de hulptroepen, steunende op de militaire reserve, vervulden hun taak met moed en vertrouwen, maar zonder mededoogen. Al wat hun weerstond, werd afgemaakt; vele der muitelingen sneuvelden, en bovendien waren 180 vrouwen en kinderen gevangen genomen en, naar de zeden dezer volkeren, de slaven hunner overwinnaars geworden."

Dit laatste werd toegelicht en verdedigd door Michiels, bij missive dd. 13 Augustus 1848 n° 1049 a/10 confidentieel. In substantie schreef hij daarin dat, zoolang onze Noordelijke grensdistricten waren omgeven door woeste, aan geen geregeld bestuur onderworpen Batta's, die nu en dan ons gebied onveilig maakten, het ondoelmatig en ondoenlijk zou zijn, tegen deze woelingen troepen af te zenden, die in de meeste gevallen de in hunne wildernissen gelegen schuilhoeken terugvliedende woestelingen niet konden bereiken. Wij waren dus wel verplicht, de bevolking onzer grenslanden tot bestraffing der aanrandingen van ons gebied te gebruiken, en dan waren wij genoodzaakt die bevolking op hare wijze te laten oorlogen. Overigens waren er alle onder het bereik van het bestuur liggende maatregelen genomen om den slaven een dragelijk lot te verzekeren ¹.

Na de boven verhaalde voorvallen werd de rust nog slechts eenmaal verstoord: in den nacht van 29 op 30 Juli 1847 waagden 70 à 80 «vagebonden» een aanslag tegen het kampement te Padang Sidempoean; na eenige schoten der onzen weken zij terug. Aan onze zijde werd een soldaat door een klewanghouw gewond, de aanvallers lieten een doode achter. Zij vluchtten, even spoedig als zij gekomen waren, weder naar het onafhankelijk grondgebied.

Bleef de bevolking in de Noordelijke Afdeeling na de expeditie

¹ Vermelding verdient hier, uit denzelfden brief, de mededeeling van Michiels dat hij den surnumerair-ambtenaar Van Bloemen Waanders (die zich, met de hulptroepen, onderscheiden had) niet voor eene militaire belooning voordroeg, vooral omdat het hem om de consequentiën veeleer noodig voorkwam, onbedachtzamen ijver, als door dien ambtenaar betoond, in civiele ambtenaren af te keuren dan door belooningen aan te moedigen».

van 1847 verder rustig, — in 1848 werd onze post te Singkel een oogenblik ernstig bedreigd door Atjehers.

In den vroegen morgen van 21 Juni 1848 waagden een 60-tal Atjehsche zeeroovers hier een aanval. Het voornemen daartoe was reeds verscheidene dagen te voren bekend, maar de commandant verzuimde alle maatregelen van voorzorg. Deze onbegrijpelijke handeling werd toegeschreven aan den zeer ziekelijken toestand van dezen officier, die ook kort na de overvalling overleed. Het doel van de zeeroovers scheen alleen geweest te zijn buit te behalen.

Na een kort gevecht, dat hoogstens 20 minuten duurde, waren de aanvallers met een verlies van 25 man teruggeslagen; aan onze zijde sneuvelden 1 onderofficier en 2 inlandsche soldaten, en werden 7 personen, waaronder de 2^e luitenant C. F. Koch en 2 Europeesche onderofficieren, gewond.

Later, in Augustus 1849, werd de bezetting van Singkel versterkt en de brug over de Batang taro door een kleinen post beschermd, „voornamelijk op grond van een bericht van den resident van Tapanoeli, dat de tegenstanders van den Radja moeda van Troemon hem reeds zoover gebracht hadden dat hij, uit zucht voor lijfsbehoud, de wijk had genomen op Gouvernementsgebied, en het te vreezen was dat de in 1840 verdreven Radja Amaris van Singkel, met zijn aanhang, nu nieuwe aanslagen op die plaats zouden voorbereiden“ (Gouv. Besluit van 8 Maart 1850, n°. 2). Aan die aanslagen, zoo daartoe al het plan bestaan heeft, is geen gevolg gegeven.

Van geheel anderen aard dan de bovenvermelde aanval op Singkel was een oproer, dat den 21ⁿ December 1848 in de omstreken van Priaman uitbarstte. De hoofdaanlegger daarvan was een in 1822 afgezet districtshoofd, Toewankoe nan Koesoet, wiens zoon door den posthouder van Oelakan met 25 rietslagen was gestraft.

Aanvankelijk lieten zich de ongeregeldheden vrij ernstig aanzien. De posthouder werd overvallen en om het leven gebracht; de oproerlingen trokken daarop naar Soengei Sari en Soengei Doerian (aan den nieuwen weg van Priaman naar Kajoe tanam) waar zij het établissement van den transportaannemer affiepen en het personeel (9 personen, waaronder 2 vrouwen en 2 kinderen) op gruwzame wijze vermoordden.

Zoodra de wd. gouverneur Van der Hart,¹ in den avond van

¹ Deze was, nadat Steinmetz benoemd was tot resident van Palembang, ingevolge Gouv.-besluit van 11 Maart 1848 n°. 13 opgetreden als wd. resident der Padangsche

den 21ⁿ en den ochtend van den 22ⁿ December, tijdingen van het voorgevallene ontvangen had, rukte hij den 22ⁿ, ten 4½ uur in den ochtend, naar Oelakan op met eene door Waleson aangevoerde troepenmacht, bestaande uit 3 compagnieën van het garnizoensbataljon en twee drieponders. Des namiddags ten 4 ure was een gedeelte der troepen, 's avonds ten 8½ uur alles te Oelakan vereenigd. Den volgenden ochtend kwam de colonne vroegtijdig te Priaman, vanwaar een deel den volgenden dag den weg naar Kajoe tanam afpatrouilleerde. Nergens werd eenige tegenstand ontmoet, en ook eene compagnie die van Padang Pandjang naar Kajoe tanam, en eene andere die van Padang naar Loeboeq Aloeng marcheerde, vonden alles rustig.

Aan de schuldige landschappen werden naar landsgebruik boeten en vergoeding van geleden schade opgelegd, benevens de uitlevering der voornaamste misdadigers. De inning der gelden vond zonder eenige tegenkanting plaats. Toewankoe nan Koesoet vluchtte naar Atjeh; eenige andere aanleggers van den opstand werden „door de bevolking zelve uit eigen beweging van het leven beroofd“. Later (1852) werden nog 5 medeplichtigen opgevat en bij politieken maatregel voor 10 jaren naar Batavia verbannen.

Ook hier was dus een militaire vertooning geheel voldoende om de rust te doen wederkeeren.

Enige tijd later (Augustus 1849) werd echter de redoute te Kajoe tanam met 30 man bezet, o. a. „ter beveiliging van het koffiedepôt aldaar tegen den moedwil van kwaadwilligen of vagebonden“.

Zooals uit onderstaande noot blijkt, was Michiels gedurende

Bovenlanden, en in de residentie Tapanoei door een civiel resident (Van Hengst) vervangen.

Met het oog op de staatkundige verwikkelingen in Europa was Michiels, bij kabinets-missive van 16 Juni 1848 n°. 168, naar Java opgeroepen; hier werd hem, bij Gouv.-besluit van 25 September 1848 n°. 3, eene inspectiereis opgedragen „om bekend te worden met de veranderingen, welke gedurende zijne lange afwezigheid van dit eiland hebben plaats gehad.“

Den 24ⁿ December 1848 keerde Michiels naar Padang terug om zijne zaken te regelen en dan spoedig (om de 3e Balische expeditie aan te voeren) naar Java terug te keeren (Besluit van 22 December 1848 n°. 1). Hij kwam den 10ⁿ Februari 1849 weder te Batavia aan en nam, tien dagen later, voorloopig het bevel over het Indisch leger over van den generaal-majoor Jhr. C. Van der Wijck, die naar Europa vertrok.

Tengevolge van een en ander is Van der Hart geruimen tijd met de waarneming van het bestuur over Sumatra's Westkust belast geweest, n.l. tot 29 October 1849, toen de kolonel J. Van Swieten als Gouverneur optrad.

de maand Januari 1849 weder te Padang, waar hij het gebeurde te Priaman nader onderzocht. Naar aanleiding van dat onderzoek schreef hij te Batavia, den 8n Maart 1849 n°. 217/2, den volgenden brief aan den Gouverneur-Generaal, welke brief, met het oog op zijn spoedig daarop gevolgd dood, als zijn politiek testament voor Sumatra's Westkust te beschouwen is.

... „Ik heb de eer, Uwe Excellentie te berichten dat alle informatiën, direct en indirect door mij ingewonnen tot het oogenblik van mijn vertrek van Sumatra's Westkust, bij mij de overtuiging bevestigd hebben dat de opschudding in het Priamansche hoofdzakelijk toe te schrijven is aan het tergend gedrag van de in die afdeeling geplaatste Gouvernements ondergeschikte beambten; een gedrag, waaraan de adsistent-resident niet geheel kon worden vrijgesproken de hand te hebben gehad, door in de eerste plaats het hoofdbestuur daarvan onkundig te laten of, wanneer zijdelings die kennis gedeeltelijk verkregen was, de daadzaken te verkleuren of zelfs te willen verschoonen; waarschijnlijk in den aanvang omdat die in den geest vielen van het begrip dat hij zich gevormd had van de wijze waarop de Maleier moest geregeerd worden, te weten, zooals hij het uitdrukte, *met den stok*; en toen hij ook de baldadige gevolgtrekkingen opmerkte welke zijne ondergeschikten van dat hun bekend beginsel gingen maken, verzetten zich eigenliefde en trots tegen de bekentenis zijner dwaling.

„Hij heeft zich ook laten misleiden door te veel vertrouwen te schenken aan enkele inlandsche hoofden, die hij openbaar voortrok, hetgeen dubbel gevaarlijk is: eerstens omdat zoodanige nimmer nalaten, van die gunst ten eigen voordeele gebruik te maken, terwijl het den naijver opwekt van alle andere hoofden, die zich als verstooten beschouwen of zeker verongelijkt, naar hunne denkbeelden van onderlinge gelijkheid.

„Het ontbreekt den adsistent-resident niet aan bekwaamheid, nog minder aan dienstijver, maar hij heeft daaraan eene verkeerde richting gegeven en loopt dikwijls het doel voorbij.

„In het Priamansche, gelijk in de overige lage landen van Sumatra's Westkust, is de bevolking minder talrijk samengetrokken, van meer gemengden landaard, en in het algemeen ook vadsiger van aard dan in de binnenlanden, en zoo is ook de landbouw daar minder gevorderd. In alle opzichten, ook in politie, was de afdeeling Priaman, zelfs vergeleken met de andere strandlanden, b.v. Padang, ten achteren gebleven; de adsistent-resident heeft dit in eens willen herstellen, en daarbij niet gelet op het verschil tusschen directe

dwangmiddelen en die soort van nadrukkelijke aansporing, die in het algemeen gevorderd wordt, wil men volkeren van den Indischen Archipel tot eene soort van arbeidzaamheid brengen die regel en volharding eischt, en dan, wanneer alle middelen van overreding vruchteloos zijn bevonden, zelfs dwang uitsluit, mits met overtuiging en bezadigdheid toegepast, en waartoe de middelen gevonden kunnen worden, bijzonder op Sumatra, in de huishoudelijke instellingen van den maleier zelf.

„De vraag zal wellicht rijzen, hoe, na zoovele jaren dat het Nederlandsch bestuur thans op Sumatra op een meer of min geregelden voet, althans wat het personeel betreft, is werkzaam geweest, ook niet in den vereischten geest door het hoofdbestuur aan de onderscheiden ambtenaren voorschriften zijn gegeven; en ik moet antwoorden, dat van den beginne af het door mijn bestuur bestreden beginsel van niet-bemoeienis met de inlandsche huishouding niettemin het hoofdbeginsel is gebleven, door het Opperbestuur van Ned.-Indië zoowel als door het Ministerie aangekleefd en als wet gesteld; zoodat de bemoeienis, welke de drang der omstandigheden, of liever het bloote feit van een dagelijksche aanraking onvermijdelijk maakte, zich onder den schijn van door de bevolking aangezochte arbitrage moest vermommen, hetgeen wel in zekeren zin de nuttige strekking had zich vanzelf te voegen naar de inlandsche behoeften en zeden, maar het stellen van regelen ondoenlijk maakte.

„Het is buitendien ook niet, dat ik ambtenaren van den rang van adjuvant resident of contrôleur, met het bestuur eener afdeling belast, te nauw wensch gebonden te zien aan bepaalde voorschriften; want, zoo hierdoor eenige misbruiken worden voorkomen, daaruit kan het grooter nadeel ontstaan om dienstijver te verdooven, en door het ontnemen van de noodige zelfstandigheid het streven naar ontwikkeling en vooruitgang onmogelijk te maken; en dit zou in het bijzonder het geval kunnen zijn op Sumatra, waar nog zooveel te doen is om het productief vermogen des lands tot dien trap op te voeren waartoe het vooruitzicht bestaat. Ambtenaren kunnen daar wel naar algemeene beginselen werken, maar niet naar stelregelen die beter passen op een gevestigden gang van zaken.

„Het is waar dat, geplaatst tusschen het bepaald verbod, in alle bestaande instructiën voorkomende om zich hoegenaamd geen inmenging te veroorloven in aangelegenheden van huishoudelijken aard, en de nog sterker gebiedende noodzakelijkheid om dagelijks als zoogenaamde bemiddelaar in de geringste huishoudelijke aangelegenheden op te

treden, de ambtenaar, nog te weinig bekend met de huishouding op Sumatra, zich licht zal laten leiden om, bij gebrek aan richtsnoer, alleen op te volgen de ingevingen van eigen, wispelturigen aard; doch zulks is meer te vreezen van hen, die nog geen kennis en ondervinding hebben opgedaan, en wanneer in het algemeen opgevolgd kan worden de aangenomen regel dat de bevordering onder het kader der ambtenaren, op Sumatra dienstdoende, bij opklimming zal geschieden, moet zich ook van lieverlede een personeel vormen, dat niet door eigenzinnige denkbeelden of begrippen, uit den stand van zaken in andere landen ontleend, geleid zal worden, maar een gedragslijn zal leeren opvolgen die zich eigenaardig met de bevolking vereenzelvigt in het gewest, van welker huishouding de daarin opgeleide ambtenaren ook eene toenemende kennis zullen krijgen. Zij zullen zich de zeden en gewoonten eigen maken, en daarin een beter richtsnoer vinden dan in de meest uitgebreide instructiën.

„Hetgeen ik dan hoofdzakelijk zoude wenschen te zien ophouden, is de feitelijke tegenstrijdigheid, gelegen in het beginsel dat aan ambtenaren uitdrukkelijk verbiedt alle bemoeienis met de huishoudelijke aangelegenheden eener bevolking, tusschen welke zij zich ostensibel geplaatst vinden, en, naar eigen gevoel en in het oog der bevolking, expresselijk om aan de huishouding vooreerst die leiding te geven welke alleen ordelijk en rustig verkeer en aanraking met ons kan verzekeren; nog niet gesproken van materiële aangelegenheden, zooals het onderhouden van forten, militaire wegen en andere heerendiensten, welke nimmer geregeld kunnen worden zonder in aanraking te komen met de huishoudelijke gesteldheid van elk landschap; nog niet gesproken van het hoofddoel van onze uitbreiding op Sumatra, dat is: ontwikkeling van nijverheid en landbouw, bescherming en veiligheid van handelsverkeer. Maar zoo ik getracht heb, aan te toonen dat algeheele onthouding van bemoeienis onbestaanbaar was, zoowel met het bloote feit van ons aanwezen tusschen de Maleische bevolking van Sumatra als met de belangen die ons daar geroepen hebben, wil ik daarom niet verwerpen het beginsel waarvan men bij het voorschrift van onthouding is uitgegaan, dat was: te voorkomen dat eene onbedachtzame bemoeizucht zoude ingrijpen in de huishoudelijke rechten eener bevolking, die aan hare voorouderlijke instellingen en gebruiken en aan denkbeelden van individuele en volksvrijheid in hooge mate verknocht scheen te wezen, en ook werkelijk is, hetgeen onze tegenwoordigheid niet dan hatelijk

kan maken; ik acht het integendeel van het hoogste belang, ik acht het te zijn het onderpand van ons bestaan op Sumatra, de zeden, gewoonten en instellingen van het land ten volste te eerbiedigen, en zelfs om niet bloot bij de huishoudelijke punten van aanraking, maar ook daar waar daadzaken of strijdige belangen de wrijving tusschen den Europeaan en den inboorling onvermijdelijk maken en eene gerechtelijke of politieke beslissing gevorderd wordt, onzen steun te zoeken in de inlandsche vormen en instellingen.

„En welke zou eindelijk de bedoeling of strekking wezen van de gewelddadige pogingen om den eigendommelijken aard van de Maleische huishouding te vernielen? Immers zoude het alleen kunnen wezen om aan het maatschappelijk verkeer meer waarborg te geven voor algemeene en individuele veiligheid van personen en eigendommen, en ik kan niet zien dat dit doel bereikt zou kunnen worden door aan den Sumatraan den zoogenaamden zegen te schenken van rechtsbegrippen en instellingen, die voor de behoefte van een geheel anderen stand van maatschappij ontworpen zijn; en ik doe mij wel eens de vraag, of dit wel is voor een beteren stand van maatschappij, dan wel dat die zoo verfijnde vormen en dat zoo ingewikkeld rechterlijk netwerk niet eerder zouden beantwoorden aan de vorderingen van toenemend zedelijk bederf, naargelang de maatschappijen ouder zijn geworden en zich bijgevolg meer verwijderd hebben van die aartsvaderlijke zeden en vormen, waarvan, hoe verbasterd ook, nog zoovele sporen worden aangetroffen in de Maleische huishouding op Sumatra, en onder welke zeker als een der heilzaamste mag gerekend worden het beginsel van solidariteit, in verband met de afscheiding van stammen en het gezag der stamhoofden (soekoe-bestuur).

„Het is niet bloot tot het ontdekken, straffen en zelfs voorkomen van misdaden, dat van het aangehaald beginsel een nuttig gebruik kan worden gemaakt; het strekt tot waarborg in meest alle andere levenstransactiën. Zoo zal ik hier maar aanhalen dat in handelstransactiën, aangegaan met een Europeesch huis door een bekend inlandsch handelaar (*soedagar*), het crediet, aan dezen gegeven, mits het blijke dat hij gekomen is met voorkennis van de geslachtshoofden zijner kampong, door de geheele kampong of zelfs het geheele landschap gewaarborgd wordt, even goed als door het beste assurantie-kantoor.

„En wat kan al meer gevorderd worden?

„Ik wil met dit alles niet betoogen dat de Europeaan zich blindelings zou moeten onderwerpen aan de uitspraak van inlandsche hoofden of van eene inlandsche rechtbank. Ik heb vroeger reeds aan-

getoond dat, bij de verbastering, waarvan de inlandsche huishouding op Sumatra zeker niet vrij is gebleven, de tusschenkomst van Europeesche ambtenaren integendeel noodig is geworden voor de werking der beste inlandsche instellingen; het Europeesch gezag, dat verband heeft gebracht in het versnipperd inlandsch bestuur, is daarbij gedeeltelijk getreden in het gezag en in de rechten der inlandsche hoofden, en is om zoo te zeggen een integreerend deel van de inlandsche huishouding zelve geworden, maar zulks natuurlijk onder de stille voorwaarde om de huishoudelijke regeling bloot te wijzigen, niet te verbreken; en onder die overgenomen rechten behoort ook de leiding in rechterlijke zaken, waarin de uitspraak steeds een attriboot is geweest van de hoofden, en nog is, wel te verstaan van elk soekehoofd afzonderlijk, in zaken, ook uitsluitend zijn eigen anaq-boea (stamkinderen) betreffende; doch zoodra personen of belangen van andere stammen daarin betrokken zijn, komt de quaestie of zaak voor de vergadering der gezamenlijke soekehoofden van een kampong, of die van eene meer of min groote afdeeling des lands, naargelang de zaak van meer of min algemeen belang is; en het zijn deze soort van hoogere rechtbanken, waarin thans Gouvernements-ambtenaren het voorzitterschap bekleeden, zonder welke leiding nooit iets zijn beslag kon krijgen, aangezien de verdeeldheid die tussehen zoovele van elkaar onafhankelijke hoofden bestaat.

„Die soort van tusschenkomst, is, ik kan het niet genoeg zeggen, voor den Maleier zelf eene behoefte geworden; eene behoefte, die hij kent en gevoelt. Doch ik kan het ook niet genoeg herhalen: onder voorwaarde dat het eene soort van bemiddeling blijve, naar zijne eigene zeden en gewoonten gewijzigd.

„Hetgeen ik getracht heb aan te toonen, komt dan daarop neder. De organieke bepalingen, gesteld bij het besluit van den Commissaris-Generaal van 11 October 1833 n°. 310, waarbij aan de bevolking van Sumatra wordt verzekerd het volle bezit van huishoudelijke en politieke rechten, sluit daarvan uit misdrijven gepleegd tegen het Gouvernement, gelijk opstand, weerspannigheid, het vermoorden of mishandelen van Gouvernements-ambtenaren of militairen, of wel het berooven of spolieeren van Gouvernements-eigendommen, — misdrijven die getrokken zouden worden voor eenen Raad van Justitie.

„Ik zal niet vragen, hoe het denkbeeld van opstand tegen het Nederlandsche Gouvernement, dat, om eene rechterlijke vervolging te billijken, beschouwd moet worden als misdrijf tegen het wettig gezag of den wettigen souverain, overeen te brengen is met het

bezit van volle politieke en huishoudelijke rechten, aan de bevolking van Sumatra toegezegd; ik wil bloot betoogen dat het juist is in zoodanige gevallen, dat alle vervolging en dus ook alle bestraffing naar Europeesche vormen van rechtsvordering onmogelijk wordt. Immers is opstand steeds eene daad, collectief bedreven door een meer of min talrijk gedeelte eener bevolking, en naar onze wijze eene rechterlijke actie in te stellen op Sumatra is nog minder begrijpelijk dan zulks geweest ware tegen de opstandelingen van Java van 1825—1830.

„Laat men daarentegen aan het Maleische recht zijn eigendommelijken vorm behouden, dan is het geheele land niet bloot aansprakelijk, maar al dadelijk strafbaar, behoudens het zoeken van verhaal onderling, door hetzelfde middel van solidariteit toe te passen in een trapsgewijze dalenden omvang van territoriaal gebied, en zoodoende, wanneer het misdrijf of feit bedreven is door een meer of min beperkt aantal personen, komt werkelijk de straf neder op de ware schuldigen of minstens op hunne naaste betrekkingen, hetgeen zelfs in het laatste geval niet zonder heilzame uitwerking is, omdat, zooals ik reeds opmerkte, niet alleen de maatschappij, maar elk lid daarvan er belang in moet stellen, niet alleen om de ware schuldigen te ontdekken, maar ook om, zooveel in hun vermogen is, het bedrijven der daad te voorkomen en tegen te gaan.

„Maar hetzelfde beginsel van trapsgewijze afdalende solidariteit moet eene omgekeerde werking hebben wanneer het de verdediging of verontschuldiging eener daad betreft, te weten dat, van het lid van een geslacht af tot het geheele landschap, een individueel en collectief belang bestaat om de schuld of verantwoordelijkheid zooveel doenlijk af te voeren, dat is om, individueel en collectief, op te treden als verdedigers tegenover de beschuldigende partij.

„Hieruit volgt natuurlijk, dat, naar onze begrippen en rechterlijke instellingen geene actie kunnende worden ingesteld dan tegen den schuldige, of vermoedelijk schuldige, het begin van bewijs, dat daartoe gevorderd wordt, niet kan worden verkregen, zelfs zoo de persoon wordt achterhaald.

„Maken wij dus geen gebruik van de voorvaderlijke inlandsche rechtsvordering, op algemeene solidariteit rustende, wanneer het eene zaak geldt waarin het Gouvernement, of personen onder Gouvernementsbescherming betrokken zijn, dan zullen het juist deze misdrijven zijn waartegen geen verhaal zal wezen.

„Men zou wellicht hiertegen kunnen aanvoeren, dat het belang van stilzwijgendheid ophoudt met het niet toepassen van het beginsel

van algemeene solidariteit, ingeval van rechtsvordering in eene zaak die gebracht wordt voor den Raad van Justitie te Padang of voor elk ander vast rechterlijk college; maar vooreerst zou dit moeten voorafgegaan worden door het invoeren van een geheel vreemd stelsel van rechterlijke politie ook onder den inlander, en tenzij men er toe kwam hem te dwingen geheel en al zijne aloude zeden en gebruiken te verzaken, zou die politie een even groote onmogelijkheid zijn als voor de rechterlijke vervolging zelve bestaat, omdat het aanbrengen van eene daad, of het aanwijzen van den schuldige, wanneer niet gevorderd in den geest der Maleische instelling van solidariteit, d. i. in het algemeen belang, den aanbrengrer solidaair zoude stellen tegenover de geheele Maleische maatschappij, en hem een wraakoffer zou doen worden.

„De Maleische huishouding mag wel beschouwd worden als geheel uit haar verband te zijn gerukt; vele harer instellingen dragen echter nog duidelijk den stempel van aartsvaderlijken oorsprong, en kunnen, wanneer door eene meer of min bekwame hand te zamen gebracht en gevoegd, dienen tot het stichten eener regeling, die daarom niet minder waarborg van bestendigheid zal geven dan de bouwstoffen die den toets der eeuwen hebben doorstaan.

„Op grond der hiervoren ontwikkelde beginselen heb ik de eer, Uwe Excellentie in overweging te geven:

„Goed te keuren, dat het bestuur der kust het oproer van Priaman heeft bedwongen en bestraft op dezelfde wijze als den opstand van Batipoe en dien van Pau in de jaren 1841 en 1844, te weten door de middelen, welke 's lands aloude instellingen en gebruiken aangeven, als zijnde deze ook de eenigste welke in soortgelijke aangelegenheden met uitzicht op eenig goed gevolg kunnen worden toegepast; en

„met alteratie in zooverre van de daarmede strijdige, bestaande bepalingen en instructiën te verklaren dat het beginsel, waaruit het verbod aan Gouvernementsambtenaren is ontstaan om zich in te laten met aangelegenheden van de Maleische bevolking, zal moeten worden verstaan als volgt:

„De volkeren der onderscheiden gedeelten van Sumatra's Westkust worden gelaten in het volle bezit hunner huishoudelijke rechten, in zoover als dat bezit strooken kan met de handhaving van orde en rust, en met hunne ondergeschikte verhouding tot het Nederlandsche Gouvernement. Zooveel eenigszins met die verhouding is overeen te brengen, zullen Gouvernementsambtenaren, met eenig bestuur of gezag belast, zich beschouwen als bevoegd tot het geven van de noodige leiding,

en verplicht zijn, in aangelegenheden van huishoudelijken aard en andere, die middelen te bezigen welke de voorvaderlijke instellingen of gebruiken van den Maleier aangeven of daarmede het meest overeenkomen. In gevallen van opstand tegen het Nederlandsch Gouvernement; het vermoorden, kwetsen of eenigerlei wijze mishandelen of berooven van Gouvernementsonderdanen, anderen dan Maleiers, het berooven of vernielen van Gouvernements-eigendommen enz. enz. wordt aan de beslissing van het hoofdbestuur van Sumatra's Westkust overgelaten, den schuldige te brengen voor den Raad van Justitie te Padang, dan wel te achtervolgen en te doen bestraffen naar 's lands eigen wijze, voor zoover zulks overeen te brengen is met de belangen en de waardigheid van het Gouvernement.

„Ik kan het niet genoeg herhalen: het strafrecht, met betrekking tot den Maleier, is op Sumatra onafscheidbaar van het politiek beheer, omdat alle raderen van staatshuishouding zich voegen naar het beginsel der solidariteit, hetwelk onvereinigbaar is met andere of afzonderlijke rechtsvormen. Dit beginsel verzaken, of de werking daarvan verzwakken, ware met eigen handen grijpen aan den levensader van ons bestaan op Sumatra, en ik moet plechtig verklaren dat ik dan, zelfs met eene verdubbelde sterkte aan militaire bezetting, niet meer zou durven instaan voor het behoud van een oogenblik vrede en rust.”

Bij 's Gouvernements besluit van 22 Januari 1850 n° 7 werd de bovenbedoelde goedkeuring omtrent de in Priaman gevolgde handelwijze verleend. Omtrent de door Michiels ontwikkelde denkbeelden omtrent onze staatkundige verhouding op Sumatra's Westkust, en omtrent de noodzakelijkheid eener gedeeltelijke wijziging der dien-aangaande bestaande instructiën werd in de eerste plaats het advies ingewonnen van den Algemeenen Secretaris, Mr. C. Visscher, vroeger (1837) adjunct-commissaris in dat gewest. Deze hoofdambtenaar schreef dd. 11 December 1849 n°. 3327, volgens de daarvan bij Gouvernements-besluit van 12 Mei 1851 n°. 112 gegeven resumtie:

„dat eene alteratie van de bepalingen, door den Commissaris-Generaal in 1883 nagelaten, bedenkelijk is voorgekomen,

„omdat die bepalingen uit den aard der zaak daargesteld zijn in verband met de verplichting tot handhaving van orde en rust, en met de verhouding van de inlandsche bevolking tot het Gouvernement, welke steeds ondergeschikt behoort te blijven;

„omdat de gouvernements-ambtenaren, met eenig bestuur en gezag belast, zich luidens de instructie, gearresteerd bij besluit van 29

November 1837 no. 8, en beaamd door den Raad van Indië, commissaris van Sumatra, Mr. P. Merkus, zich niet anders kunnen beschouwen als gesteld tot het geven van de noodige leiding en als slechts verplicht om in aangelegenheden van huishoudelijken aard te bezigen de middelen, welke de voorouderlijke instellingen of gebruiken van den Maleier aangeven en daarmede overeenkomen;

en omdat het aan het hoofdbestuur ter Westkust van Sumatra facultatief gelaten is, leden uit de inlandsche bevolking, die zich schuldig maken aan misdrijven tegen het Gouvernement, over te wijzen ter vervolging naar den Raad van Justitie te Padang, dan wel te doen straffen naar 's lands eigen wijze, overeenkomstig de belangen en de waardigheid van hetzelfde, bijaldien dusdanige politieke maatregel, vooral door de algemeenheid van het misdrijf, verkiesliker mocht worden geacht."

De kolonel J. Van Swieten, die, gelijk wij reeds mededeelden, in October 1849 als vervanger van Michiels was opgetreden, vereenigde zich, bij zijnen brief van 14 Maart 1850 no. 570, met het advies van den heer Visscher en met de redeneeringen waarop dit steunde, en voegde er bij (volgens de resumtie in bovenbedoeld besluit van Mei 1851):

"dat, door bestaande bepalingen onveranderd te laten, men voor dezelve meer eerbied zal blijven koesteren;

"dat daarenboven die bepalingen wellicht beter dan de voorgestelde wijziging berekend zijn om schadelijke inmenging van jonge ambtenaren in de Maleische huishouding te voorkomen, of te beletten dat Europeesche begrippen van recht gesteld worden in de plaats van den inlandschen adat."

De Regeering bepaalde daarop (Besluit van 12 Mei 1851 no. 112) "dat vooralsnog geen gevolg zal worden gegeven aan het door wijlen den generaal-majoor titulair, civiel en militair Gouverneur van Sumatra's Westkust geopperd denkbeeld tot wijziging van de bestaande instructiën voor het bestuur te dier kust."

Volledigheidshalve hebben wij deze beslissing der Regeering thans reeds vermeld, ofschoon het ons doel niet was, voor het oogenblik verder te gaan met onze mededeelingen dan tot het jaar 1849; wij keeren alzoo thans, zij het nog slechts voor een oogenblik, tot dat jaar terug.

Michiels werd den 25ⁿ Mei bij de 3^e Balische expeditie doodelijk gewond. Zijne groote verdiensten, als krijgsoverste en niet minder als bedachtzaam staatsman, ten opzichte van Sumatra's Westkust,

waar hij ruim elf jaren lang het bevel gevoerd had, zullen, naar wij vertrouwen, uit al onze mededeelingen wel voldoende gebleken zijn. Zijn verlies werd algemeen betreurd, en de Indische Regeering zeide waarlijk niet te veel toen zij, in het officieel nieuwsblad zijn overlijden meldende, daarbij de volgende woorden voegde:

„Zelden heeft in Nederlandsch-Indië iemand meer uitgeblonken door dapperheid en roemrijke wapenfeiten; zelden bezat iemand zoo zeer het vertrouwen der troepen die hij steeds tot overwinning voerde; maar zelden heeft iemand tevens meer schranderheid en doorzicht in daden van burgerlijk bestuur aan den dag gelegd, zoo dat het in hem twijfelachtig blijft, of hij meer schitterde door kriegsbeleid, dan uitmuntte door ervaring in de kunsten des vredes“.

Michiels is, gelijk de heer E. De Waal het uitdrukt, de grondvester geweest van den zoo eigenaardig hechten Nederlandsch-Maleischen staat — de Padangsche Boven- en Benedenlanden genaamd, — een ware „parel“ aan Nederland's kroon. De gedenkteekenen van metaal, op het Waterlooplein te Batavia en op het Michielsplein te Padang opgericht door de dankbare tijdgenooten, mogen nog in lengte van jaren de herinnering levendig houden aan den man, die zoo groote diensten aan Vaderland en Koloniën bewezen heeft; die de karaktereigenschappen bezat welke voor een groot man vereischt worden: een vaste hand, een vaste wil, bijzonder zelfvertrouwen, en die ook, door kennis en beleid, die eigenschappen tot zegen voor het hem toevertrouwde gewest wist aan te wenden.

Hij had het bestuur in 1837 over „de schoonste en rijkste gewesten van Sumatra“ aanvaard, toen deze nog verkeerden in een toestand van wanorde, als het natuurlijk gevolg van den langdurigen oorlog. Hij verliet, in 1849, dat gewest, volkomen gepacificeerd, met eene tevreden en welvarende bevolking.

Met deze uitkomst voor oogen, meenen wij dat de beschouwingen en raadgevingen van den generaal Michiels eene blijvende waarde bezitten, en hebben wij met meer uitvoerigheid, dan anders noodig zou zijn geweest, daarvan een overzicht gegeven. Want gelijk de krijgslieden nog steeds kennis nemen van de uitspraken van Napoleon I, zoo dienen zij, die tot bestuur op onze Buitenbezittingen en in het bijzonder op de Westkust van Sumatra geroepen zijn, wel allereerst bekend te zijn met de inzichten van Michiels.